

ERDÉLY MAGYARSÁG

XII. ÉVFOLYAM
2001. OKTÓBER,
NOVEMBER, DECEMBER

In memoriam
Köteles Pál

Visszhang a
státustörvényről

Csángómagyar
önazonosság

Magyarörmények
-örménymagyarok

Szexuál-
globalizáció

48

MIÉRT?

*Ki a magyar bát, cimbora?
Te vagy én? Vagy a harmadik?
Nosza döntsük el szaporán,
Míg el nem sülyed a ladik!
Ragadjunk hát lapátot, csákányt,
Evező! Eburya fakó!
Igy csináljuk már ezer éve.
Ez bát nekünk való!
Aztán, ha majd bolt tetemünk
Kiveti a víz a partra:
Magyar leszél Te is, én is.
A harmadik is,
Mind, mind kit halva,
Beverl fejjel, némán, gyászban
Fekietbetünk a ravatalra.
Wass Albert*

Karácsony, az év vége alkalmas számadásra. Csekély eredmény egyik oldalon, restanciák a másikon. Ideiek és sok esztendeiek: feladatoké, akut és aktuális kérdéseké, mert az ember szeretné megfejteni nemzete titkát – nemzetkarakterét – és a rá adott válaszok ármádiája.

Visszatérő kérdés: *Mi a magyar? Ki a magyar? Miért?*
A Szentírás valamennyi emberi szituációra megoldást kínál. Lehetséges, hogy a magyar sajátosságokat kifejejtette a Mindenható? Egyedül kellett bírkózzanak titokfejtő elődeink?

Tükörbe nézve, tükröt tartani a nemzetnek... de a tükörtartó kezét ki irányította? Nem azt is onnan fentről, az aki mindent tud róunk?

A 16. századi prédikátor, *Magyari István* Mohács előjelének tekintette a kormányzó hatalom süllyedését, a pártviszályt és a nemzeti önáltatást. Kulcsfogalmak, melyek visszaköszönnek.

Széchenyi szerint a nemzet tetszhalál állapotában leledzik, közélet nem más, mint „kölsönös gyűlölet visszataszító színjátéka”, a nemzeti bűnök tették az országot parlaggá, kiművelni csak a nemzeti bűnök kiirtásával lehet. Ezek: 1. a hiúság (önhittség, önáltatás, öncsalás), 2. lelkesedés, szalmazálgtermészet, 3. közretség, 4. irigység és rokonai, a pártviszály és uralomvágy. Mintha csak mai politikai röpiratot olvasnánk! *Ady* nál a parlagból lett a „magyar ugar”, a „balálvadás”, „betyerke gazság”, „nótázó bűnök” tették azzá az országot. *Deák Ferenc* a magyart született irigykedőnek és fondorkodónak, a pártoskodásra mindig késznek tartotta, de fukarnak, ha a közadakozásról volt szó. *Wesselényi* azért szidalmazta nemzetét, mert a nyugati eszméket szolgáló módon vette át. Nem így van-e? A Nyugatot utánzó eminens diákként akarjuk kivívni a csodálatot. Mintha Leonardo da Vinci vagy Albrecht Dürer bátorlatlanul nem saját művészeti világuk megeremtésére törekedtek volna, hanem beérték volna mestereik műveinek másolásával. S vajon ma ismét nem az elvárásoknak akarunk megfelelni? *Illyés Gyulának* annál a kérdésnél, hogy mi a magyar az öntudatra és az összetartozásra vonatkozó tulajdonságok *hiánya* jutott eszébe, *Szabó Dezsőnek* a felelősségé és a szolidaritásé.

Ki a magyar? Én vagy Te, vagy a harmadik?

A nemzet ostromása nem önmagáért történt. *Széchenyi, Zrínyi, Eötvös, Ady* a magyarság hivatását is meghatározták: védőbástya lenni Kelet és Nyugat között. A történelem is ezt igazolta: Muhi, Mohács – 1848, 1919, 1945, 1956, 1989-90, újabban a NATO-tagságunk – hogy híven teljesítettük. Hábel Gyuri bácsi eddig félt kiadni kezéből, 1946-ban lejegyzett pourparlóját egy szovjet tiszttel arról, hogy miért nem szeret minket Sztálin? Nem szeret, mert nem engedték át őket

Magyarországon – 2 helyett 8 hónapig állt itt a front –, hogy szaladjanak Párizsig és Rómáig. Így odalett Sztálin álma: a Nyugat szovjetizálása. Sztálin, a keleti ember, azért haragudott, amiért egykoron Szulejmán a mohácsi csata idején: mert mi, keletiek a feltartóztatuk őket a Nyugat felé vezető úton. Makkai Sándor, a bűnkereső, temérdek jellemhibánkat feltáró, a *MIÉRT*re adta meg a választ: mert elhagytuk anyánkat, Keletet. „Olyan nép ez, amelyik lesve-lesi az órát, amikor meghalhat. S mikor biztos, hogy meghalhat, gúnyt űz a békejobból, ünnepi menetbe áll, zászlókat lenget, elébemeget a biztos végnek, kiválasztja a legrosszabb helyet s mintegy ünnepképpen, halomra öleti magát.”

Mi vagyunk tebát, Kelet gyermekei, Nyugaton honosítottak?

A magyarság, mint az öskeresztények a római császárságban, oroszlanok elé vetetett. Mit oroszlanok elé! Csak álcája mögé bújt alattomban várakozó, áskálódó sakálók elé! Az el-

lenség ereje juttatta ide? Nem. Saját bűneink, amit nem irtottunk eléggé. Félig pogányok maradtunk. Csak külsőségekben hisszük Istent, valójában még ma is pogány isteneinknek hódolnánk. A kereszténység alapja, a krisztusi szeretet hiányzik e népből. Ránk illik, amit a 19. századi prédikátorfejedelem, Spur-

geon írt: megvalljuk ugyan Istent, de csak a szánkkal. A szívvel jövő hitre van szükség, hogy a felmutatott diagnózis után jöhessen a gyógykezelés.

Ki a magyar, Én vagy Te, vagy talán a harmadik?

Politikai, világnézeti, stb. különbözőségek természetesen. Magyar sajátosság, hogy a nemzeti oldalon egymás ellen követik el a merényleteket – ha csak átvitt értelemben is. Vádakkal bunkozzuk le aki nem is áldomja, hogy milyen legendák keringenek róla, rágalmazással ítélünk halálra bajtársainkat. A törvénytöréstől a törvénytöréstől az intrika drótsóvény akadályait választják el egymástól. A gyanúsítgatásokat, intrikát azok a negatív tulajdonságok mozgatják, amit *Magyaritól* kezdve *Köteles Pállal* bezárólag annyian a szemünkbe vágunk. Áldanál meg inkább Uram ellenséggel, mint barátal!

Mi hát a magyar, Uram?

Ennyi energiával országrészeket szerezhetnénk vissza, elszakított hazát! Németh László másokkal együtt nemcsak a magyar bűnököt ostromozta, de kiutat is talált: „A magyarság megszállta a Duna-medencét, egészen a gyepekig, de ha meg akarja tartani, újra meg kell szállni.” Mit is mondott Mózes könyvében Isten? „Ézt a földet, amelyen fekszel, neked adom, és a te utóadidnak”. A földet, a hazát azonban meg is kell tartani. A Megváltó a magyaroknak is elhozta a reményt. Nem elég ajánlékokat összevásárolni, s a templomban álságosan az égre függeszteni szemünket. *Jőjjetek, térjünk meg az Űrhez, mert Ő megsebez. de meg is gyógyít, megver, de be is kötöz bennünket.* „Az Űr nem akar szenvedő, passzív embereket. Az Isten harcoss Isten is. „Aki győz, annak megadom, hogy egyék az élet fájáról, amely az Isten paradicsomában van.” Harcolni kell, ha győzni akarunk. Nem feltétlenül fegyverrel, szóval inkább és elhivatottsággal. Ez Istennek tetsző dolog! Benne bízhatunk, az Űr kegyelmében, s ha Isten erejével küzdünk, győzünk. Erőt ez ad, hogy a hegyeket is elhordjuk. S ha nem tudjuk az utat, lejön közénk, vezet bennünket, s törvényeit követve célhoz érünk.

Máskülönbön nem lesz magyar Feltámadás. Se az eljövendő Húsvétkor, se máskor.

2001 Karácsonyan

Lipsey Jelditsó

ZÁRÓNYILATKOZAT

A Magyar Állandó Értekezlet IV. Ülésének Zárónyilatkozata

I.

A Magyar Állandó Értekezlet (MÁ-ÉRT) résztvevői: a Magyar Kormány, a magyarországi parlamenti pártok, a parlamenti, illetőleg tartományi képvisellel rendelkező határon túli magyar politikai szervezetek és a nyugati magyarság képviselői

- hangot adnak megrendülésüknek az Amerikai Egyesült Államokban 2001. szeptember 11-én végrehajtott terrortámadások miatt, elítélik a szörnyű büntettet, mely minden emberi érték ellen irányult és felszámolandónak tartják a terrorizmus minden fajtáját;
- szükségesnek ítélik a NATO, az Európai Unió és más nemzetközi szervezetek további intenzív szerepvállalását a délkelet-európai térségben, hogy elejét vegyék az olyan fejleményeknek, melyek a nemzeti kisebbségek helyzetének rendezetlenségéből fakadóan kedvezőtlenül befolyásolhatják egész térségünk biztonságát és stabilitását;
- hangsúlyozzák, hogy a fentiek szellemében még inkább szükségessé vált egy működő nemzetközi és regionális kisebbségvédelmi rendszer, amely a jogaikért mindenkor békés eszközökkel küzdő nemzeti kisebbségeket, köztük a határon túli magyar közösségeket megfelelő védelemben részesíti. Támogatják a vaj-

dasági magyarság autonómia törekvéseit;

- kiemelkedő fontosságúnak tartják az erdélyi önálló magyar nyelvű felsőoktatás létrehozatalát. Az EMTE az erdélyi magyar egyházak kezdeményezésére, a tudományos szakma és az RMDSZ törekvései, a román kormány akkreditációs engedélye és a magyar állam hathatós pénzügyi támogatása révén jött létre. Az ilyen sikeres együttműködést példaértékűnek tekintik;
- kiemelten fontosnak tartják továbbá a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem székhelyen kívüli képzésének beindítását Révkomáromban, valamint a Beregszászi Magyar Tanítóképző Főiskola akkreditált működését és ösztönzik hasonló intézmények létrehozását és fejlesztését;
- örömmel üdvözlük az Esztergomot Párkánnyal összekötő Mária Valéria híd újjáépítését és 2001. október 11-i felavatását. A híd a térség fejlesztésében betöltött szerepén túl szimbolikus jelentéssel bír, kifejezi a kapcsolatok újjáépítésének és fejlesztésének határokat átívelő szándékát;
- örömmel üdvözlük a határon túli magyar közösségek életében kiemelkedő fontosságú gyakorlati eredményeket, többek között Ro-

mániában a föld- és erdőtulajdon visszaszolgáltatásáról szóló, valamint a kisebbségi nyelvhasználatot biztosító közigazgatási törvény elfogadását, Jugoszláviában a közösség szempontjából fontos önkormányzati és kormányzati felelősségvállalást; a magyar nyelvű egyetemi felvételi vizsgák újbóli bevezetését az Újvidéki Egyetemen, illetve a hivatalos nyelvhasználatról szóló törvény módosítási indítványának kedvező fogadtatását a vajdasági és a szerbiai kormány részéről, és szorgalmazzák a megkezdett folyamatok továbbvitelét. Ezek hozzájárulnak e közösségek önazonosságának megerősödéséhez és fejlődéséhez s ez által stabilizáló szerepet játszanak a térségben;

- javasolják, hogy a magyar kormány illetékes szervei vizsgálják meg, miként könnyíthetők meg a szomszédos államokban élő magyarokról szóló törvény által nem érintett magyarok állampolgársága meg- illetve visszaszerzésének szabályai.

II.

A MÁÉRT résztvevői megállapodnak a következőkben:

- a határon túli magyarok által kezdeményezett, a MÁÉRT II. ülésének 1999. november 12-én kelt Zárónyilatkozatában szorgalmazott törvény (2001. évi LXII. sz. törvény a szomszédos államokban élő magyarokról – a továbbiakban: Törvény) elfogadása a Magyar Országgyűlés által 93%-os parlamenti támogatással megteremtette az alapot a magyarországi és határon túli magyarok kapcsolatainak jelentős bővítéséhez. A 2002. január 1-jével hatályba lépő törvény megfelel azon elvárásnak, hogy jelentősen hozzájáruljon a Magyarországgal szomszédos országokban élő magyarok nemzeti önazonosságának megőrzéséhez, megmara-

TÁJÉKOZTATÓ A KÖNYVTÁRAKNAK

Tájékoztatásul közöljük, hogy mivel lapunk jövő évi megjelenítése bizonytalan, ezért a jövő évi megrendelésekre

számlákat nem küldünk!

A megrendelést nyilvántartásba vesszük, s ha lapunk mégis megjelenik – amiben még mindig bízunk – akkor a jövő évi első számmal együtt küldjük a számlát is.

Szíves megértésüket kéri

Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány

Folytatás a hátsó borító belső oldalán

Független szemle

A határainkon túli magyarok fóruma

Alapító főszerkesztő: Köteles Pál

XII. évfolyam 48. szám

2001. október, november, december

Megjelenik: negyedévenként

Kiadja **Az Erdélyi Magyarokért Alapítvány**

Felelős kiadó: Atzél Ferenc

Felkért főszerkesztő: Lipcsey Ildikó

Az Erdélyi Magyarokért Alapítvány

és az Erdélyi Magyarok c. folyóirat

szerkesztőségének címe:

1116 Budapest Sopron utca 64. I. em.

Telefon/fax: 206-2048

HU ISSN 0865-6819

Formakészítés: **CoGraf**, Budapest

Készült a POSSUM Lap- és Könyvkiadó gondozásában

Felelős vezető: Várnagy László (Tel.: 06-209-345-318)

KÉZIRATOKAT NEM ÖRZÜNK MEG

ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.

AZ ALÁÍRT CIKKEKÉRT A SZERZŐK

VISELIK A FELELŐSSÉGET.

A SZERKESZTŐSÉG FENNTARTJA

AZ ÍRÁSOK SZELLEMEÁT ÉS TARTALMÁT

NEM ÉRINTŐ RÖVIDÍTÉSEK JOGÁT.

Megrendelhető az alapítvány címén

(1116 Budapest, Sopron út. 64.).

Előfizetési díj – belföldre: 1500.-Ft./év; elszakított

területek 2000 Ft/év; külföldre 20 USD vagy ennek

megfelelő valuta légipostai díjjal együtt. Kérésre

(akár üzenetrögzítőkön keresztül is) belföldre befizetési csekket küldünk.

A folyóirat támogatására küldött befizetésekről – kérésre – (APEH) igazolást állítunk ki, mely összeggel – az érvényben lévő rendelet szerint – támogatónk a befizetés évében adóalapjukat csökkenthetik.

Bankszámlánk:

Országos Takarékpénztár (OTP)- Szentendrei

Fiók 11742087 – 20071776

Angol elnevezés: National Savings and

Commercial Bank Limited (2000 Szentendre)

Lapunk megvásárolható vagy megrendelhető

AZ ERDÉLYI MAGYARSÁGÉRT ALAPÍTVÁNY-nál

(1116 Budapest, Sopron út 64. Telefon és

fax: 206-2048), a PÜSKI KÖNYVESHÁZBAN (1013

Bp., Krisztina krt. 26), valamint a CUSTOS-ZÖLD

KÖNYVESBOLT-ban, (1024 Bp., Margit krt. 7.)

Adószámunk: 19667173-1-43

Ezen szám kiadását
támogatta:

Nemzeti Kulturális
Örökség Minisztériuma

Nemzeti Kulturális
Alapprogram

**KÖVETKEZŐ SZÁMUNK
REMÉNYEINK SZERINT 2002
MÁRCIUSÁBAN JELENIK MEG**

TARTALOM

- Parancsoló feladatról
- Zárónyilatkozat
- In memoriam Erdélyi Magyarok?

VALÓSÁG – MÉRLEG

- Dobos László: A vádlott megszólal 4-5
- Zsebők Csaba: Státusz törvény 6-7
- Csapó I. József: Határmódosítás nélküli
nemzeti integráció 8-10
- Szöllősy Tibor: A kárpátaljai magyarság 11-15
- „Csángómagyar önazonosság”.
Gsikszereda, 2001. okt. 5-6 16-17
- Pakó Benedek: Találkozásaim
moldovai magyarokkal 18-19

MŰHELY

- „A nemzet napszamosai”: Hévízi Józsa 20-22
- Nagy Árpád: A múlt bátorítása 23
- Szász István Tas: Naplójegyzetek 24-26
- Kempelen, a felvidéki „varázsló” 26-27

HISTÓRIA

- Issekutz Sarolta: Magyarörmények
-örménymagyarok 28-29
- Tófalvi Zoltán: Az 1956-os megtorlás –
Moyses Márton 30-31

SZÉPMÍVESSÉG

- Makkai Sándor: Miért? 32-33
- Medvigy Endre: A Jézusfaragó ember. Utószó ... 34-35
- Nyíró József: fejedelem háta megett 36
- Lipcsey Ildikó: Carmen Miserabile;
Ismét útban hazafelé 37
- Szász István Tas: Szentesti nosztalgia 38

FIGYELŐ

- Köteles Pál emlékezete 39-41
- Dohán Mihály: Szexuálglobalizáció 42-43
- Szász Károly: Egy finánc-zseni emelkedése
és bukása 44-46
- Borbély Zsolt Attila: Jegyzetek 46-47
- Nits Árpád: Füttykoncertek 48
- Soóky László: Negyvenhétezerrel
kevesebb magyar 49
- Hábel György: Egy szovjet katonatiszt 50
- Magyaródy Szabolcs: A Trianon syndroma 51

POSTABONTÁS

LAPZÁRTA

Lapszámunkat Kós Károly ERDÉLY c. könyvének
(Erdélyi Szépmíves Céh – Kolozsvár, 1934)
képei illusztrálják.

SPALLER ÁRPÁD
TULAJDONA

A vádlott megszólal

Státustörvény: magyarózkodjanak inkább azok, akik létrehozták Trianont. A státustörvény Trianon óta az első nagy magyar nemzeti mozdulat, amely jelképesen, de valóban is egybeöleli a Kárpát-medencei magyarságot. Önerejéből, önkaratából Magyarország számos bejárót nyit határain; történelmi befogadás pillanatait élhetjük meg.

A státustörvény nem határre-víziót követel, hanem a kisebbségi lét okán hátrányos helyzetbe került magyar közösségek és egyének elemi létfeltételein kíván javítani. Változik az egy századon át bűnösnek pecsételt magyarság arculata, érződik Magyarország térségi, európai szerepe és jelenléte. S ennek a mélyből fölfelé kapaszkodásnak nincs mások ellen irányuló ideológiája. Magyarország a magyarság újkori egységes nemzetlétét alakítja. Határon belül és azon kívül kitűnik a magyar politizálás, az egyenjogúság, az egyenlőség, a kölcsönös tisztelet, a szolidaritás, az európaiasság eszmei irányulása – meghatározó tételei a nemzetpolitikának is. Magyarország egyik lábával van még csak jelen Európa pitvarában, de már húzza maga után Szlovákiát, Romániát. Közel egy évszázadon át vádlott kisebbségek, vádlott nemzetrészek, vádlott nemzet voltak.

Őseink sem voltak ugyan vétkesek, de így is égig érő listát írhatnánk tengernyi panasszal. Költészetünk, drámánk, prózánk, közírásunk, imáink, festményeink, szobraink az elmondható az önvédelem görceibe merevült nemzedékek sorsának... Fábry Zoltán szlovákiai magyar kritikus, esszéíró, gondolkodó 1947-ben döbbenetes helyzetképben emeli fel szavát

a fasizmus viharában helytálló szlovákiai magyarság meghurcolása ellen. Az írás címe: A vádlott megszólal. Ha más vonatkozásban is, ma is időszerű a vádlott megszólalása. A vádlott magyar nemzet megszólal. A vádlott magyarság szól a történelemből a jelenbe. A státustörvény a magyar jelenkor, a nemzet cselekedete önmagáért. A kedvezménytörvény az újkori nemzet ideológiája, az egységes szuverén nemzet ideológiája, a kis és nagy nemzeti közösségek, az egyenrangúság és egyenjogúság ideológiája. A státustörvény lehetne kegyetlen számonkérés, de nem az.

Megdöbbenő, hogy Szlovákia, de különösen Románia vezetői szembeszegülnek a státustörvénnyel. Magyarázatot kérnek, konzultációkat. Szinte felelősségre vonás, amit már nem lehet elhallgatni és átlépni. Elég egy mondat a magyar jogok érdekében, kimondva és kimondatlan, máris a nagy képernyőre vetül a magyar irredentizmus félelme és vádjá.

Trianon nyolcvan éve alatt a nemzeti kisebbségeket pusztító intézkedések és döntések sorát kivel egyeztetették? De hisz a szlovákok és románok hasonló kedvezményeket biztosítanak a határon kívül élő testvéreiknek. Kivel konzultáltak a

szlovákok, a románok, a szerbek?

Akárhonnán is nézzük, Trianon nyolcvanesztendő pusztító kártevése nem mérhető múltunk egyetlen terhes korszakához sem. A szlovákiai magyarok kitelepítése, lakosságcsereje, Csehországba deportálása, reszlovakizálása brutális kényszer volt. Anyanyelvünk üldözéséről a háború után ugyan kivel konzultáltak? Kárpátaljáról negyvenezert magyart hurcoltak a haláltáborokba. Kinek adtak erről igazolást vagy magyarázatot? Romániában a vasgárdisták háború utáni borzongató vérengzéseiről kivel tanácskoztak? Az Erdélyi Magyar Népi Szövetség vezetőinek elve pusztítását kivel és mikor konzultálták? A Vajdaságban háromezer szerb (1940) legyilkolása ellenébe 33 ezer magyart pusztítottak el brutálisan a háború végén.

Skörös-körül Szlovákiától a Vajdaságig elsajátították, elkobozták a kisebbségek földtulajdonát, erdeit, elsajátították egyházi tulajdonait, egyházi iskoláit, s az új hatalom iskoláiban az állam nyelvére kényszerítettek százazrekre menő gyermeki lelket... S mindez csak a nagya. S valaha is kivel, kikkel konzultáltak közös dolgainkról?

Trianon nyolcvan esztendejében iszonyú büntetések és megveretések vésődtek lelkeinkbe.

A rendszerváltás után, a kilencvenes évek elején parlamenti képviselők javasoltuk, hogy a szlovák törvényhozás – a demokrácia kezdő idejében – háború utáni üldözöttségükért kövesse meg a felvidéki magyarokat. Hiába rohamoztunk. Ugyanakkor megkövették a zsidókat és a kárpáti németeket. A magyaroknak nem járt „pardon” sem.

Az elutasító válasz az volt, csak úgy és akkor, ha a magyar parlament megköveti a szlovák nemzetet az ezeréves elnyomásért. Mindkét oldalon parlamenti bizottságok alakultak az „ügy” tisztázására. Sóhivatal lett a „bűnbocsánat-

ból”. A „magyar irredentizmus” riasztó ördöge ez alkalommal is a falra vetült. A magyar „bűn”, a magyarság „bűnössége” az utódállamok mindenkori vezetőrétegének beidegzett gyanúja, hite és szókinccse.

A státustörvény nem bűnről, nem számonkérésről, nem bosszúról szól. 1968. október 28-án a csehszlovák parlament két történelmi jelentőségű alkotmánytörvényt fogadott el: a csehszlovák föderációról és a kisebbségek helyzetéről. Ez utóbbit a szlovák jogrend mindmáig nem haladta meg. Mécses fényeként kulturális autonómia reménye villant. A szovjet birodalmi jelenlét, Gustav Husák szószegése 1968 és 1989 között elfemette a legkisebb reményt is. Elveszett két évtized. Ez volt a jutalom a felvidéki magyarság 1968-as helytállásáért. 1992-ben a friss „demokracia” szlovák parlament semmire sem kötelező emberi jogi nyilatkozata ellenében érvénytelenítette a kisebbségi alkotmánytörvényt. Az új demokracia nem adott, hanem elvett az előző idő 1968-as vívmányából is.

Trianon nyolc évtizede alatt – minden utódállam területén – a nemzetiségi politikát a jogtiprás, a jogelvonás, az asszimiláció sokféle formájának „elvezetése” és alkalmazása jellemezte... A többség nyelve, az érvényesülés „útja” rafinált csalogatója szinte a birodalmi nyelvpolitika szintjére alázta az anyanyelvet. Elvette történelmünket, földrajzunkat, emlékezetünket, s mindent tiltott és megtorolt, ami a nemzethez vezetett és arra emlékeztetett. S ismét a „demokracia”, a rendszerváltás óta Szlovákiában három nyelvtörvényt hozott a parlament, mindhárom kisebbség- és magyarelles.

Ezeket kivel és mikor egyezteték, mikor konzultálták a szerzők, az illetékesek?

Eddig a demokracia is tiltott és törölt a nemzetiségi térképen. S az utolsó három év politikai küzdelmei Szlovákiában, a frissen jóváhagyott közigazgatási és önkormányzati törvény a bokájától a füléig magyarelles. Erre kik adtak adnak nyilvános magyarázatot?

A nemzeti demokracia félelmetes megnyilvánulása ez. Az 1960-as területi átszervezés óta a közigazgatás a hatalmi asszimiláció legstótebb eszköze. Igen, a hivatal, a más nyelvű hivatalnok a birodalmi örökség nacionalista beidegződése – kényszerek sora. S a hatalmi adminisztráció minden, a kisebbségek helyzetéről, sorsáról szóló törvénye évtizedes, hosszú lejárátú, vasszögekkel veretes kényszerek sora.

A státustörvény nem erőszakol senkire semmit. Adni kíván. A meghaladott nemzeti nacionalizmusok és a nacionalista demokraciák előbb-utóbb szembesülnek Európában, a másféle eszmerendszerrel, másféle erővonalakkal, másféle magyar léttel – ma már nem lehetne megismételni az alapszerződések bárgyú jószándékát és idéetlen mosolyát.

Alapjában milyen terheket is ró a státustörvény szomszédainkra?

Tényezővé válik a határon kívüli magyar politizálás, a politikai tár-

sadalmi szerveződések pozitív eszmei-erkölcsi irányulása.

Az igazságot keressük, a mindenkit egyenlően megillető emberi jogokat. Egyenjogúságot az élet minden területén. Jelen vagyunk a hatalom gyakorlásában (Szlovákia, Erdély), de nem jelentünk meghatározó erőt, érvekkel, tényekkel, a meggyőződés eszközeivel hadakozunk.

Úgy érezzük, igazságtevésen alapuló erkölcsi erő termelődik. Számomra szinte érthetetlen, hogy a státustörvény okán miért magyarazzuk bizonyítványunkat. Magyarázzanak azok, akik létrehozták Trianont, és haszonélvezői annak. Azok, akik a trianoni időt a történelem padjában ülték végig, azok sorstörténelme előbb-utóbb felértékelődik, erkölcsi bizonyítványt írunk és írunk létünk nagy táblájára.

Dobos László
(Magyar Nemzet)

Erdélyi kisnemesi porta. Ady Endre szülőháza – Érmindszent

STÁTUSTÖRVÉNY

A KÜLPOLITIKA VIHARÁBAN

A magyar státustörvény nemzetközi fogadtatása nem a legkedvezőbb. Míg három déli szomszédunk és Ukrajna tolerálta a jogszabály elfogadását, addig Románia és Szlovákia – igaz, utóbbi kevésbé hevesen – támadta azt. Nem kerülhető meg az sem, hogy az Európai Unió és az Európa Tanács több tisztségviselője szintén hangot adott a magyar kerettörvénnyel szembeni ellenérzésének.

A kritikai megjegyzések felettébb furcsállhatóak annak fényében, hogy Európa tucatnyi országa számos kedvezményt, illetve támogatást nyújt a különböző határokon túli nemzetrészeknek és a rokon vagy „hasonló ajkú” közösségeknek. Északi és keleti szomszédunktól eltérően Szlovénia, Horvátország, Jugoszlávia és Ukrajna természetesnek tartotta a státustörvény megalkotását. Az ukrán külügyminiszter, Anatolij Zlenko kifejtette: „önök abból indulnak ki, hogyan terjesszék ki joggyakorlatukat a más országokban élő nemzettársaikra. Mi megértjük ezt a törekvést.” Az ukrán-magyar kisebbségi vegyes bizottság jegyzőkönyvében egyébként már korábban helyet kapott egy kitétel, mely szerint a két fél támogatja egymás törekvéseit, hogy a státustörvény tervezetéhez hasonló jogszabályok mindkét országban megszülethessenek.

Megjegyzendő, hogy Brüsszel megvizsgálta a státustörvény tervezetet, kifogást azonban nem emelt azzal kapcsolatban. A törvény elfogadása után azonban Michael Lake, az EU budapesti nagykövete kijelentette, hogy „az Európai Bizottság jobban örülne, ha nem lenne olyanféle jogszabály, mint a státustörvény”.

Adrian Nastase június 21-én kijelentette, hogy Románia az alapszerződésen kívül képes felbontani az összes Magyarországgal kötött kétoldalú megállapodást. A román miniszterelnök úgy vélte, hogy az Európai Unióhoz hasonlóan Románia és Magyarország kapcsolatában is alkalmazni kell diszkriminációt tiltó szabályokat. Nastase – többek között – az alapítványok alapszabályzatának felülvizsgálatát, valamint különböző adó- és vámintézkedéseket helyezett kilátásba. Az esetleges pénzügyi lépések között megemlítette, hogy a Romániában folyósított nyugdí-

jak és munkanélküli segélyek mellett a személyi jövedelemadó rendszerében számbaveszik a külföldről kapott támogatásokat. A román kormányfő úgy vélte, hogy az integráció felé haladó világban, az etnikai diszkrimináció megszüntetése évszázadában „a magyar kormány a szeparatizmust hangsúlyozza, s olyan érdekeket támogat, amelyeknek semmi közük az európai érdekekhez, hanem a revizionista politikához tartoznak”. Nastase közölte, hogy a magyar státustörvény diszkriminációt alkalmaz Románia többségi és kisebbségi lakossága között, s az etnikai vonatkozásokra helyezi a hangsúlyt. Ugyanezen a napon Eduard Kukan szlovák külügyminiszter elmondta, hogy a magyar fél nem reagált a szlovákok által felvetett összes kérdésre, ezért azt várja el Magyarországtól, hogy a törvény végrehajtási rendelkezéseinek kidolgozása során folyamatos konzultációkat folytasson Szlovákiával a „félreértések elkerülése végett”.

Zoran Djindjics szerb miniszterelnök még visszafogottabban nyilatkozott a státustörvényről. Djindjics kiemelte, hogy nem ellenzi a jogszabályt, ám a nemzeti integrációnál fontosabbnak tartja a polgári integrációt. Romániában viszont a Corneliu Vadim Tudor vezette Nagy-Románia Párt támogatásáról biztosította – a Magyarországgal szembeni kemény fellépés miatt – a kormányzó Szociáldemokrata Pártot – a támogatásért cserébe azonban Románia nyugati határának lezárását és a hadsereg válsághelyzetre való felkészítését „ajánlotta”:

A román reakciónál meglepőbb volt egyes nyugat-európai politikusok véleménye. Az EU soros elnöki tisztét ellátó svéd miniszterelnök, Goran Persson leszögezte, hogy az uniós tagoknak és a jelölteknek ugyanúgy előzetes konzultációk után kell döntése-

ket hozniuk, hogy ne okozzanak gondot a többi államnak. Lord Russell-Johnson, az Európa Tanács parlamenti közgyűlésének elnöke – a nyári ülésszak előtt – hangsúlyozta, hogy „nem tartja hasznosnak a magyar kisebbség szempontjából” a státustörvényt. Az elnök napokkal később bevallotta, hogy nem tudta pontosan, miről van szó a törvényben, ám ezek után a körülményeknek megfelelően kezelte majd az anyagot. Adrian Nastase pedig közölte, hogy a státustörvényt fel kell függeszteni mindaddig, amíg Magyarország be nem fejezi a csatlakozási tárgyalásokat az Unióval. A Nagy-Románia Párt törvénytervezetet nyújtott be a státustörvény „hatásait kivédendő”, mely szerint akinek magyar igazolványa lesz, azt kettős állampolgárnak kell majd tekinteni, tehát nem tölthet be romániai köztisztviségeket. Günter Verheugen, az Unió bővítési biztosa ugyanakkor jelezte, hogy a státustörvény összhangban van az EU és Magyarország közötti társulási szerződéssel.

Mindeközben Strasbourgban a román ET-delegáció támadásba lendült. Határozati javaslatuk szerint a magyar jogszabály végrehajtásában területen kivüliséget feltételez, diszkriminációt alkalmaz az adott államokban élő magyar kisebbség és a többség között, valamint „várhatóan új feszültségek forrása lesz”. A román honatyák mindmáig kívánatosnak tartanak, ha a közgyűlés felszólítaná a magyarokat, hogy függesszék fel a jogszabály végrehajtását. A román javaslatot egyébként finn, dán, német és angol ET-képviselők is támogatták, sőt az Európa Tanács parlamenti közgyűlésének valamennyi jelenlévő szlovák tagja csatlakozott az indítványhoz.

Alejandro Agag Longo kifejtette: „Az Európai Bizottság több tisztségviselője is jelezte, hogy ez a törvény tiszteletben tartja az európai normákat, s mivel megfelel ezeknek az Európai Néppárt számára teljesen elfogadható. Biztosak vagyunk abban, hogy a törvény teljesen korrekt.” Ezt követően az Európai Néppárt elnöke nyilatkozatában legitim és dicséretes dolognak tartotta, hogy a magyar kormány a státustörvényben gondoskodik szomszédos országokban élő kisebbségekről. Wilfried Martens hangoztatta, hogy

Budapestnek minden joga megvan a külföldön élő magyarság támogatására. Az Európa Parlament legnagyobb, a konzervatív és keresztény pártokat összefogó pártcsoportjának elnöke szerint képtelenség mindezt valamiféle agresszióként feltüntetni. A politikus túlreagálásként értékelte a román kormány tiltakozásait, főleg azt, hogy Adrian Nastase a kétoldalú megállapodások felmondásával fenyegetőzött az Európa Tanács előtt.

A Libertate, a vajdasági románok lapja ugyanakkor védelmébe vette a magyar státustörvényt. A délvidéki románok követendő példának, reménykeltőnek nevezték azt, s keményen bírálták a romániai fogadtatást. Az Európa Tanács velencei bizottsága elfogadta az európai kisebbségek identitásának védelmét szolgáló kedvezmények általános vizsgáló elemzésére vonatkozó magyar javaslatot. Az Európa Tanács Joggal a Demokráciáért Európai Bizottsága határozata értelmében a testület kisebbségi albizottsága általános vizsgálatot folytat, hogy az Európa Tanács egyes tagországaiban milyen kedvezményeket, illetve támogatásokat nyújtanak a határokon túli kisebbségeknek.

Az egyik leggyakrabban hangoztatott román, illetve szlovák vád az előzetes konzultáció hiánya. A magyar miniszterelnök szerint azonban a kormány tájékoztatta partnereit, s ennek nyomán konzultációkra kerülhetett volna sor már előbb is. Orbán Viktor kormányfő július 3-án az M1-en elmondta: „Amikor a Magyar Állandó Értekezlet elfogadta a státustörvény koncepcióját, akkor a politikai államtitkár összehívta az összes érintett szomszédos, uniós és NATO állam nagykövetét, bemutatta a koncepciót, s kérte, hogyha van véleményük, fejtsék ki. Majd amikor a kormány elfogadta a törvényjavaslatot s benyújtotta a Tisztelet Ház elé, akkor maga a külügyminiszter hívta össze valamennyi említett állam nagykövetét, s elmondta: hogyha van javaslat vagy észrevétel, szívesen beszélünk róla. Egy román javaslatot be is iktattunk a törvénybe.” A másik román vád a jogszabály területi hatályát „firtatja”, pedig a magyar státustörvény hatálya nem terjed ki Romániára – az a Magyar Országgyűlés által elfogadott és Magyarországon hatályos jogi norma, s a végrehajtó rendeletek is kizárólag itt érvényesek.

A harmadik „apró kritikai észrevétel”, ami a diszkriminációt illeti, azért nem állja meg a helyét, mert a státustörvény nem a hatályos megkülönböztetést célozza, hanem egy kisebbség

szülőföldjén való megmaradását, és kulturális önazonosságának a megőrzését.

Európában egyébként egy sor országban alkalmaznak nemzeti, etnikai jellegű preferenciákat a vízümpolitika és az állampolgárság vonatkozásában, sőt a munkaerőpiac s a szolgáltatások terén. Az egy nemzethez tartozás érzése, ténye mellett mérvadóak az évszázados, rendkívül szoros történelmi, kulturális és gazdasági kapcsolatok. A kedvezmények, támogatások legkülönbözőbb formáit alkalmazza az uniós Németország, Ausztria, Spanyolország, Portugália, Írország és Görögország, míg az Európai Uniótól kívül például Szlovákia, Horvátország és Románia. Németország határain kívül, Közép- és Kelet-Európában mintegy kétfélmillió német él. A szovjet utódállamokból az úgynevezett népi németek továbbra is áttelepülhetnek Németországba. Német nemzetstratégiai cél azonban, hogy a közép-, illetve kelet-európai német közösségek fennmaradjanak, nemzeti identitástudatuk megerősödjék, s kultúrájukat ápolják. Ugyanakkor a Németországba történő áttelepülést választó németek könnyebben szerezhetik meg az állampolgárságot más nemzetek fiainál. A német idegenrendészeti szabályozás alapján az áttelepülő nemzettársak előbb német jogállásúnak ismertetnek el, s ezután lesznek állampolgárok.

Az osztrákok viszont csak a romániai német nemzetiségűeknek adnak egy évre szóló, csak Ausztria területén való hosszú távú tartózkodást „előrevetítő” vízumot.

A spanyolok a történelmi tradíciók és a spanyol ihletettségű kultúrkörökán több kedvezményrel támogatják a latin-amerikai államok polgárait. Utóbbiak negyedévnél rövidebb hispaniai tartózkodás esetén nemzeti vízumot kapnak, ráadásul kedvezményes elbírálás alá esnek az állampolgárság megszerzésénél. Mindezek mellett a latin-amerikaiak Spanyolországban előnyt élveznek a munkavállalás terén is. Portugália – szintén történelmi, kulturális és gazdasági okokból – méltán ápol különösen jó viszonyt volt gyarmataival. A portugálok és a brazilok már több mint négy évtizede megállapodtak a kölcsönös vízummentességben, így Brazília polgárai gyakorlatilag korlátlan ideig tartózkodhatnak Portugáliában. A schengeni előírások miatt a portugálok kötelezettséget vállaltak arra, hogy a Portugálián kívüli schengeni térségben negyedévnél tovább – egyébként vízummentesen – tartózkodó brazil állampolgárokat visszafogadják. Az ír útlevél pedig mindazoknak jár, akik bizonyítják,

hogy legalább egynegyedrészt ír származásúak. A szintén uniós Görögország pozitív diszkriminációt alkalmaz az albániai görögökkel szemben. Ők fél éves nemzeti vízumot, sőt idegen állampolgárságú görög nemzetiségűeknek járó személyi igazolványt kaphatnak. Ezzel Görögországban munkát vállalhatnak, s az Európai Unió más államaiba is beutazhatnak.

Szlovákiában 1997-ben, a harmadik Meciár-kormány idején a parlament törvényt hozott a külföldi állampolgárságú szlovákokról. A törvény nem a szabad identitásválasztást igentli, hiszen csupán úgy lehet szlovák igazolványhoz jutni, ha legalább a felmenők egyike – a harmadik nemzedékig számítva – szlovák volt. Ha ez nem bizonyítható, akkor két – ugyanott élő, idegen állampolgárságú – szlovák tanúsíthatja az illető szlovákságát, illetve származását. A határon túli szlovákok egyébként tanulhatnak szlovákiai oktatási intézményekben, munkavállalási engedély nélkül dolgozhatnak, adókedvezményt kaphatnak, s beutazási kedvezményben is részesülhetnek északi szomszédunknál.

Horvátország a külföldön élő horvátok jelentős részének már évekkel ezelőtt kettős állampolgárságot biztosított, így azok a választásokon is kinyilváníthatják akaratukat. Jó példa erre a dél-erdélyi krasovén horvátok esete.

Románia szintén támogatja a határain túl élő románokat. Románia és Moldova állampolgárai tíz éven át személyi igazolvánnyal utazhattak a két ország között. Keleti szomszédunk nemrégiben uniós céljai miatt döntött ebben a relációban az útlevél kötelező használata mellett, de a moldáv állampolgárokkal szemben továbbra is pozitív diszkrimináció érvényesül számos területen. A külföldi román szervezetek pedig kiemelt támogatásban részesülnek, mint a nemzeti azonosságtudat és kultúra megőrzésének letéteményesei.

Felettébb érdekes a fentebb leírtak tudatában, hogy a román politikai elit „csak” a magyar státustörvényt fogadta rendkívül kedvezőtlenül, már-már hisztérikusan. Az osztrákok által a romániai németeknek adott vízum, az erdélyi horvátoknak biztosított kettős állampolgárság, a szlovák határon túli igazolványok lényegesen kevésbé – vagy egyáltalán nem – borzolták a román kedélyeket. Etnikai diszkriminációról ezekben az esetekben elvétve esett csak szó.

Zsebők Csaba
(Székely Nép)

Határmódosítás nélküli nemzeti integráció

Magyarországgal szomszédos államokban őshonosként élnek magyar közösségek tagjai, akik ragaszkodnak szülőföldjükhöz, vállalják állami hovatartozásukat, s önként kinyilvánítják magyar nemzeti önazonosságukat. Az akaratukon kívül számbeli kisebbségi sorsba jutott magyar nemzeti közösségek tagjainak nem célja a szecesszió, de határozott igénye a nemzeti önazonosság megőrzése, ennek szavatolásaként a belső önrendelkezés gyakorlása, a közösségi önkormányzathoz szükséges garanciák elnyerése.

A demokratikus jogállamokban elért pozitív eredmények bizonyítják, hogy a nemzeti közösségek, népcsoportok számára törvény által biztosított autonómiák az államok területi integritásának, a belső és a nemzetközi stabilitásnak, az állam iránti lojalitásnak a meghatározói. A magyar népcsoportok szülőföldjükön nem bevándorlók, nem vendégmunkások, nem idegen csoportosulások, nem kisebbségek, hanem történelmi és területi feltételekkel bíró, őshonos nemzeti közösségek; tagjai teljes és tényleges egyenlőségre törekszenek. A magyar nemzeti közösségek az utódállamokban a teljes és tényleges egyenlőséget csakis a közösségi önkormányzás révén élhetik meg, amelynek eszköze a törvény által szavatolt területi autonómia, az egész közösségre érvényes személyi elvű autonómia, illetve a különleges státussal felruházott helyi közigazgatás. Jogállamok gyakorlatával bizonyítható, hogy a magyar nemzeti közösségek autonómiatörekvéseinek figyelembe vétele a jogállam sajátja, az európai integráció egyik meghatározója, a nemzetközi biztonság kiemelt tényezője, a polgár állam iránti lojalitásának forrása. A határmódosítás nélküli nemzeti integrációt az euróatlanti integráció szerves részeként szükségszerű végrehajtani és megélni, hogy a magyar nemzethez tartozók, állami fennhatóságtól függetlenül, részesei lehessenek a nemzeti hovatartozás összetartozó erejének, nemzeti önazonosságot megőr-

ző és szilárdító hatásának, autonóm közösségekként egyenrangú tagjaivá váljanak az európai közösségeknek.

Belső önrendelkezés: A kollektív identitáshoz való jog

1. A wilsoni önrendelkezés elve és gyakorlata

Az I. világháborút megelőzően, közepe és azt követően Woodrow Wilson, az Egyesült Államok akkori elnöke által hangoztatott önrendelkezés egyetértő és ellentmondó értelmezéseket gerjesztett. Az „önrendelkezést” ugyanis többnyire a „külső önrendelkezéssel”, a népek függetlensége megteremtésének, önálló állam létrehozásának vagy a más államhoz csatlakozás jogával azonosították. Wilson 1917-ben az önrendelkezés alatt minden nép szabadsághoz, önkormányzathoz, szabad akarat szerinti fejlődéséhez való jogát értette. Az I. világháborút lezáró békeszerződésekben az új államok megalakulását és az államok közötti területi rendezést illetően, a népek önrendelkezésének elve a nemzetközi közvélemény által legitimált politikai princípiumként szerepelt.

A népek és népcsoportok önazonosságához és saját sorsuk feletti döntéshozatalhoz való elidegeníthetetlen jogát azonban nem lehetett egyezmények ellentmondó rendelke-

zéseivel és alkalmazásukat csupán formális politikai ígéretekkel, ezeket soha be nem váltott belső törvénykezéssel garantálni.

Egy közösség akkor kerül olyan helyzetbe, hogy önrendelkezési törekvéseit politikailag artikuláltan legyen képes megfogalmazni, amikor nemzeti tudata nemcsak kulturális, hanem politikai kategóriákban is megfogalmazódik.

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966) 1. szakaszában megállapítja: „Minden népnek joga van az önrendelkezésre. E jog értelmében a népek szabadon határozzák meg politikai rendszerüket és szabadon biztosítják gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésüket.” A nemzetek önrendelkezési törekvéseinek jogosságát ma már senki nem vonja kétségbe. A vegyes lakosságú régiókban azonban csak a többségi lakoságnak van lehetőségére élnie önrendelkezési jogával, a számbeli kisebbségben levőknek nem. Ám a számbeli kisebbségben levő nemzeti, etnikai közösségek szabad akaratmegnyilvánulásra való törekvésének jogosságát, tehát önrendelkezési igényüket megtagadni a szabadságesszme semmibe vételét jelenti, ugyanis a számbeli kisebbségben levő egyének szabadságukat csakis önrendelkezési jogukat érvényesítve élhetik meg.

Melyik az az önrendelkezési forma, amellyel a sajátos önazonosságú, egy állam területén számbeli kisebbségben élő nemzeti közösség élni tud? A teljes körű politikai önrendelkezéssel igen! A „korlátozott önrendelkezés” a számbeli kisebbségben levő nemzeti közösségek és az azokhoz tartozók belső önrendelkezését jelenti, azt a jogot, hogy területi és történelmi sajátosságainak megfelelően közösségi önkormányzást gyakorolhassanak anélkül, hogy célként fogalmaznák meg a szecessziót! Ily módon az állam a nemzeti önazonosságú közösségek önkormányzatainak átadja azokat a hatásköröket és megteremti azokat a jogi feltételeket, amelyek nélkülözhetetlenek a nemzeti önazonosság megőrzését szavatoló kollektív jogok gyakorlásához.

2. A kollektív identitáshoz való jog

Bíró Gáspár az *Identitásválasztás szabadsága* című tanulmányában (*Autonómia és Integráció, Magyar Szemle Könyvek, 1993*) kifejti: a nemzeti, etnikai, vallási vagy nyelvi közösségek és csoportok minden megszorítás nélkül alanyai a kollektív identitáshoz való emberi jogoknak – az önrendelkezési jogoknak – , amely Ludwig von Mises szerint szükségszerűen következik az ember jogainak elvéből (*Nation and Stat in Nation, New York University Press, New York and London, 1983, 34*). Ily módon, ha elfogadjuk a nemzeti, etnikai csoportok önrendelkezéséhez és önazonosságához való jogát, akkor megérthetjük: *a kollektív identitáshoz való jog olyan alapvető emberi jog, amely egyéneket, mint ezen identitás részeseit és közösségeket egyaránt megillet; valamely nemzeti, etnikai csoporthoz tartozás választása az egyén kizárólagos és elidegeníthetetlen joga; a nemzeti, etnikai közösségeknek, csoportoknak joguk van arra, hogy nemzeti önazonosságukat közösségként meghatározzák, s mint ilyenek, az állam részéről elismerést nyerjenek.* Az önazonosság megválasztása és kinyilvánítása csak közösségben nyer értelmet. Az önazonossághoz való jog elvitatása vagy korlátozása az egyén szabadságának korlátozása, ezáltal a közösség szabadságának korlátozása!

Az önrendelkezés, valamint a nemzeti önazonosság és az autonómiatörekvés között közvetlen kapcsolat áll fenn. Bíró szerint a csoportidentitás erőssége meghatározza a csoportautonómiára való törekvés mértékét és céljait. Ha a csoportidentitás laza vagy netán oktrojált intézményrendszerben jeleníti meg középviselőjét, életképtelensége a politikai feltételek változásakor nyomban megnyilvánul. A történelmi és területi sajátosságú nemzeti, etnikai közösségek Európa- és világszerte bizonyították és bizonyítják, hogy önazonosságuk, teljes és tényleges egyenlőségük szavatolásáért és megéléséért következetesen igénylik az önrendelkezés sajátos formáját, a belső – államon belüli – önrendelkezést és a közösségi autonómiát.

3. Az önrendelkezés formái

Létezik-e olyan nemzetközi elismerés, amely megfogalmazza, osztályozza és tanulmányozza az önrendelkezési formákat? Igen! Morton H. Halperin, David J. Scheffer és

Román népviselet

Patricia L. Small: *Self-Determination in the New World Order* című könyvében (*Carnegie Endowment for International Peace, Washington D. C., 1992*) átfogóan elemezte a világon megnyilvánuló önrendelkezési törekvéseket és osztályozta azon formákat, amelyek közösségi törekvésként jelentkeztek.

3. a. Gyarmatellenes önrendelkezés (Anti-colonial self-determination)

A gyarmati sorban levő népcsoportok politikai önrendelkezésre törekedtek, tehát önálló állam megteremtésére, a gyarmati függőség megszüntetésére. Ide tartoznak az egyes nemzetállamokból létrejött államok is. Például: Új-Kaledónia; Puerto Rico; Hongkong; Lettország; Litvánia; a Szovjetunió utódállamai: Örményország, Azerbajdzsán, Fehéroroszország, Kazahsztán, Moldva Köztársaság, Tádzsikisztán, Türkmenisztán, Ukrajna, Üzbegisztán; Jugoszlávia utódállamai: Bosznia-Hercegovina, Macedónia, Szlovénia, Horvátország, Montenegró és Szerbia.

3. b. Államon belüli (belső) önrendelkezés (Sub-state self-determination)

Az államon belüli, belső önrendelkezés nem más, mint egy államban számbeli kisebbségben levő nemzeti és etnikai közösségek-csoportok tagjainak azon törekvése, hogy a szecessziót célul ki nem tűzve, az állam területi integritását tiszteletben tartva, demokratikus jogállami keretek közepette, demokratikus eszközöket használva, közösségi önkormányzást gyakorolhassanak. Az államon belüli önrendelkezésre törekvés a szülőföldjükön történelmi és területi sajátosságokkal rendelkező közösségek sajátja. Ilyen törekvést fogalmaztak meg: – Európában: a belgiumi flamand, vallon és német nyelvterületek közösségei; a bulgáriai török etnikum; a ciprusi görög és török közösség; Franciaországban a baszk közösség, Korzika kollektivitása; Romániában az erdélyi magyar nemzeti közösség; Spanyolországban a katalánok, baszkok, asztúriaiak, galíciaiak, valenciaiak, aragóniaiak, navarraiak, a Baleáriszigetek lakói; Portugáliában az Azori és Madeira szigetek kollektivitása; az Egyesült Királyságban az északírekek, skótok, walesiek; Finnországban az Lland-szigeti svédok; Olaszországban a dél-tiroli német ajkú közösség; Németországban a

dán közösség; Dániában a német közösség; Moldova Köztársaságban a transznisztriai közösség, a gagauzok; Szerbiában a magyar nemzeti közösség, a koszovói albán közösség; – a Közép-Keleten: az iráni kurdok és a siíta muzulmánok; – Észak-Amerikában: a québeci frankofon közösség; – a Szovjetunió utódállamaiban: Oroszországban a csecsenek.

3. c. Államhatárokat túllépő önrendelkezés (Trans-state self-determination)

Abban az esetben, ha az önrendelkezési törekvés nem marad egy állam keretében, a megfelelő rendezés sokkal összetettebb, mint az államon belüli – belső – önrendelkezés esetében. Az államhatárokat túllépő önrendelkezési forma megvalósítása gyökeres változtatást feltételez az érintett államok viszonyában. Ilyen jellegű önrendelkezési törekvésre példa: Indiában Jammu és Kasmir területek; Franciaországban a baszk régió; Spanyolországban a baszk tartomány; Iránban és Törökországban a kurdok törekvése; Azerbajdzsánban Hegyi-Karabah terület; Kirgizisztánban az üzbégek törekvése.

3. d. Szétszórt népek önrendelkezése (Self-determination of dispersed peoples)

Igen összetett kérdés azon népek, népcsoportok helyzetének rendezése, amelyek nemzeti közösségei, illetve a hozzá tartozó személyek több országban élnek. Bár ezen közösségek történelme területi sajátosságokkal is jellemezhető, különböző államokban való szétszórtságuk sajátos megoldást igényel. Az önrendelkezéshez, az önazonossághoz való jog és annak demokratikus eszközökkel gyakorlása és védelme ezen népek, népcsoportok számára is megfelelő megoldásként jeleníti meg azt a sajátos önrendelkezési formát, amely az egyéni emberi jogok törvény általi szavatolása mellett, államhatároktól függetlenül, az önrendelkezéshez, a közösségi – személyi elvű – önkormányzathoz teremt megfelelő feltételeket. Ilyen területen példaértékű közösségi öngazgatást mondhat magáénak a világ bármely részén szétszórtan élő izraelita és annak közössége.

3. e. Őshonos népek önrendelkezése (Indigenous self-determination)

Az őshonos népeknek, népcsoportoknak sajátos követelésük a szülőföldhöz való jog szavatolása, bele-

értve a lakóterületükön található természeti kincsek tulajdonához való jogot is. Jogállamokban az őshonos népek, népcsoportok önrendelkezési jogát, ily módon, a közösségi önkormányzathoz való jogát alkotmány, illetve törvény szavatolja. Az őshonos népek önrendelkezésre törekvésének példái: Hollandiában a frízek; Brazíliában az indián közösség; Guatemalaiban a miszkitók; Kanadában a québeci indiánok és az inuitok; az Egyesült Államokban az őshonos amerikaiak (indiánok).

3. f. Képviselési önrendelkezés (Representative self-determination)

Ezen önrendelkezési forma egy ország népessége jelentős részének azon törekvését és jogát jelenti, hogy fellépjen az elnyomó, antidemokratikus, az emberi jogokat megsértő hatalom ellen. Az elmúlt évtizedekben a képviselési önrendelkezésre törekvés példáiként említik: Burkina Fasót, Burundit, Kamerunt, Csádot, Etiópiát, Kenyát, Malawit, Malit,

Nigériát, Ruandát, Szomáliát, Dél-Afrikát, Szudánt, Zaire-t, Kambozsát, Burmát, Tajwant, Haitit.

Következtetés: Szülőföldjükön megmaradni óhajtó, nemzeti önazonosságukról lemondani nem akaró, Magyarország határain túl más állami fennhatóság alatt élő, szecesszióra nem törekvő magyar nemzeti közösségek számára tehát az államon belüli, belső önrendelkezés a mérvadó!

Csapó I. József*

Forrás: HUNSOR Hírfutár
<http://www.hunsor.hu/>
<http://www.hunsor.org/>
 Drótposta: hunsor@hotmail.com

*A szerző erdélyi politikus, autonómiakutató, a magyar és a nemzetközi tudományos fórumok ismert és elismert előadója, aki a kommunizmus bukása óta következetesen küzd az autonómia eszméjének valóra váltásáért.

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

Az Erdély-történeti Alapítvány pályázatot hirdet Erdély történetével és az erdélyi irodalomtörténettel foglalkozó dolgozatok írására. A pályázaton bárki részt vehet.

PÁLYADÍJAK: I. díj 100.000.- forint
 II. díj 75.000.- forint
 III. díj 50.000.- forint

Terjedelmi korlátot nem állapítunk meg. A pályamunkák beadásának határideje: 2003. május 31.

A munkákat az alábbi címre kérjük beküldeni:

Erdély-történeti Alapítvány
 Debreceni Egyetem Történelmi Intézet
 4010 Debrecen, Egyetem tér 1.

EREDMÉNYHIRDETÉS: 2003. augusztus 20.

A sikeres pályamunkákat a szerző beleegyezésével megjelentetjük. A kiadásnál előnyt élveznek a székely falvak történetét feldolgozó munkák

Debrecen, 2001. november 30.

Dr. Takács Péter sk
 a kuratórium titkára

Dr. Rác István sk
 a kuratórium elnöke

A kárpátaljai magyarság

autonómiájának kék madara

„Amit erő vagy hatalom elvesz, azt idő és kedvező szerencse ismét visszaadhatják, de amiről a nemzet, félve a szenvedésektől, önként lemondott, annak visszaszerzése mindig nehéz és mindig kétséges...”

Deák Ferenc

A legutóbbi, 1989. évi ukrainai „szabad” népszámlálás szerint Kárpátalja 1,2 millió lakosának 12%-a, azaz 155 711 fő vallotta magát magyar nemzetiségűnek. „Magánszámlálás” szerint, amelyet a helyi magyar szervezetek végeztek, többek között az egyházaktól kapott adatok alapján, ez a szám 200 000. A következő népszámlálást 1999-re tűzték ki, de azt a hatóságok pénzhíányra hivatkozva 2001-re halasztották, ám ezt sem tartották meg. Bár a népszámlálásnak immár nincs semmi jelentősége a terület etnikai térképét illetően, mert a nemzeti hovatartozás nem szerepel a kérdőívekben, mint ahogy hiányzik az 1995-től érvényes, a szovjet helyezett bevezetett ukrán személyi igazolványokban is. Mindezek az „egységes ukrán nemzeti állam” kreálásának első kockái.

GYERMEKKOR

Rákóczi népe legújabbkori történelme során (is) az elnyomatás, a szegregáció évtizedeiben éltette az önállósulás beton alá kényszerített zsarátnokát, helyel-közzel felszínre tört a nemzeti identitás gyakorlati megnyilvánulásának bűvópatakja, ám ezek a törekvések aránytalanul nagy ellenállásba ütköztek, kiváltották az uralkodó kommunista párt és janicsárjai nemtetszését retorziók formájában.

Zsenge, de bátor próbálkozás volt az a beadvány, amelyet a régió fiatal magyar nemzetiségű írói és költői, a Forrás Stúdió tagjai fogalmaztak meg és 1971-ben több ezren aláírtak és eljuttatták a kommunista párt területi titkárához, majd az 1972-ben született újabb beadvány, amelyet 1660-an írtak alá és küldtek el Moszkvába a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának Politikai Bizottságához. Ezekben az abszolút igazságokat tartalmazó levelekben sérelmezték az anyanyelv sorvasztását, a nemzetiségi

jogok semmibevételét, a „kollektív bűnösség” bélyegét, valamint kérték (!) többek között mindezek orvoslását és először fogalmazták meg a magyarság igényét a képviselőre a döntéshozó és a végrehajtó területi, valamint alacsonyabb szintű szervezetekben, továbbá egy magyar érdekvédelmi szervezet létrehozására és működtetésére.

A válasz nem sokáig váratott magára: a Forrás Stúdiót megszüntették, vezetőit és legaktívabb tagjait keményen megbüntették, többüket soron kívül behívták katonának. Csírájában fojtották el a jogos kérelmeket felsorakoztató próbálkozást, példát statuálva a „renitenskedőkkel” szemben.

Aztán semmi. Gulágra ítéltetett az önállósulási-önrendelkezési álmom, zártkörű, illegális összejövetelek elszuttogott témájának a szintjére konzerválódott...

IFJÚKOR

A nyolcvanas évek végén Kárpátalját is elérte a peresztrojka gorbacsovi hulláma, kikelt a glasznosztj moszkvai „kakukktója”. A gombaként szaporodó ukrán szervezetek és pártok inspirálására, találkozási helyi magyarság óhajával, 1989. február 26-án megalakult a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ), amely a régió magyarságának politikai érdekvédelmét is felvállalta, amit a következőképpen fogalmazott meg Alapszabályában:

„A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség a Kárpátalján élő magyarok érdekvédelmi szervezete. A KMKSZ célja a Kárpátalján élő magyar nemzetiség kultúrájának, nemzeti hagyományainak, anyanyelvének megőrzése és ápolása, anyanyelvi művelődésének és oktatásának elősegítése, kollektív jogainak biztosítása, nemzeti tudatának formálása... Együttműködik más nemzetiségek hasonló célú öntevékeny társaságaival, a haladó társadalmi szerveze-

tekkel, illetve mozgalmakkal... Szorgalmazza a magyar öngazgatás létrehozását...”

A KMKSZ berkein belül létrehozta egy szakbizottságot azzal a céllal, hogy tervezetet dolgozzon ki az autonómia céljait, szerkezeti felállítását stb. illetően, és már a KMKSZ megalakulása után fél évvel, a szövetség választmányának augusztus 21-i palágykomoróci kihelyezett ülésén kezdeményezték egy magyar öngazgatási körzet kialakítását.

A kezdeti lépéseket bizonyos fokú csetlés-botlás jellemezte a formáció milyenségét, földrajzát illetően. Nem volt egységes vélemény és álláspont. Ennek az átmeneti állapotnak az okai (és kiváltói) a szakgárda, a tapasztalat hiányai voltak, s közrejátszott az a tény is, hogy területszerte kezdetét vette Kárpátalja ukrán (ruszin) nemzetiségű lakosai körében az önállóságra való törekvés (Kárpátalja mint autonóm köztársaság), továbbá a kárpátaljai ruszinság megújult autonómiatörekvése, valamint a még hivatalban levő poszt-kommunista vezetők ellenállása.

A magyar sajtó, a Kárpátalja c. hetilap és a Kárpáti Igaz Szó szabad teret biztosított a véleménynyilvánításoknak, az elképzelések közhírré tételének, s Kárpátalja magyarjai éltek az adott lehetőségekkel: széles körű médiavita alakult ki az autonómiát illetően.

A következő gondolatokat vetettem papírra azokban a napokban:

„... az eddig elhangzottak alapján azt a következtetést vagyok kénytelen levonni, hogy az ilyen nagy horderejű gazdasági és politikai „újítás” óhajtottak alapja érzelmi, belső indítékú, és erre csakis légvárakat lehet építeni. Egy számunkra új formáció, és eddig csak hallomásból ismert szerkezet létrehozása előtt nélkülözhetetlen egy minden részletében szakszerű koncepció kialakítása, amely legalább három kérdésre kell, hogy választ adjon: miért?, hogyan?, hová?”

Alapvetőnek és elengedhetetlennek tartom a választ az első kérdésre, és éppen itt nem szabad, hogy az érzelmi okok domináljanak, mert az, hogy „sohan vagyunk, élünk itt magyarok, jögnak van az autonómiára” zsenge argumentáció. Nem hat meg senkit, akik az alkotmányos jogot figyelembe véve hivatottak az autonómiát létrehozni,

mert nem tudom elképzelni, hogy annak születésénél kizárólagosan a kéreők-követelők fognak bábáskodni. Vagyis gazdaságilag és politikailag megalapozott indoklás kell, ami ha egy kezdeményező csoport jóvoltából esetleg már kapott is valamilyen megfelelő formát és tartalmat, nem lett publikálva, nem vált megbeszélés, esetleg vita tárgyává. Ez elfogadhatatlan, mivel ez a probléma nem csupán egy meghatározott csoport privilégiuma. Az eddig napvilágot látott hozzászólások elemeire taglalva próbálták megadni a választ erre a kérdésre, összességükben azonban ezek a válaszok nem kielégítőek. Mindez, amit említék, nem hiányosság felrovása, hanem nélkülözhetetlen követelmény, hogy egy akart-elképzelte autonómiában és annak határain kívül élő, számottevő közösség magáévá tudja tenni a törekvést, azonosulni tudjon vele. De hiányosság az is, hogy az érdekeltek nem ismerik a kezdeményezőket, és ez azt is maga után vonja, hogy információk hiányában jogosan megkérdőjelezzik azok (ha létezik egy ilyen csapat) szakszerű képességeit. Mert szakvélemény nélkül – értem ezen államtudományi, közgazdász stb. szakemberek véleményezését – már a rajtnál „benragad a versenyző”.

Továbbá: Egyetért-e az autonóm körzet létrehozásával a majdani határon kívül eső, a terület összmagyarságának majdnem felét kitevő lakosság? A KMKSZ munkácsi választmányi ülésén (nem lévén más fórum) szótöbbséggel elfogadott „igen” után eltelt idő folyamán a lankadni látszó eufória megosztja a véleményeket. Elméletek, elképzelések születnek, megvalósulnak vagy nem, de idővel elavulnak, a történelem irattárába kerülnek. De egyvalami mindig napirenden van és lesz, ami nyíltan vagy burkoltan tettekre késztet: ez az érdek, ami óhatatlanul választást és bizonyítást kíván. Fülemben cseng a válasz: „Mi majd segítünk!” Már a megnyugtató szerepét vállaló válasz is kétségeket ébreszt olyan értelemben, hogy „ti segítségre vagytok predesztinálva”, azaz eleve anyagi-szellemi diszproporcio lesz. Az autonómia hatáskörén kívül rekedt magyarság mindennapjaiban objektív okoknál fogva nem tudná élvezni azokat az előnyöket, amelyeket a létrejövő formáció biztosítana az azon belül élőknek, ez pedig visszatetszést váltana ki, ami megosztaná a terület magyarságát.

Nem vonom kétségbe az indítványozók őszinte és becsületes hozzáállását a diaszpórában élő magyarság problémáihoz, gondjaihoz, azonban egy új veretű „háztartás” beindításakor és annak elképzelt működésekor feltételezhetően annyi előreláthatatlan, menet közben felmerülő, rövid és hosszú

távú megoldást kívánó gond és probléma jelentkezik, hogy ezek rendbe és rendszerbe rakása egész embereket és szervezeteket kíván. Vannak, akik abban látják a megoldást, hogy létrejönnek a tanácsok mellett működő, nemzetiségi kérdésekkel foglalkozó testületek, amelyek minden ilyen jellegű gondot megoldanak. Mézesmadzag? Ne vegyék komolytalanságnak, de az ilyen és hasonló esetekben szokta mondani bő tapasztalatú és bölcs szomszédom: „Ami igaz, az igaz, a méz rajta édes, de a madzag az rághatatlan.”

Arra a reflexióra, ami úgy viszonyul ehhez a kérdéshez, hogy „ha nekik nem kell, hát mi úgyis megcsináljuk”, azt hiszem, kommentár nem kívánkozik.

Mi a válasz a második kérdésre? Az új ház felépítéséhez anyag, ráfordítás szükséges. Egyszóval: pénz. Nem akarom görcső alatt vizsgálni a Beregszászi járás ismereteim szerinti (akkori – Sz. T.) – eddig csak ez a járás jött számításba alapként – gazdasági potenciálját, mert erről újságokban olvasott (!) értesüléseink vannak. Ez vajmi kevés ahhoz, hogy bármi számításokat kezdeményezzek. Azonban széles körben ismert gazdaságunk enyhén szólva nem rózsás helyzete, ami nem tudná biztosítani azt a sok számjeggyel leírható pénzalapot, amire szükség lenne. Ha arra gondolok, hogy ennek az új gazdasági alapnak testre szabottnak, európaibbnak kell lennie, mert hát miért hozzunk létre újat, ha csak a régít akarjuk lekopírozni?, akkor a jelenlegi helyzetet figyelembe véve nemcsak a ráfordítások, hanem a kétségek is hatványozódnak. Addig, amíg a helybeli ipari, agrár- és magánszektor nem termel annyit, hogy „felesleges” terméke, áruja legyen, midőn a helybeli igényeket már kielégítette, addig állami dotációra vagy kölcsönökre lesz szüksége. Kihez fordulhat segítségért? Csakis azokhoz, akik ma is tervezik, irányítják a nemzeti „konyhát”, vagyis azokhoz az illetékes szervezetekhez, amelyekről kérni, követelni kell az autonómiát. Belefér-e a jelenlegi és a tervezett alapba az a ráfordítás, amit a szociális és kulturális intézmények felújítása és újabbak létrehozása, működtetése igényelni fog? És ekkor még nem szóltam a mindenütt jelen levő és természetes emberi tényezőről, a tolerancia bizonyos fokú hiányáról. Az élet végesen rövid, a jóról nemcsak hallani és beszélni akarunk, hanem minél hamarabb és teljes mértékben élvezni is azt!

Ide tartozik egy másik tényező: kik, milyen elengedhetetlenül szaktudást és tapasztalatot igénylő erőket terveznek és oldanak meg majdan ilyen és hasonló jellegű taktikai és stratégiai feladatokat? Tudtommal a megye és a járás háztartását tervező-irányító csapat

nem kizárólagosan egynemzetiségű, és amennyiben beleférnek az elképzelésbe, hogy a továbbiakban is posztjaikon tevékenykedjenek, úgy mi az ő véleményük a nemzetiségi autonómiáról, akarják-e? S ha netalán nem ilyen az elképzelés, akkor velük mi lesz, esetleg ugrásra kész csapatunk van, amely képes átvállalni a tevékenységüket?

Engedtessék meg nekem egy kis kitérő, ami azonban nem rugaszkodik el a témától. A sokat és jogosan szidott múltban ismerős tanító barátomat felhívták a járás vezetői és azt mondták neki, hogy holnaptól ő lesz a p.-i termelőszövetkezet elnöke. Erre ő elképedve azt válaszolta, hogy fogalma sincs a mezőgazdaságról. Azt a feleletet kapta, hogy majd megtanulja, segítenek neki. Az lett a vége, hogy évekig tanították, segítgették, mialatt a gazdaság végérvényesen tönkrement...

... A sok kérdőjel gondolataim sorában a tisztánlátást, a jövő biztosítását, a közös gondok és célok megoldását, az időszerűség bizonyítékait, a szakszerűséget igénylik. Nem szabad és nem lehet apellálni olyan nagy és széles réteget érintő kérdésekre és tervekre, amelyekben nem ismerjük az ellenlábás véleményét, esetleges reflexióját. Ne kezdeményezzünk szócsatákat vaktöltényekkel, ne csalogassuk be udvarunkba a trójai falovat.”

Nem „tétlenkedett” az ukrán oldal sem. Az ország önállósulását, Kárpátalja autonómiáját célul kitűző érdekvédelmi grémiumok, pártok a kezdetekben támogatták (legalábbis látszólag) a magyar szervezet célkitűzéseit, tevékenységét a közös ellenség, a kommunista rendszer ellenében. Vjacseszlav Csornovil a RUH, az Ukrán Népi Mozgalom elnökelőjeként és az ukrán parlament képviselőjeként kárpátaljai látogatása alkalmával (1991 augusztus) többek között ezt mondta:

„...A nemzetiségi béke másik fontos feltétele, a határok jelképes volta lett, a nemzetiségi öngazdátás. A kulturális autonómia jogosságához nem férhet kétség. A területi autonómia kérdése már nem ilyen egyértelmű, bár én amellett vagyok, hogy ezt is meg kell kapniuk azoknak, akik igénylik. Miért tiltanak meg például a kárpátaljai magyarságnak, hogy területi autonómiát kapjon? Vagy akár az itteni német falu is alakíthat nemzetiségi önkormányzatot. Akkor kevesebb lesz a félreértés, a gyanakvás, a bizalmatlanság egymással szemben...”

V. Csornovil úr 1990 őszén Baranya megyében tett látogatása alkalmával kiszivárogtatott hírek szerint rábólintott a nemzetiségi autonómia kérdéseire, ami, mint a későbbiek során kiderült, alaptalan gesztus volt, mert a RUH és a többi ukrán szervezet frontális támadásba lendült, megtorpedó-

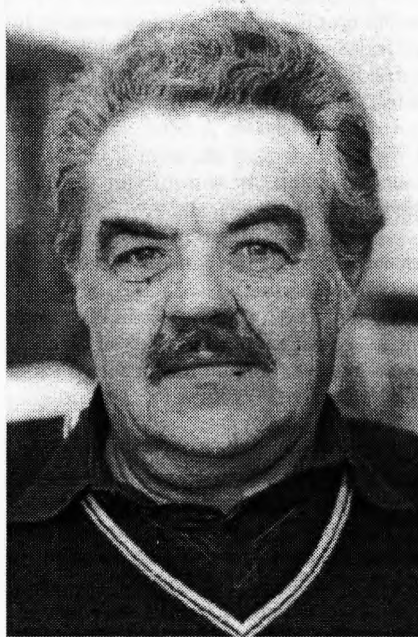
zandó minden kisebbségi autonómiatörekvést, elképzelést, aminek egyre durvább hangot adtak Ukrajna önállóságának kikiáltása évében és utána.

1991 októberében, V. Csornovil kárpátaljai látogatása után kijelentették: „... a nemzeti-kulturális szervezetek ezen akcióját (az önrendelkezésre való törekvést – Sz. T.) persze a RUH sem nézheti tétlenül”. Furcsa ellenlépésre szánta el magát, bíróságra adta a szövetséget (a KMKSZ-t – Sz. T.). A vád ellenük az, „*hogyan szervezeti szabályzatokkal nem egyező tevékenységet folytatnak, politizálnak.*” (És újra autonómia – Kárpátalja, 1991 október).

„Üzenet” volt a RUH, a Sevcsenko Társaság, a Proszvita, a Memorial, a Kulturális Alap, az Ukrán Köztársasági Párt, az Ukrán Demokrata Párt, az Írószövetség, az Ukrán TIT, a Műemlékvédelmi Társaság, valamint az Ungvári Egyetem ukrán nyelvi és irodalmi, továbbá történelmi tanszéke 1990 decemberi nyilatkozata, melynek címzettje a ruszin szövetség volt, a „másodpéldány” pedig a magyaroknak szólt: „...Kárpátaljának nem kell autonómia. Aki pedig ennek ellenkezőjét állítja, az be akarja csapni a népet. Apáink és nagyapáink is az autonómiáért harcoltak, amikor még Magyarországhoz, a Monarchiához vagy Csehszlovákiához tartozott Kárpátalja. De a saját államunkban, amikor az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa elfogadta a Függetlenségi nyilatkozatot, és minden nemzeti kisebbségnek, etnikai csoportnak szavatolja a szabad nemzeti fejlődésre való jogát, ilyen körülmények között a kárpátaljai autonómiára való felhívás nem egyéb, mint nemzeti árulás. Minden elszakadási (sic!) törekvés, minden megosztottság büntett.”

A nyilatkozat tartalma és szelleme központi irányításra vall, ugyanis hamarosan, vagyis a függetlenség kikiáltása után új passzus jelent meg a Btk-ban: „Az állami és társadalmi rend erőszakos megdöntésére, illetve megváltoztatására való nyilvános felszólítás, csakúgy, mint Ukrajna területi integritásának megsértésére irányuló egyéb felhívások és cselekedetek, vagy az ilyen cselekedetekre való felhívásokkal kapcsolatos anyagok terjesztése ... büntetendő”.

Az ukrán nyelvű sajtó, a fenn nevezett szervezetek szócsövei egyre vehemensebben, helytel-közszóval az illem határait súrolva támadták a nemzeti kisebbségek autonómiatörekvéseit, belepusztítva azokat a Btk ismertetett definíciójába. „Bekeményített” Ukrajna törvénye a nemzeti kisebbségekről (is), amelyben szó sincs a nemzetiségi alapon szerveződő önkormányzatokról, azaz van egy kitétel: „Az állam garantálja a nemzeti-kulturális autonómiához való jogot.” Ez gyakorlatilag azt je-

dr. Szöllösy Tibor

lenti, hogy lehet magyarul énekelni, táncolni, panaszkodni...

Megjegyzendő: a törvényerejű rendeletek prevencióstöltettel bírtak és kimondatlanul a legnagyobb ukrán kisebbséget, a 10 milliónyi orosz lakosságot célozták meg, de ugyanolyan mértékben érintették Kárpátalja magyarságát is.

A látszat (gyűlések témája, média-vita, beadványok) ellenére az volt a benyomás, hogy a KMKSZ vezetősége szöszkekeren kocsikáztatja a problémát, és ebben a kérdéskörben a saját ajtaján kopogtat. A járási, helyi szervezetek szellemi melegágyaiban kikelt autonómiáideák efemer (röpke, átmeneti – a Szerk.) életűeknek bizonyultak.

A KMKSZ megyei szintű összejövetelein szinte menetrendszerűen visszaköszött az önrendelkezés témája, de többnyire elfogadhatatlan, félkész, műrostos állapotban, ami érthetlenséget, türelmetlenséget és gyakran elégedetlenséget váltott ki a tagság körében. Ezek voltak az első repedések a KMKSZ-en belül, amelyek később árkokká mélyültek, éltető táptalajává lettek a „magyar ragály”, a széthúzás-kór bacilusainak.

Nem volt népszerű az elnök, Fodó Sándor gyakran elhangzott „biztatása” sem, mely szerint magyarországi szakemberek foglalkoznak egy testre szabott kárpátaljai magyar önrendelkezési koncepció kidolgozásával...

FELNÖTTKOR

Hosszas halogatás és meddő viták után végre a KMKSZ különbizottsága a Kár-

pátalja c. lapban 1991 februárjában közzétette javaslatvezetést a kárpátaljai magyar autonómia alapelveiről, ami „... a KMKSZ-tagok számára belső felhasználásra készült, és ezért csak e lap hasábjain láthat napvilágot. A széles körű megvitatás céljából közölt tervezetet a KMKSZ saját belügyeként kezeli”.

Az az évi szolvai választmányi ülésen végre egységes álláspont született, melynek a lényege, hogy az autonómiát a kulturális (személyi) és területi (jóléti) önkormányzati rendszer párhuzamos megteremtésével kell elérni. A grémium a tervezetet nem fogadta el hiányosságai miatt. Lényeges előrelépés 1991 szeptemberében történt, amikor is Dalmay Árpád, a KMKSZ Beregszászi Járási Szervezetének elnöke a Beregszászi Járási Tanács képviselői KMKSZ-frakciójának nevében a következő felhívással fordult a szövetség tag-ságához:

„1991. szeptember 14-én a Beregszászi Járási Tanács ülészaka kezdeményezésünkre határozatot fogadott el arról, hogy támogatja a Munkácsi Városi Tanács javaslatát Kárpátalja autonómiájának megteremtéséről azzal a módosítással, hogy a munkácsiak által ajánlott Kárpátontúli Autonóm Határterület helyett próbáljuk meg létrehozni a Kárpátaljai Autonóm Határterület autonóm köztársasági joggal. Mivel mi csak a jelenlegi Beregszászi járásban érvényes döntéseket tudunk szorgalmazni, tanácsunk ülészaka indítványunkra határozatot hozott arról, hogy 1991. december elsején népszavazást tartunk a Magyar Autonóm Körzet létrehozásáról, egyelőre a Beregszászi járás területén. Határozatunk egyik pontja kilátásba helyezi Kárpátalja településeinek szabad, önkéntes csatlakozását e körzethez, illetve kiválását belőle.

A törvények lehetővé teszik nemzetiségi községi és nagyközségi tanácsok létrehozását a nemzeti kisebbségek lakta vidékeken. A beregszászi járási Makkosjánosi Községi Tanács már élt is e jogával: 1991. december elsejére népszavazást rendelt el magyar nemzetiségi községi tanáccsá nyilvánításáról.

Felhívjuk a KMKSZ tagságát, hogy szorgalmazza lakóhelyén a községi tanácsok soron kívüli ülészakának összehívását, amelyen rendelkeznek el népszavazást 1991. december elsejére a magyar nemzetiségi községi tanács létrehozásáról és annak csatlakozásáról a Beregszász központtal megalakuló Magyar Autonóm Körzethez.

Egész Kelet-Közép-Európában és Kelet-Európa nagy részén öntudatra ébrednek a kisebbségben élő vagy elnyomott nemzetek, küzdenek önrendelkezésükért. Nekünk is cselekednünk kell. Itt az idő!”

A felhívás nagy tetszést váltott ki a tagság körében, mert „végre történni fog valami” és személyes véleményének szabad megnyilvánulását jeleníthette meg a népszavazás során, amire nem volt példa az elmúlt évtizedekben a keleti pestis járványában, elmozdulni látta a tolószékbe kényszerített problémát, ám visszatzetszést szült a KMKSZ néhány vezetője körében, akik ebben a józan kezdeményezésben és kiútkeresésben személyes jogaik és ambícióik – oh, az a nárcizmus! – csorbítását és megtépázását látták.

Azért is tűnt életképesnek a felhívásban foglaltak realizálása, mert több magyar nemzetiségű tagja volt az akkori megyei, járási, helyi döntési és végrehajtó testületeknek, megalakultak és alakulóban voltak a szakszintű nemzetiségi szervezetek (gazdasági, ipari, művészeti stb.), létrejött az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség, amely csúcsszerve lett a már élő más ukrajnai megyei magyar szövetségeknek, formálódott az együttműködés esélye és lehetősége a megyei és köztársasági szintű különböző kisebbségi egységek között, s ami közismert tény volt: Beregszászon alakult meg 1984-ben és tiszteletre méltó elismeréssel működött az első bejegyzett magyar közösség, az Illyés Gyula Magyar Irodalmi Klub (alapító elnöke Dalmay Árpád), a város és vonzáskörzete több mint háromnegyedében magyar lakta volt, a beregszászi magyar érdekvédelmi szervezet meghatározó szerepet vállalt és játszott a régió magyarságának életében, az itt élők elszakíthatatlan szálakkal kötődtek az anyaország magyarságához.

A józan megfontolás, az igaz ügybe vetett hit, a gigászi szervezőmunka, az évtizedekre lefojtott tenniakarás, a megtépázott önérzet meghozta gyümölcsét! (Nem mellékes az a tény sem, hogy a szerencsére elvetélt augusztusi moszkvai puccs felgyorsította az abszolút önállóságot megcélzó események sorozatát.)

A népszavazás eredményét illetően álljon itt két kordokumentum:

„A Népképviselők Beregszászi Járási Tanácsának felhívása a Népképviselők Területi Tanácsához és Ukrajna Legfelsőbb Tanácsához!

Tisztelt Képviselők!

A XXI. összehívású járási tanács IX. ülészakának 1991. szeptember 14-i határozata értelmében 1991. december 1-jén az ukrajnai és területi referendummal egyidejűleg helyi (járási) népszavazást tartottak egy magyar autonóm körzet létrehozásáról a Beregszászi járás közigazgatási határain belül. A szavazólapokon a következő kérdés szerepelt: „Akarja-e Ön magyar autonóm körzet létrehozását a Beregszászi járásban?”

A népszavazásban részt vett 53 458

szavazópolgár közül 42 482, azaz 81,4% adott igenlő választ. A népszavazás legitimitását külföldi megfigyelők, valamint Kárpátalja és a szomszédos területek társadalmi szervezeteinek megbízottai ellenőrizték. A népszavazás lebonyolításában sem ők, sem a járási választási bizottság semmilyen törvénysértést nem tapasztalt.

Ebből kiindulva a népképviselők járási tanácsa 1992. január 30-án jóváhagyta, a népképviselők területi tanácsa pedig 1992. március 6-án elismerte a referendum eredményét. Ennek alapján a magyar autonóm körzetről szóló törvénytervezet több változatát dolgozták ki.

A tervezet széles körű járási társadalmi megvitatása után a járási tanács ülészakája 1992. április 28-án jóváhagyta a megfelelő törvénytervezetet.

E dokumentum elfogadásánál a népképviselők járási tanácsa *figyelembe vette Kárpátalja Beregszászi járásának történelmi, etnográfiai, nemzeti, gazdasági, kulturális és földrajzi sajátosságait. A cél: az adott területen egy tömbben élő magyarság sokévszázados történelmi hagyományainak megőrzése és ápolása.*

Figyelembe véve, hogy a járásban a különböző nemzetek és nemzetiségek példamutató együttéléséhez és szabad fejlődéséhez minden szükséges feltétel adott, a demokratikus államszerveződési folyamatok meggyorsítása céljából a Népképviselők Beregszászi Járási Tanácsa reméli, hogy Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának és a népképviselők területi tanácsának képviselői tokerálni fogják a járás lakosságának akaratát és a beterjesztett törvényt elfogadják.

A második:

„A Népképviselők XXI. összehívású Beregszászi Járási Tanácsa XIII. ülészakának határozata Ukrajnának „A magyar autonóm körzetről” szóló törvénytervezetéről.

A népképviselők járási tanácsa, miután megvitatta a beterjesztett Törvényjavaslatot és figyelembe vette a járás lakosságának a magyar autonóm körzettel kapcsolatos álláspontját, elhatározta:

1. Jóvá kell hagyni Ukrajnának „A magyar autonóm körzetről” szóló törvénytervezetét.

2. A népképviselők területi tanácsát fel kell kérni, hogy törvényjavaslati jogával élve indítványozza Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának: Ukrajna alkotmányát egészítse ki a nemzeti autonóm formációkról szóló cikkelyével és fogadjon el törvényt „A magyar autonóm körzetről”.

3. Fel kell kérni Vaszil Sepát, Ukrajna népképviselőjét, hogy terjessze Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának állandó bizottságai, illetve a Legfelsőbb Ta-

nács elé Ukrajnának „A magyar autonóm körzetről” szóló Törvénytervezetét.

4. A Törvénytervezet elfogadtatására, az autonóm körzet Alapszabályának és egyéb okiratainak előkészítése céljából képviselői bizottságot kell alakítani. Kelt: Beregszász, 1992. április 28.”

(Az említett Vaszil Sepa a Beregszász melletti mezőgazdasági kísérleti nagyüzem igazgatója volt és a legfelsőbb állami fórum járási képviselője, akit a lakosság megtévesztésével választottak képviselőnek Fodó Sándor KMKSZ-elnök hathatós közreműködésével, annak ellenére, hogy a szövetség grémiuma a tagsággal egyetértésben nem őt, hanem Molnár Bertalan, a megye vezetőségének egyik illusztris tagja jelölését támogatta tevékenysége elismeréseként. Netán Fodó Sándor e „húzását” is honorálta a magyar kormány, amikor a közelmúltban magas kitüntetésben részesítette?).

A fenti okiratok nagy odafigyeléssel és szakértelemmel, időre elkészültek és jóváhagyásra a területi illetékes fórumok elé lettek terjesztve.

Megalapozott és nagy volt az öröm a régió magyarságának körében, reménnyel telve fordultak mint már annyiszor Beregszász, a példaadó város és járás felé. A velünk rokonszenvező más nemzetiségi szervezetek (kevesen voltak) üdvözölték a népszavazás eredményét, ugyanakkor erősödött a már addig is nyíltan jelentkező ellenszenv az ukrán nacionalista és sovinszta alakulatok részéről: nem magyar nyelven fogalmazott cikkek becsmérték az amúgy kikezdehetetlen referendumot, annak eredményét. A fodósándori csapat is belenyugodni látszott a változtathatatlanba.

Kezdetét vette a politikai advent, ám hetek, hónapok teltek el eredmény nélkül.

AZ ÖREGKOR ÉS KÖRJAI

Nem történt semmi az ellenséges sajtó becsmérteléseinek kivétel. Sepa képviselő úr nem reagált érdemben a járási tanács felkérésére, holott ez törvénybe iktatott kötelessége lett volna (ellenkezőleg: minden megnyilvánulásában a népszavazás ellen foglalt állást. Itt ütött vissza a Fodó Sándor nemzeti érdekeket eláruló magatartása), a területi tanács pedig nem tűzte napirendre a Beregszászi Járási Tanács XIII. ülészakájának határozatát a magyar nemzetiségi frakció többszöri felkérése és figyelmeztetése ellenére sem, holott kö-

telessége lett volna azt megvitatni és elfogadni, majd továbbítani a köztársasági fórumok címére elfogadásra és jogerőre emelésre. Hosszú hónapok elteltével, amikor a kezdeti és nem alaptalan eufória már-már halálfélbe szenderedett, a területi grémium halálpontos időzítéssel vitára bocsátotta a határozatot. „Jól” időzítettek, mert a területi tanács hivatalos vendége volt Leonyid Kravcsuk, Ukrajna első embere, akit még „meleg” központi bizottsági ideológiai titkárként választottak a demokratizálódni vágyó állam elnökévé. S ő döntött! Értésére adta a jelenlevőknek (Fodó Sándor, a KMKSZ elnöke, a területi képviselő-testület tagja nem tisztelte meg jelenlétével az ülést!), hogy az egységes nemzeti államban semmi szükség nemzetiségi formációkra az adott esetben a kárpátaljai magyarok autonómiájára (miközben a Krími Autonóm Köztársaság „jól érezte magát” az önálló állam keretein belül s nem csorbította az egységet), felkínálta Kárpátaljának a különleges gazdasági övezetet, ami mellesleg a mai napig is járjuk.

A nagy ukrán többségű megyei tanács helyesléssel fogadta a bejelentést, s ezzel véget ért egy álom, semmissé tették a népakarat eredményét, a megsemmisítés lomtárába utalva azt, esélyt sem adtak arra, hogy realizálódjon a magyarok törvényes akarata, amit a népszavazáson egyöntetűen nyilvánítottak ki. Sic transit gloria mundi!

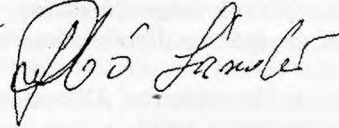
A Beregszászi Járási Tanács, a KMKSZ járási szervezete tett még néhány próbálkozást beadványok, tiltakozások formájában, ám mindez már csak süket fülekre találó segélykiáltás volt a vaksötét éjszakában. Az illetékes állami szervek nem reagáltak, lezártak tekintették az ügyet. Magyarország pedig szerényen hallgatott, sőt rövidesen aláírta a precedensként szolgáló alapszerződést Ukrajnával, amelyben említés sincs a népszavazásról... Kávássy Sándor, az FKGP parlamenti képviselője ugyan interpellált néhányszor az országgyűlésben „a beregi magyar autonómia” ügyében, ám mindannyiszor azzal hárították el a kérdés napirendre tűzését, hogy a KMKSZ nem igényli azt. S a KMKSZ megyei vezetői mélyen hallgattak, bizonyítva, hogy valóban nem akarják az autonómiát...

Azóta nem történt semmi, azaz volt egy zsenge próbálkozás, amikor Kovács Miklós, a KMKSZ új elnöke, az ukrán parlament egyedüli magyar képviselője átvette a korábbi önkormányzati elképzeléseket és azokat saját ötleteként feltüntetve felvetette egy Tisza-menti magyar járás létrehozásának óhaját, jogosságát, mely megfelel az ukrán törvényeknek és a nemzetközi megállapodásoknak. A törvényhozási szervek nem reagáltak rá, ráadásul a képviselő

F E L H Í V Á S

A BEREGSZÁSZI JÁRÁS MAGYAR LAKOSSÁGÁHOZ !

Kedves beregszászi honfitársaim ! Mindent mérlegelve és felelősségem teljes tudatában arra kérem Önöket, hogy március 4-én Sepsa Vaszilra adják le szavazatukat.

 Fodó Sándor, a KMKSZ elnöke

A hírhedt röplap, amellyel Fodó Sándor, félrevezetve a magyar választókat és megszegve az általa vezetett KMKSZ választmányának határozatát, egy ukrán nemzetiségit juttatott be a parlamentbe, megbuktatva az autonómia ügye mellett elkötelezett magyar képviselőjelöltet.

úr nem konkretizálta elképzeléseit, nem ült le tárgyalni a Beregszászi járás magyar polgármestereivel, s ez utóbbiak nyilatkozatban utasították vissza a felvetést. Kovács ismert arroganciája visszaütött: a korábban egyértelműen autonómiapárti polgármesterek a gyereket is kiöntötték a fürdővízzel. Nagy kár, mert lehetett volna tenni még egy kísérletet. Akkor is, ha a képviselő urat az értelmiség és a magyar polgármesterek körében hitellessé tette, hogy korábban egyik kerékkötője volt a beregszászi autonómia létrejöttének.

Az ukrán sajtó nyomában ösztűz alá vette a magyar járás létrehozásának tervét. Az egyik legnagyobb példányszámú napilapban a következő jelent meg: „Az az állítás, hogy az etnikai magyarok közigazgatási területének megalakítására irányuló kezdeményezés megfelel az ukrán törvényeknek, sőt a magyar nemzeti kisebbség jogait is biztosítani kell törvényhozási szinten és itt már az autonómia is kéznnyújtásnyira volna, nem egyéb, mint az óhaj valóságként való feltüntetése. Igazság szerint Kovács úr tévútra vezeti a magyarokat, akik megválasztották őt Ukrajna Legfelsőbb Tanácsába, és elhitték, hogy ő mindenható, azaz biztosítja alkotmányos jogukat. De azt tanácsoljuk, üsse fel Ukrajna Alkotmányát, Ukrajna alaptörvényét. Itt a 2. cikkelyben szemléletesen és teljesen világosan fel van tüntetve: „Ukrajna felségjoga kiterjed az egész területére. Ukrajna egységes állam. Ukrajna területe a fennálló határok között oszthatatlan és sérthetetlen.”

...Ne tévesszék össze Kovács úr politikájának tiszteletre méltó követői a nemzeti-kulturális autonómiát, melynek mindig birtokában voltak és van-

nak, amivel nem dicsekedhet Európa egyik országa sem, a közigazgatási alakkalattal. Tehát figyelmeztetjük önöket: ne merjék megsérteni Ukrajna egységét, melynek kenyerét fogyasztják.

... Nem tetszik Ukrajnában – zászlót kézbe és irány Budapest, vagy az óshaza, Ázsia. Ott valóban természetes joguk van közigazgatási autonómiára... A kárpátaljaiak elhagyják szülőföldjüket és családjukat, és idegen országokba mennek egy falat kenyerért. Az önök hazája, mely pénzügyileg jobban áll, mint Ukrajna, kéznnyújtásnyira van. Ígérjük, nem állunk útjukba. Mindenkinek jobb otthon.

...Az ukrán törvényhozás nem tervez olyan jogokat, amelyek a nemzeti kisebbségek területi autonómiájának létrehozására irányulnának... Ön felelős 110 ezer etnikai magyar sorsáért. Ne izgassa őket, ne szítson viszályokat Kárpátalján, mert így közel kerülhet a bűnvádi felelősségre vonáshoz Ukrajna törvényeinek megfelelően. És különben is, ezek a Kárpátalja körül zajló események időszerűvé teszik a kérdést: miért nem tette jóvá Magyarország a mai napig azokat az anyagi és erkölcsi károkat, amelyeket a mi országunknak és népünknek okozott 1939-44 között? Pedig kártalanítani kellene...”

No comment!

A sűrű, szinte áthatolhatatlan fellegek egyre alacsonyabba kényszerítik az autonómia halálosan sebzett kék madarát. Félő, hogy nekiütközik az értelmetlen és érthetetlen ellenszegülést által irányított kezek kreálta szikláknak vagy az épülő schengeni falnak, és kimúlik.

Szöllősy Tibor
Kárpátalja

CSÁNGÓMAGYAR ÖNAZONOSSÁG

Közösségi és szakmai tanácskozás: Csíkszereda, 2001. október 5-6.

Az Erdélyi Szövetség 2001 februári elnökségi ülésén határozatot hozott, hogy szervezetünk vizsgálja meg a csángómagyarok jelenlegi helyzetét, ennek alapján identitásuk megszilárdítása, illetve megőrzése érdekében javaslatot készít, melyet az illetékes szerveknek megfontolásra, végrehajtásra átad.

Az 1989-es romániai politikai fordulatot követően az Alkotmány és a jelenlegi törvények szerint is nagyobb lehetőség nyílta az anyanyelven történő oktatásra. 1990-ben megalakult a Moldvai Csángómagyarok Szövetsége, azóta további öt csángó szervezet alakult. Magánszemélyek házában megindították a magyar nyelv oktatását, több kiadvány látott napvilágot. Klézsén megvalósult az első Csángómagyar Faluház. A kedvezmény (státus) törvény megalkotásával és az Európa Tanács szeptemberi isztambuli konferencián hozott ajánlás új fejezetet nyithat a Romániában élő csángómagyarok életében is.

A Csángómagyar önaazonosság konferencia célja, hogy

- *A szervezetek beszámolhassanak eddigi működésükről, azok nehézségeiről*
- *Konkrét rövid és hosszú távú terveikkel megismertessenek*
- *Felmérni, milyen segítséget várnak a magyar nyelv oktatása (fakultatív vagy a tantárgyak magyar nyelven való tanítása) és az anyanyelvű istentiszteletek érdekében*
- *Mi a véleményük a csángómagyarok áttelepítéséről Romániába*
- *Valamint kitelepedésükről Magyarországra*
- *Az un. Cselekvési Tervből mit sikerült megvalósítani, és mik voltak a megvalósulás konkrét akadályai*
- *A szervezetek egymáshoz való viszonyáról képet lehessen kapni*

A konferencián 22 szervezet képviselői vettek részt, ezen kívül 2 TV, 4 újság, 2 rádió is képviseltette magát, a csángókat négy szervezet és alapítvány képviselte. A 22 hozzászólást élénk vita fogadta, amelyből megalapozott következtetéseket lehetett levonni.

* * *

Bevezető

Magyarországon nemzet, társadalom és állam viszonyát csak 1990 óta lehet demokratikusan alakítani. Ezt a viszonyt azonban még sokban meghatározza bent a kommunista birodalmi múlt, kint a szomszédos országokban élő magyar nemzetrészek állapota. Szellemi és erkölcsi irányultság, politikai akarat, közösségi kapcsolat ebben a keretben működik.

Legnehezebben a nemzeti közösségtudat és közösségvállalás bontakozik ki. Ennek a szintje aztán a demokratikus törvényalkotásban és kormányzásban is megmutatkozik. Figyelnünk kell erre a szintre, erre

az arányra. Magyarországon a nemzeti konzervatív erők 1990-ben és 1998-ban ugyan többséget értek el, de csekély többséget. Ezek az erők így is érvényesítették és érvényesítik a nemzeti közösségvállalást a Kárpát-medencében élő nemzetrészek iránt.

Különösen az 1999 óta formálódó kedvezménytörvényben ölt testet ez a nemzeti közösségtudat, közösségvállalás, közösségi felelősség. Ez a törvény ugyanis főleg „a szomszédos államokban élő magyaroknak az egyezmény magyar nemzethez való tartozása, szülőföldjükön való boldogulása, valamint nemzeti azonosságtudata biztosítása végett” készült.

De a hazai viszonyok jellemzéséből nem maradhat ki a nemzet és a

nemzeti közösség másfajta értelmezése sem. Egy vezető liberális gondolkodó ezt így összegzi: „Civilizált polgári társadalmakban a jogok, az országhoz, illetve nemzethez tartozás joga is egyszerűen állampolgárság kérdése... Aki az adójával befizet az ország működtetésébe, az jogtulajdonosa a maga országhányadának, és joga van kifejezést adni annak is, milyen országot szeretne. A teljes jogú állampolgárok minősítés nélküli összessége: ez az ország, ez a nemzet”:

Ettől a magatartástól bizony nem nagyon várhatjuk el, hogy az adófizetők országát megnyissa a nemzeti közösségvállalás előtt.

Szükség van tehát a hazai közösségtudat és közösségvállalás mélyítésére, szélesítésére. Ezen munkálkodnak a nemzeti összetartozást képviselő társadalmi szervezetek is, nevezetesen az Erdélyi Szövetség, a Hunyadi Szövetség, a Kárpátaljai Szövetség és a Rákóczi Szövetség. Elsőként, 1988 őszén az Erdélyi Szövetség alakult meg. Akkor még az internacionalista pártállam ellenzékeként tette dolgát, nemzetpolitikai célzattal. Ma már elsősorban nemzeti közművelődési szervezatként tölti be a szerepét.

Így kezdeményeztük a Csángómagyar önaazonosság közösségi és szakmai tanácskozást is Csíkszeredán. Tevékenységünket 1999 óta összehangoljuk a Magyar Állandó Értekezlet elveivel, és most már a kedvezménytörvény keretével. Ez abban áll, hogy az eszmei és önkéntes munkamegosztásban a nemzeti közművelődés terén társadalmi szervezatként veszünk részt.

Fontos feladatnak tekintjük a nemzeti önaazonosság tudatosítását és gyakorlati érvényesítését a családokban, a kisközösségekben, a településeken, a mindennapi életben. Úgy tapasztaljuk, hogy a nemzeti közösségtudat és közösségvállalás épp a nemzeti önaazonosság emberi, szellemi, erkölcsi tisztázásán múlik. Amilyen a nemzeti önaazonosság, olyan nemzeti közösségtudat és közösségvállalás nő ki belőle. Fordítva is áll a tétel. Szilárd nemzeti önazo-

nosság nélkül még jó lehetőségek birtokában sem bontakozik ki nemzeti közösségtudat és közösségvállalás. Ez az a sűrűsödési pont, ahol egy társadalmi szervezet is hasznosan szolgálhatja az egyetemes nemzet ügyét.

Most a csángómagyar önazonosságához is ebből az irányból közelítünk. Ismerjük és nagyrabecsüljük az erdélyi magyarságtudomány eredményeit, jelesül a szórványkutatást, továbbá a különböző itteni szervezetek terveit és tetteit a magyar szórvány létmód javítására. Mentésről, megmentésről kellene beszélnünk, talán az utolsó óra szorításában. De sekélyes önmotogató volt, ha az értékvesztés tragikumát átélve saját érzelmeinket hangoztatnánk. Az említett kutatások és törekvések a nemzeti közösségi fogyatkozás folyamatának lehetséges feltartóztatást tűzik célul – esetünkben a csángómagyarok körében. Mind a folyamatot, mind a lehetséges feltartóztatást sokrétű összefüggésbe ágyazzák bele. Ennek az összefüggésnek a középpontjában a csángómagyar önazonosság sorvadásának, illetve felélesztésének gondolatát találjuk. Ehhez, a csángómagyar önazonosság felélesztéséhez, újraélesztéséhez, megújításához óhajtunk hozzájárulni a magunk módján és a magunk eszközeivel.

Fentebb már esett szó arról, hogy ezt a tanácskozást egy magyarországi társadalmi szervezet kezdeményezi, rendezi. Ebben a szervezetben, az Erdélyi Szövetségben erdélyi és Erdély magyar közösségeihez, nemzeti értékeihez kötődő tagok dolgoznak. Tagjaink családok, kisközösségek, intézmények, települések sorát érik el – behálózják az országot.

Ezen a szinten képesek családi, kisközösségi, intézményi, települési testvérkapcsolatokkal támogatni a testvérkapcsolatok leendő csángómagyar résztvevőit. Bízunk benne, hogy a mindennapi életben, a gyakorlatban érvényesülő testvérkapcsolatok a csángómagyar önazonosság mindennapi, gyakorlati újraéledését és megújulást segíthetik elő. Egyéb tevékenységi teret, módot és eszközt is kereshetünk és igénybe vehetünk. Itt megint az erdélyi magyar szórványkutatásra és nemzeti közösségépítési törekvésre hivatkozunk. A csángómagyarok vonatkozásában a legsürgősebb feladatot a fiatalok nemzeti önazonosságának gondozásában jelölik meg. Elfogadjuk

ezt a véleményt, vállalunk bizonyos részt ebből a feladatból.

Természetesen csak úgy lépünk, ha tudjuk, merre és mit kell lépünk. Jelen összejevetelünket közösségi és szakmai tanácskozásként készítettük elő. Azt reméljük és várjuk itt, Csíkszeredán, hogy világosan kirajzolódjon a csángómagyar önazonosság újraéledésének és megújulásának néhány alkotóeleme, feltétele, kívánalma. Maguk az érintett közösségek és a felelős szellemi műhelyek terjesztik elő a tényleket, a gondolatokat, a javaslatokat. Az elkötelezettség és a jóhiszeműség mellett ez jelenti a hitelességet.

Mi, az Erdélyi Szövetség képviselői pedig azon leszünk, hogy ennek a közösségi és szakmai tanácskozásnak a következtetéseit lehetőségeink

szerint valóra váltsuk. A folytatást 2002 elején, Budapesten tervezzük. Magyarországi szervezetek, intézmények, települések, kisközösségek körében és egyetértésével jelöljük majd ki, hogy a csángómagyar önazonosság támogatására milyen testvérkapcsolatokra, erőforrásokra és eszközökre számíthatunk. Ezzel a folytatódó és kiegészítő második tanácskozással szeretnénk ünnepelni a Magyar Kultúra Napját – nemzeti imádságunk, a Himnusz keletkezését.

Összetartoznak ezek a belső és külső elemek. Ha ugyanis a csángómagyar nemzetrészre gondolunk, különösen nyomatékos fohászzkodással kérhetjük, hogy „Isten áldd meg a magyart Jókedvvel, bőséggel!”

*Székelyhídi Ágoston
elnök*

Állásfoglalás

Elhangzott az Erdélyi Szövetség
2001. december 13-iki sajtókonferenciáján

1. Támogatjuk a Romániában élő csángó népcsoport tagjai magyar-csángómagyar önazonosságának természetes, törvényes és biztonságos érvényesítését – a nyelv és az önazonosság szabad megválasztása jogának keretében.
2. Ennek a támogatásnak bármilyen formájában a külső szereplők csak a csángó népcsoport tagjainak akaratához, körülményeihez és a saját képviselői szerveikhez igazodva vehetnek részt. Mi ezt az elvet magunkra nézve kötelezőnek fogadjuk el – így erősítve meg együttműködésünket a többi érintett szervezettel és személlyel.
3. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a csángók magyar-csángómagyar önazonossága kibontakozásában a romániai magyar katolikus egyházra különösen nagy felelősség hárul.
4. A csángók magyar-csángómagyar nyelvi, oktatási, kulturális, vallási önazonosságának érvényesítését a hatályos nemzetközi jog és a román alkotmány alapján kell biztosítani. Szükségesnek tartjuk ennek folyamatos nyilvános nemzetközi ellenőrzését.
5. Történelmi jelentőségűnek ítéljük a Magyar Köztársaság Országgyűlésének és Kormányának felelősségvállalását, törvényben is megnyilvánuló sokoldalú segítségét a határon túli magyarok, köztük a csángók nemzeti önazonosságának érvényesítésében.

Budapest, 2001. december 13.

Erdélyi Szövetség Elnöksége

Találkozásaim MOLDOVAI MAGYAROKKAL

Már gyermekkoromban a háromszék megyei Hatolykán találok csángómagyar emberekkel. Szekereken szőlőt, gyümölcsöt hoztak Moldovából. Magyarul beszéltek a faluban. Székelyes csángók voltak, az Ojtozon túlról. Szóba álltam velük és megtudtam, hogy sok magyar él Moldovában.

A közös gazdaság aztán, moldovai vendégmunkásokat hozott krumpli és répa szedésre. Vasárnapokon eljöttek a templomba. A padokba nem ültek le, még a lelkész felszólítására sem. Végig térdepelték a szentmisét. A falu szívesen fogadta őket és csodálta vallásos buzgóságukat.

14 éves koromban kerültem a gyulafehérvári katolikus gimnáziumba. Néhány moldovai fiú is tanult akkor ott. Korábban, amíg Iasi-ban föl nem épült a teológia, Gyulafehérvárt tanultak a moldovai kispapok is. Ceausescu uralomra kerülése után, a nacionalista váltás idején, Iasiba költözött a moldovai pappnövelde. Előbb a moldovai magyar iskolák szűntek meg, aztán a gyulafehérvári neveléstől is „óvták” őket. Püspökük még nem volt. Márton Áron püspök adta fel a kisebb rendeket és szentelte pappá őket Gyulafehérvárott. Étkezéskor felosztottunk az asztalnál. A legtöbben nem akartak magyarul megszólalni. Sőt egyikük, köztes nyelvként, oroszul próbált beszélni velünk. Moldvai papokat szenteltek. Egy Zsigmond nevű teológus édesanyja megkérdezett. Most is fülemben zeng szava: „nem tudja-e, hogy Zsigmond fiam hol létezik”. Akkor tanultam meg, hogy a személy létezik. A tárgy csak van. Jobban ismerik a magyar nyelv lelkét szellemét mint a köznyelv. Pl. a hagymát – „hajmának” nevezik. Ez az ősi szó még őrzi a hagyma szerkezeti felépítését. A hasonulásban hagymává alakult mai szó kevesebbet árul el nekünk a szó

eredetéről, mint a csángó magyar megnevezés.

Zsigmond velünk románul beszél, mondtuk édesanyjának. „Mi nem vagyunk oláhok” – „Tiltják, hogy magyarul beszéljenek” – válaszolta.

A fegyelmi előjáró német volt. Sokáig volt börtönben. Ő volt aki megtiltotta, hogy az egyik kispappal, Pista Leon-nal, magyarul levezzek. A teológiai tanár úr később Kotnárra került plébánosnak. Egy idős erdélyi papot, akivel együtt volt börtönben, gyakran elvittem hozzá látogatásra. Természetesen rákérdeztem, hogy miért tiltotta a magyar szót. „A vallásügyi osztály rendelkezése volt, nem tehettem másként.”

A teológia elvégzése után, mint ditrói segédlelkész 1970-ben olvastam Erdélyi Zsuzsa néprajzkutató felhívását: „gyűjtsünk arhaikus imákat”! Kölcsönkért magnóval átmentem Moldovába. Lészpedre érkeztem az Anna napi búcsú előtt. Szócs Antal plébános kedvesen fogadott, de románul beszélt velem. Csicsó János káplán magyarul szólt hozzám. „Ne járj a faluba” – tanácsolta. Az egyik családnál Kallós Zoltánnal találkoztam. Tisztelendő úr, mondta, én itt összegyűjtöttem az imákat, Gyergyóban próbálkozzék.

A búcsú előtti délután négy pap gyóntatta a híveket. Én kint a diófa alatt. Százméteres sor keletkezett rövidesen. Mind nálam akartak gyónni. „Magyar pap gyóntat” – adták tovább egymásnak. A botrány elkerüléséért odajött, Szócs Antal plébános. „Felváltalak, menj be jegyeseket ok-

tatni”. Parancsokat, szentségeket, imákat mind magyarul tudták. Ki tanította magyarul a hittant, kérdeztem – „Györgyina páter” – felelték. Az „Iskolában is magyarul tanulunk”. Györgyina pátert később bebörtönözték.

Másfél óra múlva, amikor Antal plébános bejött, már magnóba énekeltek. Románra fordította a szót és kikérdezte őket.

A búcsú csodálatos volt. A templomban minden románul zajlott, de a nép csak magyarul beszélt. Délután gyermekekkel futbaloztam. Mintha a szülőföldemen lettem volna. Később tudtam meg, hogy Lészpeden háromszékiek is megtelepedtek a Madéfalvi veszedelem után.

Csicsó Antal plébános testvére, Csicsó János balcescui plébános vitt tovább, végig az egész Csángó földön. Magyarul beszélgettünk. Az a nemzedék Gyulafehérváron végzett. Remekül tudott magyarul. Prédikációs könyveket adtam kérésére. György Attila Budapesti egyházi író könyveit románra fordította, a versidézeteknél még a jambuszokat is visszaadta. Később György Attilával személyesen is találkozott.

A Zsil völgyébe kerültem. A csángó üggyel újra szembesültünk. Aninószán és Petrillán a csángó híveimet magyarul pasztoráltam. A gyermekek magyar iskolákba jártak, Rotaru György újfalusi származású híveimet, egyháztanácossá tettem. Nyári szabadság idején, szülőfalujába is elmentem „Farkas Gyurit keresse, mert az a mi rendes nevünk” – mondta. Pista Leon, régi levelező társam volt a plébános. A templomban magyarul beszéltem. Székelyek közt voltam. A Zsil völgyében a csángók közt, moldovai ügynökök buzgólkodtak, román misét követeltek.

Lelkigyakorlatot tartottunk nekik. Horvát Antal pusztakaláni pap tartotta az elmélkedéseket. Megnyugodtak. Akkor zsilvölgyi papok memorandumot írtunk „csángó püspököknek”. Sánta István szerkesztette. Tiltakoztunk az egyházközségeinkben zavart keltő bűjtatás ellen. Ak-

kor már több mint 20 helyen volt román nyelvű mise Erdélyben, magyarul tudó csángóknak, akik román nyelvű misét kértek. Memorandumunkban magyar nyelvű misét kérünk a Moldovában dolgozó erdélyi magyar katolikusoknak.

Statisztikát küldtünk Beke György adataiból, hol, hány magyar katolikus van. Botrány lett belőle. A választási osztály Jakab Antal püspök úrnak kellemetlenkedett. Végül Sánta István vulkáni plébánost áthelyezték Aradra. Büntetésből engem is kitiltottak a Zsil völgyéből, miután törvénszéken is meghurcoltak, de a vádat az isteni gondviselés segítségével meg tudtam cáfolni.

Amikor Csíkszépvízre helyeztek, sokszor kerestem fel Pista Leont és moldovai barátaimat Klézsén. Leon is átjárt hozzám. Akkor még magyaroknak vallotta magát. Később utolsó találkozásunkkor így beszélt: „Amikor a iassi kisszemináriumban bozognak csúfoltak, mert nem tudtam románul, magyarnak éreztem magam. Amikor pappá szenteletem, csángó papnak mondtam magam, mert mi mások vagyunk, mint ti. Most román vagyok. Nem tudok azonosulni veletek, mert püspökömet (Robu osztálytársa volt) janicsárnak gyalázzátok.” Így akarta védelmébe venni. Györgyina Péter is jelen volt beszélgetésünkör. Meglepődünk kijelentésein. Később szerepe volt a klézsei magyarelles pogrom szervezésében is. Teológusát Magyarországon szentelték fel pappá. Útban hazafele, autóbalesetben meghalt.

Az ő életét is elemezve sokat töprengtem, hogy milyen szellemi terror munkál Moldovában, hogy ilyen identitásváltozás következhet be. A hatvanas – hetvenes években még magyarul beszélő falvakban, két nemzedék után, még Lészpeden és Klézsén is alig beszélnek a gyermekek magyarul.

A forradalom Szászrégenben talált. Szórványmagyar mentés céljából kollégiumokat építettem. Rövidesen a legveszélyeztetettebb magyar szórványból, Moldvából is jöttek gyermekek. Előbb nyári anyanyelvi táborba. Később a jobb tanulók közül a régeni magyar iskolákba helyeztünk el diákokat. Internátusunkban laknak és étkeznek. A nyolcadik osztály után a legjobbakat a gyulafehérvári katolikus liceumba küldtük.

Duma András hozzánk irányította a Klézséből magyarságáért el-

űzött Illyés családot. Sokakkal együtt magyar iskolát kértek. Hat gyermekkel fogadtam be. A bukaresti TV is kiszállt ügyükben. „Miért akarsz magyar iskolába járni?” – tették fel a kérdést az egyik gyermeknek. A most nálunk tanuló VI-os Sebi diplomatikus választ adott: „Hogy tudjak nagymamával is beszélgetni”. Ez van ma Moldovában. A nagymama csak magyarul tud. Az unokát megverik az iskolában, megszégyenítik ha magyarul megszólal. Egyre kevesebben beszélnek magyarul.

1998 szept. 22-én Boros Károly taplocai szenátor az elüldözött Illyés család kapcsán a gyulafehérvári papi szenátus elé terjesztette a „Moldvai csángó magyarok ügye” beadványát. A kérdés megvitatása után az alábbi nyilatkozatot készítette el és kértem annak elfogadását.

Nyilatkozat: „A gyulafehérvári Papi Szenátus mély fájdalommal értesült arról, hogy csángómagyar testvéreinket ismételten zaklatják, meghurcolják, sőt üldözik, mert jogosan kérik anyanyelvük használatát az iskolai oktatásban és templomaikban.

Védelmükben felemeljük szavunkat és támogatásukról biztosítjuk őket.

Törekszünk jobb megismerésükre a már régen óhajtott testvérplébánia kecsolatok megszervezésével. Plébániáinkon **szeretettel fogadjuk őket** – bármilyen ügyben fordulnának hozzánk –, mint testvér testvérehez.

Szívesen fogadjuk parókiális nyári táboroztatásra a sokgyermekes csángómagyar családok gyermekeit. Így erősítjük testvérkapcsolatainkat velük, és néhány gondtalan szép hetet is szerzünk nekik.

Különösen segítjük azokat a moldvai katolikus diákokat, helyet biztosítva nekik internátusainkban, akik anyanyelvükön szeretnének tanulni erdélyi magyar egyházi vagy állami iskolákban.

Méginkább **fontosnak tartjuk** azok iskolai tanulását támogatását, akik Főegyházmegyénkben szeretnének papok, vagy kántorok lenni, vagy a kolozsvári Babes-Bolyai Katolikus Egyetemen hitoktatói tanári diplomát óhajtanak szerezni.

Nem szününk meg **imádkozni** azért, hogy az isteni gondviselés segítségével és az emberi jóakarat által megvalósuljanak moldvai csángómagyar testvéreink jogos kérései”.

A nyilatkozatot a papi szenátus elfogadta. Később az Erdélyi Magyarság c. folyóiratban közzétettem, és a Magyarok Világszövetsége útján Rómába is eljuttattam.

A szenátus gyűlésen más vélemények is elhangzottak. Főleg, hogy zavart keltenek a moldvai katolikusok az egyházmegyében a román nyelvű liturgia követelésével. Tánccos Vilmos a „Keletnek megnyitott kapuja” könyvében próbálja megválaszolni, miért nem beszél magyarul Erdélyben, a Moldvában magyarul beszélő, csángó magyar. Beke György a „Hulám gyűrű” c. kötetében ugyanezre keres magyarázatot.

Czirják Árpád érseki helynök hozzászólása említésre méltó: „*Legutóbb a magyarországi katolikus püspöki kar körlevele, a magyar egyház gondjairól szóló elemzésében kifejezett minket, Szent István Erdélyi Egyházmegyéjét. A csonkolt végtag is fáj. A halál jele, ha a fájdalom nem figyelmeztet, hogy valami nincsen rendben. Mi nem tehetjük meg, ha élő egyház vagyunk, hogy ne fájjon nekünk a tőlünk elszakadt moldovai katolikus testvéreink sorsa.*”

A fentebb említettekén kívül a legfontosabb, ami megmentheti őket a Reményik által is emlegetett „Templom és Iskola”. Mindent meg kell tennünk, hogy az Európai Unió ajánlása valósággá legyen, magyar iskolájuk és magyar szentmiséjük lehessen.

Fontos, hogy végre beinduljanak a testvér-falu kapcsolatok. A moldvai falvakban felépítendő közösségi házak kápolnáiban ilyenkor szentmisét is végeznének. A Moldvából származó és Erdélyben, vagy Magyarországon szolgáló csángómagyar papok gyakran keressék fel magyar híveikkel szülőfalujukat. A beinduló egyházi turizmus lehetővé tenné, hogy ilyen alkalmakkor templomban is misézhesse nek. Át kell törni a vasfüggönyt!

Jó lenne, ha a Szentszék az Európai Unió ajánlását figyelembe véve a politikai okokból ellenkező regáti katolikus püspökségek szemléletét meg tudná változtatni. **Ehhez a magyar állam határozottabb fellépése is szükséges.**

Bízunk a gondviselő Isten igazságtétevében!

Pakó Benedek
plébános – Régen

A nemzet napszámosai

Mindegy, kik beszélnek hazád nevében. Mindegy az is, mit mondanak azok, akik jogosultnak hiszik magukat, a haza nevében beszélni. Te hallgass a hazádra.

Mindíg, mindent adjál oda a hazádnak. A világnak nincsen semmiféle értelme számodra hazád nélkül. Ne várj jót a hazától, s ne sópánkodj, ha megbántanak a haza nevében. Mindez érdektelen. Egyáltalán, semmit ne várj a hazádtól. Csak adjál azt, ami legjobb az életedben.

Ez a legfelsőbb parancs. Bitang, aki ezt a parancsot nem ismeri.

Márai Sándor: Fűves könyv

Lapunk korábban új rovatot indított. Ebben azokat szólaltatja meg – a határon innen és túl, s lehetőleg kisebbségi magyarokat –, akik céljai között nem a címek, állami kiüntetések megszerzése lebegett, semmi ilyesmire nem gondoltak, csak tették a dolgukat. Hűséggel és alázattal. Kisebb közösségük ismeri is őket. A lap azt tűzte ki célul maga elé, hogy ismerje meg őket mindenki. Megkeressük őket, s felkérjük: valljanak, a szó legszorosabb értelmében tegyenek vallomást, vagy gyónást eddigi életükről.

Családi indíttatás, példaképek, az út tudatos kiválasztása vagy véletlenszerűség, akadályok a pályán, csalódások, kapcsolatok, barátok és ellenségek – mind, mind meghatározói lehetnek ennek az életútnak, következésképp életműnek. És ezeket a tapasztalatokat köteles az értelmiségi, fokozottabban, ha magyar és kisebbségi átadni.

Hévizi Józsa: Autonómia-típusok Magyarországon és Európában (2001, Bp. Püski Kiadó)

A könyvet és a szerzőt Lipcsey Ildikó mutatta be a Szent László Akadémián, 2001. november 6-án tartott könyvbemutatón. Az Erdélyi Magyarok főszerkesztője ezt követően kérdéseket intézett Hévizi Józsaéhoz.

A legújabbkori erdélyi magyar irodalom egyik legszebb verse: Magyarai Lajos: Körösi Csoma Sándor poémája

Akinek semmije nincs
mindent csak az akarhat,
Mert nem lehet: hát álommal
beéri
De azt legalább
Kiméltlenül tudja kérni

Nem véletlenül kerültek e sorok kiválasztásra. Hiszen nemcsak azért van köze Hévizi Józsanak Körösi Csoma Sándorhoz, mert tibeti szakon végzett, s maga is népszerűsítette e nagyszerű ember, atyánkfia életművét, hanem azért is, mert Hévizi Józsa is az út, a feladat, a cél választotta ki – s nem ő az utat, melyen jár.

Ez pedig egyáltalán nem volt akadálymentes. Az érettségi után, 1973-tól nyolc évet kellett várnia az első diploma megszerzéséig az ELTE BTK népművelés-történelem-tibeti szakán, innen, tehát 1981-től újabb hét évet, míg a második szakot, az angolt is letette.

Őt sem várta – ellentétben a kádári puha diktatúra dédelgetettjeivel – szerkesztői poszt, egyetemi katedra, netán a diplomáciai élet. Krudy írta: az igazi értelmiség mindig a hatalom útjában áll. Ez erre a korszakra, a 60-90-es évekre valóban érvényes volt. És közülünk sokan, így Szerzőnk is útjában állt, ennek az általunk legitimnek el nem ismert hatalomnak.

Az álom mégis beteljesült. Hévizi Józsa ezt kiméltlenül tudta kérni és nagy türelemmel kivárni. Nem olyan fajta ő, aki feladja. Segített hite: jó ügyet szolgál, és segítette hite a Mindenhatóban. Találkozott a határon kívül élő nemzetrezek diákjaival, tanáraival, és ez döntő volt életében. Felismerte, hogy szükséges a kezükbe adni egy érvrendszert, egy kézikönyvet, amelyre alapozhatják mindennapi küzdelmüket, akár a magyar nyelvű oktatásról van szó, akár évszázados múlttal rendelkező intézményrendszerük működtetéséről, netán az önkormányzatról, az autonómiák különböző formáiról, az önrendelkezésről.

Nem véletlenül írta a könyv első változatának előszavában Tőkés László, hogy mindazok számára, akik a történelmi Magyarország elszakított területein az elrabolt egyházi és nemzeti közösségi autonómia helyreállításán munkálkodnak, Hévizi könyve „nem várt időben érkezett komoly eszmei-történelmi-elméleti segítség”-et jelent. E sorokat a püspök úr 1996 elején jegyezte le. Azóta öt év telt el, és ügyeink csak látszólag mentek valamelyet előre. Az azonban mára kiderül, a napnál is világosabban, hogy ki melyik oldalon áll, amikor a Kárpát-medence és a benne élő magyarság egységének – a jelenlegi lehetőségek szerint *egyelőre* – szellemi-kulturális egységének helyreállításáról esik szó. És szerencsére egyre több szó esik.

* * *

L. I.: *Európa sohasem volt egységes.*

Ma

1. *A nyugat-európai demokráciákban tetszik nem tetszik az integrációs szándékokkal szemben munkál az ellentétes folyamat. Ld. A skótok, walesiek, írek polgárjogi harcát a területi autonómiáért vagy a baszk, katalán, stb. törekvéseket.*

2. *Ott van Kelet-Európa a maga centralizált, despotikus hagyományával és jelenével, és az ortodoxiával.*

3. *Végül Közép-Európa a maga megoldatlan problémáival, vívódásaival. S ide tartóznak mi is. A megoldás keresés vezetett, amikor könyvedet megírtad?*

H. J.: Valóban Európában különbözően kezelték a kisebbségi problémát a mai napig elsősorban csak egyéni polgári szabadságjogokat elismerő Nyugat-Európában, vagy az erősen központosított, az ortodox egyház prioritását (a hozzátartozó etnikummal) biztosító kelet-európai országokban a XIX. század végéig.

Svájc – a kantonális autonómiával – a XIII. századra visszanyúló egyedi történeti fejlődés következménye, ahogy Közép-Európában az egykori lovasnomád törökös kulturájú magyar népnél is Szent István koráig (Intelmek) vezethető vissza a kollektív jogok elismerése. Ez az, amit gróf Teleki Pál ezeréves „szent-istváni gondolatnak” nevezett: Először a kora középkorban a székelyek, szászok, cipszerek területi autonómiájaként valósult meg, és gyakorlatilag a XIX. század végéig működött. Ezért nemesíti meg Bocskai a hajdukát a székelyszabadság mintájára, és ezért igéri meg a hajdúszabadságot Rákóczi Ferenc a melléje álló és kitartó jobbágyoknak.

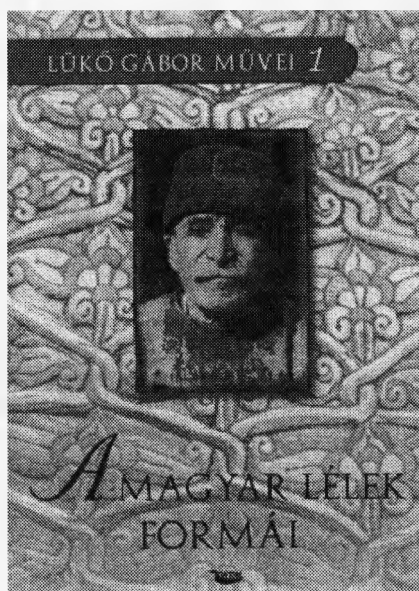
A törökdulástól folyamatosan betelepedő szerbeknek, majd a románoknak folyamatosan bővülő egyházi autonómiát ad a habsburg kormányzat, melynek keretein belül módjuk nyílik önálló anyanyelvű iskolarendszer kifejlesztésére, önálló kulturális fejlődésre, majd gazdasági megerősödése a XIX. sz. második felében – Európában egyedülállóan.

S bár Európa sohasem volt egységes, az e könyvből világosan kitűnik, hogy mára Nyugat Európában, jelesül Nagy Britanniában is ugyanoda jutottak el az egyéni polgári szabadságjogokat elismerve, ahol mi tartottunk Trianon előtt: A skótok, walesiek autonómiát kaptak, a kér-

Megjelent:
LÜKŐ GÁBOR
A magyar lélek formái
című könyvvel!

Megrendelhető:

Táton Kiadó
1426 Budapest, Pf. 5.
Tel./fax: 341-1770
e-mail:
taton@tatonkiado.hu

dés megoldása folyamatban van Észak-Irországban is, mert Angliában a választójogi törvény XIX. század végi folyamatos demokratizálásával a kisebbségek is választójoghoz jutottak; nemzeti pártokat hoztak létre, melyek autonómiát követeltek. Az írek ugyan 1921-ben leszakadtak a késlekedő autonómia miatt, s mert Anglia nem figyelt akkor még oda Kálnoky közös külügyminiszter figyelmeztetésére, hogy az ír kérdés megoldásának útja a magyar kiegyezés lehet. Egyébként a Sinn Fein megalapítója, Arthur Griffith ugyanezt tartotta mintának.

L. I.: *Sok vád érte a dualizmus kori magyar nemzetiségi politikát – államnyelv, magyar oktatási nyelv kötelezővé tétele –, természetesen a vádlók maximálisan kiragadták a kérdéseket az akkori európai helyzetből. Teljesen jogosnak tartom például, hogy állami anyanyelvű oktatási intézményeket követeltek az óvodától az egyetemig, és nemcsak azért mert ma ez jó érvrendszerünk lehetne. El kell ismerni a pozitívumokat is, például, hogy az egyházaik, papneveldek, iskoláik a magyar állam költségvetéséből jelentős részt kaptak. Mi található erről a könyvben?*

H. J.: 1868-ban Magyarországon fogalmaztak meg először nemzetiségi törvényt (nyelvtörvényt), amelyik biztosította minden község, város számára, hogy ha kisebbsége száma a helyi lakosság 20%-át eléri – szabadon gyakorolhatják nyelvüket a hi-

vatalokban, iskoláikban. Egyházaik működésének szabadságát külön törvénnyel szabályozták; azaz a Habsburgok által adományozott egyházi autonómiát az 1868/IX. tc-ben fogadták el kötelező erejűnek. Ez az út a megoldás minden háborús konfliktusban, úgy a Balkánon, mint Afganisztánban, Tibetben, vagy bárhol másutt a világon. A dualizmus kori nemzetiségeket érintő törvényeket szokás lekicsinyelni vagy elítélni; ezért tudatosan a legvitatottabbakat a könyvben eredeti szövegével mellékeltem.

Ne felejtkezünk el arról hogy Katus László számításai szerint is csak a lakosság 23%-a beszélt valamilyen szinten magyarul 1910-ben, míg más forrásból tudjuk, hogy a felvidéki szlovák lakosságnak csupán 7%-a beszélt valamilyen formában magyarul a századfordulón. Ugyanakkor 70 év elég volt ahhoz, hogy a határainkon túlra szorult magyarság száma durván a felére apadjon. Vajon akkor melyik politika volt erőszakosan asszimiláló? Elegendő ezzel kapcsolatosan a könyvem második felében ismertetett utódállami kisebbségi politikával összevetni a dualizmus kori, vagy az azt megelőző magyar kisebbségpolitikát.

De összevettem könyvemben a korabeli magyar törvényeket és kisebbségpolitikát a korabeli szomszédos állapotokkal. Csak egyetlen példát kiragadva: Mivel a görögkeleti szerb egyházi kongresszus hatáskörébe tartozott minden, a görögkeleti szerbek autonómiáját érintő (egyhá-

zi, iskolai, művelődési, jótékonyági) ügy, s az ezeket finanszírozó alapítványok, kolostori vagyonok kezelése is, **az egyházi kongresszus mintegy a magyarországi szerb nép autonómiájának parlamentjeként szolgált**, hiszen képviselői 2/3-a világi személy volt.

Ugyanakkor meghamisítva, rossz fordításban – félremagyarázhatóan közölték az 1907. évi XXVII. ún. Apponyi-féle törvényt (ezért ezt is szó szerint mellékelem), amely kimondta, hogy minden elemi iskolába be kell vezetni a magyar nyelvet, azzal a céllal, hogy a gyerekek 4 év alatt (osztályonként heti 3 magyar órával) megtanuljanak alapszinten írni, beszélni magyarul, az államnyelven. Cserébe a népoktatást ingyenessé tették, rendezték a tanítók fizetés- és munkakörülményeit; minden tanítónak 2 szoba, konyha, kamrás lakás járt a szükséges mellékhelyiségekkel, vagy ezt helyettesítő lakbér, pontos fizetési előmeneteli rendszerrel, pótlékokkal meghatározva – amiről ma csak álmodni tudunk...

L. I.: *Visszakanyarodva napjainkhoz, leszögezhetjük, hogy hozhat-nak a szomszédos országokban törvényeket az anyanyelvű oktatásról, a nyelvhasználatról – 20% esetében – a közigazgatásban, az végrehajtási utasítás hiányában a külföldnek szól. Emil Constantinescu elnök Románia NATO tagsága reményében vette például be az RMDSZ-t a kormányba. Milyen következményei lehetnek belpolitikai, nemzetközi szempontból az autonómiák megtagadásának?*

H. J.: A válaszom rendkívül rövid, de annál egyértelműbb: tekintettel arra, hogy az autonómia az egyetlen út a kisebbségek jogos követeléseinek egy adott államhatáron belüli békés kielégítéséhez; az afganisztáni vagy koszovóihoz hasonló válságok elkerüléséhez. A hűrt eddig is sokáig feszítették a magyarság sérelmeinek sokasodását illetően. Például: míg napjainkban a román állam nem adja vissza az erdélyi magyar egyházak vagyonát, s a magyarok lakta területen – Tókécs László szerint – az utóbbi 10 évben több mint 1000 ortodox templomot építettek föl.

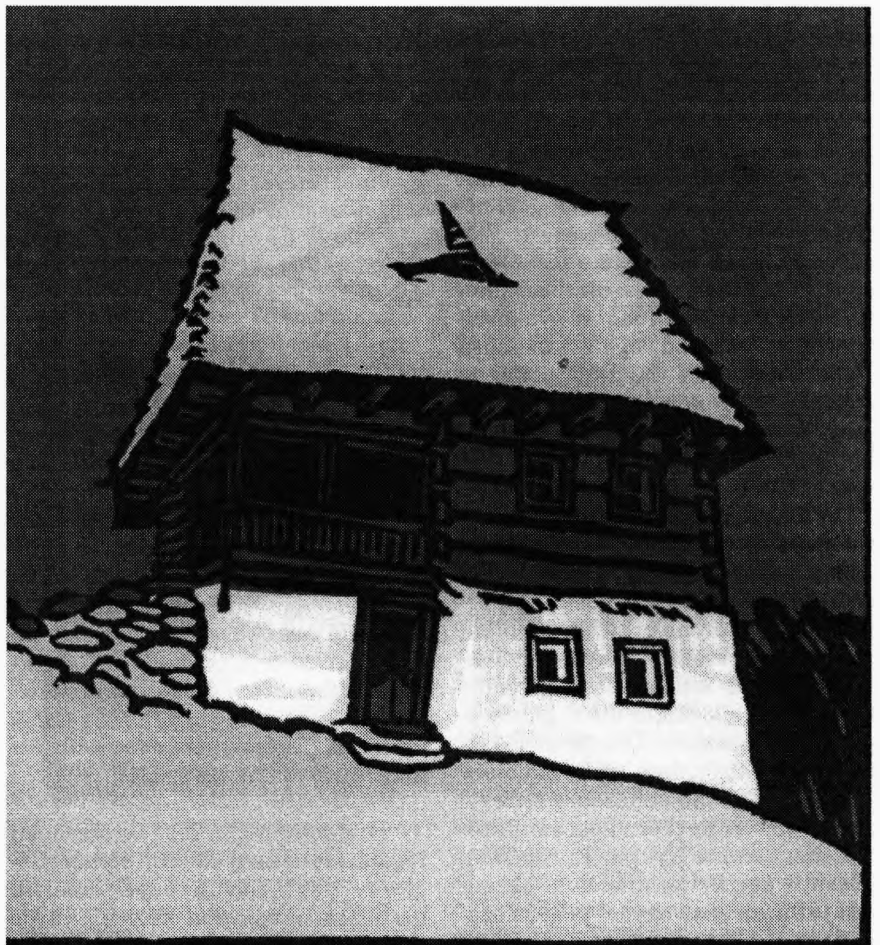
L. I.: *A tanügyi törvény 158. Cikkelye 1. Bekezdése azt mondja, hogy az egyetem előtti oktatásban csoportokat, osztályokat vagy tanulmányi*

éveket különböztetünk meg: a) csoport 11 diák, de 10-nél nem kevesebb, 20-nál nem több. Kivéve a tanfelügyelőség által jóváhagyott 7 főből álló csoportot vagy osztályt, b) az elemi oktatásban az átlag 20 diák, de nem kevesebb 10-nél és nem több 25-nél, c) a gimnáziumi osztályok létszáma 25, nem kevesebb 10-nél, de nem több 30-nál. Az oktatásnál maradvá minden nemzetközi gyakorlattal ellentétes a törvények, az alkotmány be nem tartása. Például az 1995-ös román tanügyi törvény 121-es szakaszát hiába szeretnék a csángómagyarok kihasználni: „azok a nem román etnikumu tanulók, akik román nyelvű tantervezetben tanulnak, tantárgyként tanulhatják anyanyelvüket és közösségük történelmét”. Szülői nyilatkozatok alapján 1998-ban két miniszteri rendelet is utasította a Bákó megyei főtanfelügyelőt az anyanyelvű órák beindítására Klézsén. Ennek ellenére a helyi hatalom ezt elszabotálta. Azóta is aggasztó jelek érkeznek csángóföldről. Vajon a csángók értelmisége, tággabb értelemben a határokon kívülre

került nemzetrészek értelmisége, tanárai megtalálják könyvedben a napi harcaikhoz, távlati céljaikhoz az érvrendszer?

H. J.: Tekintettel arra, hogy teljesen meghamisítva tanították a magyar nemzetiségi történetet a rendszerváltás előtt, igen fontosnak tartom, hogy e könyv – mely elsősorban a határon túli történészek új tudományos eredményeinek felhasználásával készült – eljusson minden magyar – és történelemtanár kezébe a határon innen és túl. Igen fontos lenne, hogy a külföldi magyar intézetekhez, könyvtárakhoz is eljusson. Jó lenne, ha minél többen a politikai döntéshozók közül külföldön is megismerhetnék – ezért Magyarország Szabolcs áldozatvállalásának köszönhetően folyamatban van az angol nyelvű fordítása is.

Azonban, mint gyakorló tanár a Szent Margit Gimnáziumban, tudom, hogy itthon is ajánlatos lenne történelemtanárainknak forgatni.

Havasi mocs ház – Albak

A MŰLT BÁTÓRÍTÁSA

A történet, amelyről írni kívánok nem nevezhető „mai sztorinak”, de időszerűsége több szempontból igazolható. Talán mégis igaz lehet a régi mondás, mely szerint a történelem az élet tanítómestere?

Ezen tündöttem, amikor a Kerepesi úton sétálgatva apámnak arról meséltem, hogy a napokban könyvtári búvárkodásaim közben egy olyan rendeltetetre bukkantam, melyben I. Apafi Mihály erdélyi fejedelem utasítja a nagyszabású tanács tagjait, valamint a szakadátit (ma Oltszakadát) magyarok patrónusait, hogy szabjanak gátat az oláhok földvásárlásainak, térhódításának a faluban.

Apám, aki kenyere javát a Partiumban költötte el, tapasztalt egy s mást, rögtön azt kérdezte:

Így volt ez már akkor is ?

Ekkor értettem meg, hogy ennek a lelkiismeretes, ám meddővé vált fejedelmi próbálkozásnak ma is elgondolkodtató üzenete van. Ennek megítélésére álljon itt az oklevél szövege:¹

„... Mivel esztendőnként Fogarásból kegyelmetek s hűségtek felé való utazásunkal és igaz hűségtekért való látogatásunkal gyakortáb meg szoktuk tudakozni, székekhez tartozó Szakadátit kevés Magyarorságnak is állapottyokat ecclesiájokkal edgyütt, kiknek is miben légyen állapottyok, jóllehet hiteles hűveinktől is informáltunk, mindazon által magunk is felölök úgy hisszük és az mindennapi experientia is azt valósítja hogy az Oláhság igen szaporodó nemzet lévén: az Magyarorság és Szászország peniglen csak nem naponként fogytára kelvén, kik között a meg említett szakadátit kevés magyarorságok is nem sokasodván, sem nem értékesedvén {erősödven-N.A.}, hanem inkább mindenképpen fogyatkozván, az Oláhságok között, felette igen meg elegyedtenek, kiváltképpen az ecclesia körül Magyarok lakta örökségekre való költözökendésekkal az Oláhságoknak. Mellyből az következhetik (a miképpen az kegyelmetek és hűségtek Natioja és Magyarorságok lakta sok helyeknek keserves példájok is taníttják) hogy azt az kevés Magyarorságot is nem sokára vagy el idegeníttik, avagy tellyességgel el is pusztíttják ecclesiájokkal edgyütt az Oláhok: és minden Isteni tiszteletek és érdeme-sebb tekintetek is [gondolkodás, vélekedés-N.A.] megszűnik közöttök; mellyet sokáig kellene kerülnyi inkább, mint sem okot adnyi reá, minden keresztény Magistratusoknak vélünk

**„Én a kifáradt küzdelemnek
Hanyatló korszakán merengek,
Szemem alátekint...**

**Késő, habár láttam virágát,
Biztatom a kidőlt fa ágát:
Virágozzék megint.”**

(Arany J.)

edgyütt. Mivel pedig az közönséges igazság is azt kívánja hogy a ki elsőbb idővel, a szokott erősebb is lenni igazsággal és Fejedelmi kötelességünk is azt dicalja, hogy tapasztalható igazságokat s gyámoltalanságokat sublevállyuk [segítsük - N.A.] hűveinknek és utánnunk való Magistratusokat is sergessük az dolgoknak meliolására.

Annak okáért hozzánk s hivatalyokhoz tartozó kötelességekre parantsollyuk kegyelmeteknek és hűségteknek kegyelmetesen és igen serio, hogy ezen szakadátit kevés számú Magyaroknak ezentul s következő időben is sem falujokban, sem határokon, eleitül fogva az Magyarok lakta és birta örökségeket s appertinentiakat kemény bírság és fenyíték alatt meg tilalmazván disponállya ollyvéggel, hogy soha semmiképpen az Magyaroktól az Oláh ne idegenithessék, sem az Magyaroknak örököskeppen eladhatások, sem belső sem külsőképpen ne lehessen, sőt penig a melly örökségeket eddig eladták volna is, kivált az Ecclesia körül, igyekezze kegyelmetek és hűségtek tellyes tehetséggel valamiképpen lehet, visszafordítottany az Magyaroknak; és ezen kegyelmes dispositionk szerént őket meg tartanyi s védelmezni a modo deinceps successivis semper temporibus. (...) „

Kelt: Gyulafehérvárt, 1676 május 22-én²

S most álljon itt újra a kérdés: Így volt ez már régen is?

Apafinak helyén volt a szíve és az esze, amikor ezt a rendeletét kibocsátotta. Tudta, hogy ha meg akarja menteni a szakadátit maradék magyarorságot a teljes beolvadástól, elvándorlástól, akkor vissza kell szerezni azokat a földeket, amelyek a megélhetés és a megmaradás legalapvetőbb zálogát jelenthetik. Különösképpen az eklézsia körüli területeket kell nagy gonddal őrizni – hagyta ránk testamentumul.

Sajnos nem járt sikerrel. Hiába ismerte egy bölcs és erős hitű fejedelem a megmaradás útját, a felelős órállás terhét, ha az ország nagyjai - s itt nem kívánok megemlíteni egyetlen dicső főnemesi családot sem, akik az olcsó, igénytelenebb munkaerő reményében ezrével telepítették birtokaikra a Havasalföldről és Moldvából menekülő román jobbágyokat, mert a felsorolásból ki nem maradók esetleg megsértődhetnének – sokszor mit sem törődtek mindezzel.

Így volt ez már akkor is ?

Apafi fejedelem sorai bizonyítják, hogy több mint háromszáz éve tudjuk: a haza szeretetét, tiszteletét, szolgálátát, féltését nem lehet sem megparancsolva kikényszeríteni – mint régen; sem erőltetett marketinggel és jól finanszírozott menedzseléssel felbuzgattatni – a mint ma egyesek látni vélik. Ez azért kevés lenne.

Ha mindez nem belülről, nem a szívből fakad, akkor hiábavaló. A hazaszeretet, nemzetféltés ilyen titkos belső forrásból táplálkozik. Ne aggódjanak hát a szakértő pragmatikusok, ha ez elapad, kifogy, nincs az a pénz és hatalmi szó, ami ezt életre támaszthatná. Legalább háromszáz éve így van ez, vagy még régebben...

Ha ez az érzés mégis emberek sokaságát fűzi össze, akkor ennek joga van megnyilvánulni. Akkor nemcsak hogy nem lehet elfojtani, de a megkérdőjelezése is előbb-utóbb neveltségessé válik (lásd: korona átszállítása).

Azoknak a milliónknak pedig, akiket valami módon megérint az, hogy ebben a hazában több mint ezer éve élnek olyan emberek, akik ezt a nyelvet beszélik, ezt a kultúrát érzik magukénak, s így ők mind-mind a mi őseink; szolgáljon bátóritásul: csak ez tarthat össze, ez tarthat meg minket – legalábbis ami ezen dolgok emberi oldalát illeti.

Ünnepeljünk hát együtt, emlékezzünk és álmódjunk szebb jövőt !

Hogy így volt-e ez régen is ?

Így. És így van ez ma is. Nem csak Oltszakadátón.

Izsák, 2001 karácsonyán

Nagy Árpád

¹ Ezen Apafi oklevélnek ez az első magyar közlése.

² Mielőtt bárki elfogult nacionalizmussal vádolna, közlöm, hogy ezt az iratot a román történetírás őrizte meg a számunkra.

NAPLÓJEGYZET

VÉGRE

A televízió esti műsorában a magyar-magyar értekezlet által aláírt közös nyilatkozatot látom. Az aláírások közül sajnos hiányzik az SZDSZ képviselőjének kézjegye. Már megint.

Először az jut eszembe, hogy azok akikre ez a politikai párt rábízta a döntés feladatát, megint ártottak pártjuknak. Nem akaródnak elfogadnom, hogy ha ezt a kérdést nem a belpolitikai szándékok felől közelítik, akkor az SZDSZ fogyó szavazóbázisa ezt akarná.

Nem vagyok politikai elemző, és nem akarok találgatásokat, vádaskodások és messzire nyúló következtetések mellékhatásainak rabul esni. Csak a száraz tényt tekinthetem.

Örsi Máttyás szavai szerint – bár ennél őt okosabbnak tartom – csupán arról van szó, hogy mint azt már ők előre is megmondották, a státustörvény árt a határon túli magyarságnak. Már is fokozódik a magyarellenesség és ezt megszenvedik az ott élők. És íme a velencei bizottság is több dologban elmarasztalja a státustörvényt.

Ismét visszaköszön egy néhány hónapja minket mellbevágó tény. Egy magyarországi politikai párt a román érvekkel bunkózná le hazai politikai ellenfeleit. Ismét, mintha Nastase pártjának valamelyik képviselőjét hallanánk.

A riporter megjegyzi, hogy a határontúli szervezetek elfogadták a törvényt, és alkalmazásával egyetértenek. Ő azonban ezt is megmagyarázza. Empátiájára hivatkozva, megértően. Szerinte ezek a politikusok ki vannak szolgáltatva a magyar kormánynak, hatalmuk is ettől függ, magyarázza.

Bár rosszul fogalmaz, értjük mi, mit akar mondani. Érdekes módon odaát nem ezt hallani, inkább a mai magyarországi ellenzék befolyásával vádolják egyesek vezetőik egy részét, reméljük igaztalanul. Az viszont tény, hogy odaát is leképeződőben van a magyar pártpaletta, ami jelenthet jót vagy rosszat egyaránt. Attól függ mire használják, s főleg, hogy mennyire árt az egységnek. Mert a

klasszikus példa, a marosvásárhelyi polgármesteri szék elvesztése 160 szavazat miatt, nem mese. Inkább tantörténet. Ott – mint mondják – magyarországi segédlettel létrejött egy „SZDSZ közeli” párt, és ez indított esélytelen jelöltet, aki 800 szavazatot vitt el a semmibe, amit természetesen jóelőre tudhattak. Ennek negyede is elég lett volna a magyar győzelemhez. (Más kérdés a „volna”, hogy ha többen mennek el szavazni, akkor elvesztette volna jelentőségét ez az ügy. És persze akkor a kutya sem gondolt volna erre a kockázatra – vagy ártó szándékra? Pedig akkor is létezett volna.)

De a határon túliakat, a többségnek – kizárólag a státustörvény miatt – felkorbácsolódott haragjától féltő Ö. M. vajon lehet-e ennyire naiv?

Ma már nem szabadna elfogadni egy külpolitikai kérdésben megszólalni delegált képviselőtől, hogy ne legyen tisztába a valósággal. Azzal, amit annyiszor leírtunk, amiről saját kárunkra annyiszor megbizonyosodtunk, mégpedig a román, ennél is pontosabban, azon is belül a xenofob bukaresti, bizánci gyökerű, ortodox politikával. És persze az általa – rendszer-semleges – irányított és nevelt tömegek közhangulatával.

Ez a politikai atmoszféra nem alkalmas az európai gondolkodásmód és logika hagyományos eszközeivel folytatott tárgyalásokra, vitákra, s pláne együttműködésekre, – azokkal nem kompatibilis.

Annál is visszatetszőbb, hogy az ők képtelen érveit, magyar politikusok használja másik magyar politikusok ellen. S éppen ezért nagyon elgondolkodtató céljait illetően is.

De visszatérve – az Ö. M. által oly jól megértett – román diplomáciához, egy másik párhuzam jut eszembe. A vallási vezetés alatt álló fundamentalista államok esetében élhető meg olyan politikai légkör, melyben szinte lehetetlen az eredményes tárgyalás. Számukra csak egy igazság van, az általuk elképzelt, fantáziált vagy hazudott, – mindegy. Más lépéssel, más veszélyekkel és gyökerekkel, de kétségtelen rokon voná-

sokkal, és számunkra közelségénél fogva fájdalmasabban felsejlenek bennem hasonló érzések a román politikai gyakorlat kapcsán is. Ez a helyzet még akkor is, ha a mi logikánk szerint ezzel éppen maguknak ártanak.

Mi ugyanis azt mondjuk, hogy ezek a lépések nem tesznek jót a románok NATO és EU integrációs álmainak. De vajon mennyire valódiak azok az álmok? Vajon az igazi mérlegükön nem nyomósabb-e a xenofóbia táplálta homogenizációs vágy (Isten őrizz egyes politikusaiknál esetleg, a majdani továbbterjeszkedés titkolt illúziójával is fokozva)?

Románia nem vallási fundamentalista állam, de az európai megszokottól eltérően, ahol a nyugati típusú kereszténység mára világosan elvált az államtól, feljűk az egyházakkal inkább összefonódik az állammal és főleg a nemzeti törekvésekkel is. Ez is rímél a fundamentalizmussal rokon lelki állapottal. Politikájuk keleti gyökerei és nemzetfejlődésük megkésett volta (melynek során még nem nőttek ki a nemzeti romantika, számunkra a XIX. századból ismert korszakából) szintén erre predisponálnak. Így, ha egyenlőséget távolról sem tehetünk a kettő közé, de feltétlenül felmerül annak a felismerésnek a szükségessége, hogy a velük tárgyaló fél, a náluk eredményt elérni óhajtó partner, egészen másként kell eljárjon, mint azt Ö.M. mondja (ismétlem, ennél okosabb kell legyen ő).

A velencei bizottság, és már ezt megelőzően is az EU, elfogadta a státustörvényt. Gyakorlatilag minimális módosítások elegendőnek bizonyultak ahhoz, hogy a törvény végrehajtása elindulhasson.

A státustörvény és az ahogyan a magyar külpolitika azt kezelte, az első olyan szerény, de bölcs kísérlet, amely arra enged következtetni, hogy politikusaink felismertek valamit a fent fejtegetett igazságból.

Végre!

Hála Istennek!

És szerencsére Ö. M. és elvbarátai sem tudják ezt megátolni.

Ezért mondom, hogy remélhetőleg a bosszantásunkon túl, csak ma-

guknak ártnak, illetve sípot adnak (vissza) a románok szájába. Hamisat. Hogy ez miért jó nekik? Aki óhajtja, elmélkedhet felette.

AZ IRÁNYTŰ KERESÉSE

Kétely, szorongás, félelem vesz körül, és a róla szóló híradások. A megszámlálhatatlan kétes szándékú, a félelmeket szülő és ébren tartó, zavart kelteni akaró, túlzó, felnagyító, csúsztató, vagy nagyritkán, imitt-amott, „tudom hol keressem” helyeken – őszinte, feljajduló is.

Arra, akit még nem kerített határmába az áldásosnak, védőburoknak hitt, de valójában öngyilkos közöny, mindez olyan hatással van, hogy kénytelen számot vetni a helyzettel. Ezért aztán – újra meg újra – gondolkodni kezd.

Már-már ismét csalóka nosztalgiával gondol a hősi időkre, mikor a fehér és a fekete között éles vonal húzódott, s nem jelentett problémát azok felismerése, elkülönítése. A választás is egyszerű volt ilyen szempontból. Akinek fontosabb volt az érvényesülés, az felvállalta a feketét (és önmagának is szürkének mondta). Akinek volt mersze véleményét felvállalni, az kedve szerint küzdhetett, vagy belehalhatott a fehér választásába.

Az eltelt utóbbi bő évtized azonban mindent átláthatatlanná kevert, és lételemévé vált a zavaros. Táptalaj keletkezett belőle, többnyire azoknak, akik egykor magukra öltötték a feketét, utóbb az azt takaró szürkét, és végül azt nevezték ki fehérnek. A fehérekre pedig zuhog a fekete sár, s már magukra sem ismernek, főleg pedig nem ismer rájuk a kívülálló. A sárdobálóknak ez is a célja.

Valódi fehérek nélkül azonban nem állhat meg saját lábain a nemzet. Feketék ezt tudják sőt akarják is. Mire rájöhetnek, hogy őket is sárba vinné egy nemzeti katasztrófa, már késő lenne. Mert nincs szemük a fehérre, csak ellenfélként, csak célpontként, csak feledtetni óhajtott múltjukra emlékeztetőkként, csak fekete céljaik elérésének akadályozóiként ismerik őket. Nem tudják, hogy az, ami a fehéret élteti, számukra is nélkülözhetetlen. Nem akarják tudni.

S itt jön a félelmetes kérdés. Ha ők, akik szellemekben nem szegények, vállalják ezt a kockázatot, akkor nem is hiszik érdeküknek a nemzet fennmaradását? Sőt?

Génjeiktől, vallásuktól, értékeiktől függetlenül ők nem magyarok? Vagy nem tagjai ennek a nemzetnek? Nekik jobb lenne ha nem élne nemzet e maradvány hazán?

Tudjuk, hogy éppen ők érték el azt, ami csak ebben a tépett kis országban észlelhető. Mert mi már szégyenkezve valljuk meg magyarságunkat, félve, suttogva említjük a nemzetet, szavainkkal célozni sem merünk az ellenségre, a minket fenyegető veszélyekre. Itt, csak itt, csakis ebben az országban. Mellettünk a minket érvényesülésük és nemzeti terveik akadályának tekintő szomszédok, velünk ellentétben, kórosan felpörgetve működtetett nemzettudatukkal, távolabb meg a demokrácia hagyományait élvező, kiegyensúlyozottan és nagy természetességgel nemzeti, erős országok, s ma már azok önkéntes közösségei. Szóba sem jöhet, hogy ésszerű vagy akár előremutató lenne magyarságunk eldobása, múltunk megtagadása, tudatunk lerombolása. Ott, ahova-amerre tartunk, senki nem vár el tőlünkilyent. Annál inkább remélné, az ennek ellenkezőjében bűnös szomszédság.

Mégis erre törnek közöttünk azok, akik tudják „mit cselekednek”, s felhasználják céljaikra azokat is, akik nem tudhatják azt.

Ezek azok, akik demokráciát és toleranciát kiabálnak. De számukra a többség javának, vagy óhajának elfogadása nem demokrácia. Saját érdekeik érvényesítését nevezik annak. Ha pedig ez nem így történik, felveszik a másság alságos köpenyegét és toleranciáért kiabálnak. Ha jól belegondolunk ez nem csoda. Ők az egypártrendszer örökösei, akik olyan többpárti demokráciát szeretnének, melyben csak egy párt van a színen s a többi csak a szükséges keretet, a látszatot garantálja.

Ha mégis úgy alakul, hogy a többség másságát kell tolerálniuk, elfeledkeznek előbbi jelszavaikról. Azt várják, hogy a demokrácia jegyében a többség úgy fogadja el a kisebbség másságát, hogy lemond saját magáról és az ő másságukba öltözik-költözik maga is. Pedig az elfogadás, a tolerancia, az egészen mást jelent és kötelezettségeket ró azokra is, akik

az elfogadottság és a tolerancia hasznélvezői.

Ők hosszú és egyáltalán nem méla, hanem nagyon is éber lesben figyelnek minden elejtett szóra, provokálnak és a felszisszenést világ szégyeneként vetítik Európa égboltjára. Saját ezernyi provokáló bántásuk, sértésük, ármánykodásuk és üzelmük felemlegetése pedig szerintük csak bizonyítéka tolerancia hiányára, vagy ha úgy látják jónak, körülveszi a sokatmondó hallgatás.

Mert zaj és csend, hangulatkeltés és híresztelés, egyszerű a közvélemény formálás minden eszköze a kezükben van. Jóelőre biztosították maguknak, hosszú időre, s nem engednek belőle. A sokaság, ha részét követeli, máris meglepetik a világ felé másságuk köpenyegét és ha szükség, könnyeiket törölgetik annak sarkával.

A többség pedig fél, nem meri megvallani gondolatait, vágyait, reményeit. Ezt igazolják a közvélemény kutatások és időszaki választások eredményeinek hihetetlen arányú eltérései is.

A többség fél megvallani a világ előtt magyarságát, az ehhez kötődő fájdalmait, hitét, reményét. Még most is fél.

És félnek a félelemkeltők uszályába csalogatottak, vagy ámitottak is sokan. Mert elhiszik a félelemkeltők félelmetes híreszteléseit. Ezeket a legnehezebb meggyőzni arról, hogy nincs mitől féljenek, vagy ha van, az éppen az általuk mindenhatónak hitt szellem. Mert annak tevékenységében van a veszély. Ez az, ami torzíthatja a lelkeket, ami értelmetlen ellenreakciókat válthat ki (s olykor akar is kiváltani, hogy felmutathassa: íme ilyenek vagytok), amely elszabadíthat indulatokat és alantas ösztönöket. Mert ilyenek minden társadalomban vannak fölös mennyiségben. Az utóbbi évtizedek éppen az erre alkalmas emberi nyersanyag előállításáról voltak nevezetesek. És ők erre is alapoznak. Tevékenységük, a mesterséges zürzavar, sokakban a visszahúzódság vagy a közöny magatartását stimulálja. Nekik már ez is eredmény. De reményeik szerint ott vannak a sikerrel félrevezethetők, a maguknak megnyerhetők is számosan. Tudják ők jól, hogy a hangozó, durván ócsároló demagógia mennyivel erősebb és hatékonyabb a visszafogott és bölcs érvelésnél akkor, amikor bizonyos tömegek jelentik a célpontot.

Félelmetesen nyomul a félrevezetés kampánya, félelmetes a kiszemeltek tájékoztatatlansága, kiszolgáltatottsága és nem tudjuk mekkora erőt képviselnek azok, akik le kellene leplezzék ezt. De még azzal sem vagyunk igazán tisztában, hogy van-e olyan erő, amely valóban azt képviseli, amire mi gondolunk. Nem ismerjük, nem tudjuk a világ dolgait. Külső erőket, legyőzhetetlen befolyásokat sejtünk, ahol nincsenek, és nem veszünk észre ott, ahol vannak.

Az információ most kezdődő évezrede, a mindent elsöprő, hatalmas dezinformálással kezdődik. Ez pedig az előző ezredvégnak csak folytatása.

Már odáig jutunk, hogy felkapják jelszavainkat, sőt olykor szimbólu-

mainkat, s alságos vigyorral sajátjukként lengetik a tömeg előtt. Ha sikerül valamiben nélkülük is előbbre jutni, ha kell, tegnapi önmaguknak ellentmondva, rálicitálnak és semmibe veszik azt. Képtelen ígéretes és mocskolódás, s vele szemben a szervezeten makacs tartózkodás. Nincs válasz a röpködő szellemi záptojásokra.

Lehet, hogy így jó, sőt talán bizonyára így helyes.

De mégis gyöttrő a ki nem mondott válasz keltette feszültség.

Ha pedig kiderül a vádak hamisága, mintha mi sem történt volna, rezdületlen arccal mégis továbbismétlik, sulykolják, darálják, mint az imamalmok. Érezhető, hogy ezt tanították valahol, hogy ez módszeres,

s az is, hogy a tömeget mélyen lenéző, alábecsülő módszerről van szó.

De az alábecsültek, a lenézettek észlelik-e ezt? Vagy helyes a számítás? Sulykolhatók? Alkalmas alanyok?

Választhatunk-e jó és rossz között? Mennyire jó a jó, és mennyire rossz a rossz? Csak annyi játékerünk maradt, hogy a legkisebb rossz után kutassunk? Ki tudja megmondani?

Mi itt a tennivaló? Mi itt a lehetőség? Mi az, ami eligazíthat?

Nincs más iránytű, nincs más mérce, mint a nemzet érdeke – s a véle mért cselekedetek!

A többi ámitás!

Vigyázzatok!

Szász István Tas

Kempelen, a felvidéki „varázsló”

„Millenniumi művelődési verseny a Kárpát-medence magyar tannyelvű és keresztény szellemű gimnáziumai számára”

A feladat az volt, hogy: „Mutassátok be lakóhelyetek valamely kiemelkedő magyar személyiségét...!” Pozsony város magyar diákjainak egy csoportja a város szülőlténeke szentelte dolgozatát.

Azért választottuk ezt a témát, mert csapatunk egyik tagja egy csallóközi kis településen, Gombán él, s talán kevesen tudják, hogy a híres 18. századi tudós, feltaláló és politikus, Kempelen Farkas élete alkonyán e község lakója volt. A másik ok, amely a témaválasztásunk mellett szólt az, hogy az utca, melyen iskolánk áll, szoros kapcsolatban van Kempelen Farkassal. Ez Szlovákia fővárosa belvárosának egyik legrégebb és legnevezetesebb utcája, a Duna utca, amely már Kempelen korában is ezt a nevet viselte.

Pázmándi Kempelen Farkas János, a híres feltaláló műszaki képesége és találmányai messze túlszár-

nyalták a kort, amelyben élt és alkotott. Életében nem részesült kellő megbecsülésben. Világhírre sakkozógépével tett szert. Ez a maga nevében remek műszaki alkotás volt, de a többi találmányához mérve nem túlságosan jelentős.

Egyes források szerint családjának ősei Írországból kivándorolt nemesek voltak. Abban az időben az írországi nemesi családok hazájuk határain kívül kerestek jobb érvényesülési lehetőségeket. Szolgáltatásokat külföldi uralkodóknak ajánlották fel. A Monarchiába bevándorolt nemesek, az indigénák hű, odaadó támogatói voltak az uralkodóháznak. Az indigénák között gyakran akad-

tak kalandorok, akik csak saját meggazdagodásukat tartották szem előtt. Voltak azonban tisztességes szándékú, tehetséges és művelt emberek is. Ilyen volt Engelbert Kempelen, Farkas apja, a pozsonyi harmincados, majd később udvari tanácsos. Pozsonyban vett házat és itt születtek Spindler Annával kötött házasságából származó gyermekei, akik közül csak hárman maradtak életben és érték el a felnőttkort, a többiek gyermekkorban meghaltak. A legidősebb fiú, András egyházi pályára lépett és mint kanonok halt meg Pozsonyban. A középső fiú, János katoná lett és tábornoki rangig jutott.

Az iskolánk épülete helyén állt az egyemeletes épület, melyet a hagyomány a legkisebb fiú, Kempelen Farkas házának tartott. A Kempelen-ház azonban nagy valószínűség szerint az iskolával szembeni Kempelen utca sarkán állhatott, de lehet, hogy az a földterület, melyen ma iskolaépületünk van, szintén a Kempelen család birtoka volt. Kempelen Farkas viszont nem itt, hanem a Ventúr utca 15. számú házában született. A ház nagy múltra tekintethet vissza. Eredetileg királyi tulajdon. Amikor a magyar királyok Pozsonyban időztek, ott laktak. A monda szerint földalatti folyosói, melyeknek nyomát még látni lehetett egy

fél évszázaddal ezelőtt, a Káptalan utcán át a Szent Miklós-templom mellett egészen a királyi várig vezettek, vagyis az uralkodók a Ventúr utcai házból titkos folyosón eljuthattak a várba is. A Duna utcai ház e neves családdhoz tartozó utolsó tulajdonosa Kempelen Rezső volt, akitől 1840-ben Schmidt Károly zongoragyáros vette meg.

Engelbert Kempelen 1722-ben Gombán szerzett birtokot és földszintes, kis, barokk kúriát építtet.

Gomba rövid történelme:

A ma körülbelül 500 lakosú község a Duna menti síkságon, a Csallóköz nyugati részén, Somorjától 12 km-re északnyugatra található. Értékes történelmi emlékei és figyelemre méltó természeti parkja van. A község első ízben 1293-ban Gumba néven szerepel az írásos forrásokban, majd 1301-ben Magyarország települési határának körbejárásával kapcsolatosan említik.

A település legjelentősebb emlékműve a Sarlós Boldogasszony római katolikus templom, amely a 13. század 2. felében román stílusban épült. A 15. század közepén (1449) gótikus stílusban építették át.

A község másik jelentős műemléke a kastély. Az első itteni nemesi rezidencia a Gombay család erődítménykastélya volt, ennek nem ismerjük sem a helyét, sem az alakját. A 17. század 60-as éveiben Szelepcsényi György érsek építtetett itt négy erődfallal körbevett reneszánsz kastélyt. Az épületet később a Maholányiak, majd a Forgách nemzetség gimesi ága szerezte meg. 1666-ban Szelepcsényi posztgyárat alapított Gombán, melynek termékei minőségben felvették a versenyt a hollandiai manufaktúrákból kikerülő árukkal.

A 19. században a nagybirtokot (a földeket a falu körül) Udvarnok Lajos vásárolta meg. A kastélyt klasszicista stílusban építtette át. 1830-ra családi rezidenciát alakított ki. 1864 után először a Jankovich család, majd Vass báró, később pedig Freund bécsi bankár kezébe került az épület. 1882-ben Wiener-Welten Rezső lovag vette meg. A második világháború végén Elek von Prossoroff tulajdonosa lett. 1945-ben a kastélyt elkobozták és iskolát nyitottak

benne. 1980 óta üresen áll és 1995-ben privatizálták.

A kastély előtt még megmaradtak annak a francia parknak a töredékei, amelyet valószínűleg a 18. században létesítettek.

Kempelen Farkas különös találmányai és mechanikai alkotásai révén vált híressé. Emellett mint társasági ember is megállta a helyét. Jómódorú, kellemes társalgó volt. Jól játszott különféle hangszereken, kitűnően rajzolt, rézmetszéshez is értett, bámulatos nyelvtelensége volt, hét nyelven beszélt. Műszaki képességeit főleg olyan érdekességek elkészítésére kellett pazarolnia, amelyek az udvar tetszését, szórakozási igényeit kielégítették. Ilyen udvari szórakozást szolgált a sakkozógépe is.

Elkészítésének története az egyik udvari estélyen kezdődött, ahol két francia különféle mechanikai-mágneses mutatványokkal szórakoztatta a megjelenteket. Az udvari emberek kellő természettudományos műveltség híján nem tudták ésszel felfogni a látottakat, el voltak bűvölve ugyanúgy, mint maga Mária Terézia. Kempelen, mikor a véleményét kérdezték, azt válaszolta, hogy ő sokkal különb mutatványokra képes. A királynő szavát vette, majd szabadságolta a feltalálót. Ő pedig bezárkózott pozsonyi Duna utcai házába és rövid fél év elteltével elkészítette a sakkozógépet. A gép egy fából faragott törököt ábrázolt, mely karját gépiesen mozgatta és sakk vagy matt figyelmeztetéseit fejbólintással jelezte. Mária Terézia varázslatot sejtett a dologban és a bemutató után ilyen kérdéssel fordult Kempelenhez: „*Őn talán varázsló, kedves Kempelen úr?*”, eléggé tiszta gyermekhangon „*ejtette ki*” a szavakat. Ma az egyik londoni kollégium természettudományi múzeumában őrzik ezt a csodamasinát.

Kempelen a vak Paradis Teréz zeneszerzőnek egy írógépet szerkesztett, „*mely képessé tette gondolatait saját kezűleg nyomtatvány domború betűkben megjeleníteni*”.

A hangzást, a képzésmódot vizsgálta és úttörő művében (Mechanismus der menschlichen Sprache, nebst Beschreibung seiner sprechen den Maschine, Wien 1791) rendszerre. Felfedezései egyenesen korszakalkotóak voltak.

Kempelen Farkas 70 éves korában, 1804 március 26-án Bécsben tért örök nyugovóra. A bécs-schmelzi temetőben temették el. Sírköve már nem áll.

Kempelen Farkas, első felesége Piani korán meghalt, második felesége Gobelius Anna Mária (1802), gyermeke: Terézia (+1811), Károly (1718–1822), unokái: Jozefina (+1811), Rudolf (+1815), Márton (+1817). Annak hitelességét, hogy feleségét és gyermekeit Gombán temették el, bizonyítja az 1904-ben Csallóközcsütörtökben összeállított régi anyakönyv adatgyűjteménye. A községben sokáig élő hagyomány szerint Kempelen Farkas fiát, Károlyt bársonyruhában, vörös selyem nyakkendőben és egyenes, nagy karimájú kalapban temették el. A ma is álló templom mellett lévő hajdani temetőben helyezték őket valószínűleg végső nyugalomra. A temetőt magas fákkal ültették körül. Megléte bizonyítja a bekerített terület közepén levő képoszlop, mely karcos, négyzet alakú építmény négy üres fülkével (a 19. században készült).

2000-ben felújítás céljából körülásták a templomot és egy 1822-ből származó sírkómaradványra leltek, amely többek szerint feltehetően Kempelen Károly sírboltjának maradványa. Az ásatásokat viszont a tél folyamán beszüntették, így ezen érdekes adat megvizsgálására majd csak a jövőben kerül sor.

Büszkék lehetünk arra, hogy Kempelen városunk, Pozsony szülőtte és háza itt áll az iskolánkkal szemben. Szomorodni azonban, hogy elég keveset tud róla a világ, szülővárosa is mostohán bánik vele; házat emléktábla sem jelzi, a róla elnevezett utcát is rég máshogy hívják.

Tehetséggel párosuló szorgalma, korát meghaladó találmányai által Kempelen Farkas méltó a bécsi temetőben álló sírkövére vésett horatiusi szavakra:

„NON OMNIS MORIAR”

„NEM HALOK MEG EGÉSZEN”

Források:

- Gomba krónikája (az írását 1960-70 között kezdték el)
- Gomba – Kempelen Farkas kísérő adatai 1740
- Szalatnai Rezső: Arcképek, háttérben a hegyekkel, Pozsony 1969
- Kulcsár Zsuzsanna: A Pozsonyi Magyar Tannyelvű Alapiskola és Gimnázium története (1950-2000)
- Rehorovszky Jenő: Ma kétszázöt évvel született Pozsonyban Kempelen Farkas, a XVIII. század Edisonja, a sakkautomata feltalálója (Magyar Hírlap 1944. január 23., vasárnap)

Magyarörmények-örménymagyarok

GONDOLATOK MAGUNKRÓL

Mi magyarörmények alkotjuk a történelmi örménységet hazánkban, ugyanis 2002-ben lesz 330 éve, hogy Moldvából betelepültek őseink Magyarhonba.

A hagyomány szerint 3000 örmény családot fogadott be I. Apafi Mihály fejedelem Erdélybe 1672-ben, akikkel feltöltötte Erdély csonka társadalmát. Az örmény iparosokkal és kereskedőkkel.

Őseink menekülése évszázadokig tartott, mióta el kellett hagyniuk ősi fővárosukat, az „ezeregytornyú Ani”-t (1239). Közben meg-meg álltak, hogy véglegesen megtelepülhessenek (Kaukázus, Krim), de mindig továbbúzták őket. Moldvából Duka vajda ortodoxiára térítése elől és a nagy adóterhek miatt voltak kénytelenek továbbállni.

A XVII. század második fele kedvezett nekik, amikor Magyarhon a törökvilág pusztításait nyögte. A magyarság érdeke találkozott örmény őseink érdekével.

Őseink nyomban érezték, hogy hazára, rokonra lettek. Magukkal hozott tárgyi és szellemi értékeikkel beilleszkedni akartak és tudtak befogadó hazájukban. Saját vagyonukból vásárolták meg alapítandó városaik területét, építették fel városaikát. Semmit sem kértek ingyen. A közösség, az Örmény Comunitas vagyónából, egyéni hozzájárulásokból először is felépítették örmény szertartású római katolikus templomait, mert tudták, hogy a hit a közösséget megtartó erő. Az örmények hitükhöz való ragaszkodása a világon elsőként mutatkozott meg, mikor 301-ben államvallássá tették a kereszténységet. A Lembergi Unióhoz történt csatlakozás eredményeként váltak őseink még a XVII. század második felében örmény szertartású római katolikusokká.

Közösségi életüket is a közösség szervezte meg, iparos és kereskedő egyleteket hoztak létre, a közművelődést saját iskolák, örmény kaszinók – benne könyvtár, folyóirattár, színjátszó körök stb. – létrehozásával érték el. Múzeumot, folyóiratokat alapítottak. Szociális téren gondoskodtak a közösség szegényeiről, ár-

váiról alapítványok útján, amelyek árvaházakat, szegényházakat üzemeltettek. Ösztöndíjrendszerük nem csak a kimagasló tehetségű szegény tanulók számára adott tanulási, továbbtanulási lehetőséget. Hitéletük papi utánpótlását is ösztöndíjakkal tették lehetővé.

Szamosújvár, az örmény metropolis és Erzsébetváros szabad királyi városok voltak, míg a székelyek lakta Gyergyószentmiklós és Csíkszép-víz általuk gazdagodott. De Erdélyszerte szétszóródva, Magyarországra is áttelepülve gazdagították környezetüket mindenhol, nemcsak gazdasági, hanem kulturális téren is. Mindig a köz javát szolgálták, a magyar nyelv és kultúra fejlődésében is fontos szerepet játszottak (Magyar Nyelvművelő Társaság létrehozására tett alapítvány, a magyar színjátszás előmozdítása stb.).

Már 1800-tól maguk kéri a magyar nyelv hivatalos használatát felterjesztéseikhez s magánéletükben is fokozatosan magyar anyanyelvűvé válnak, amelynek köszönhetően megkezdődik az értelmiségi pályákon való megjelenésük. De hitéletükben ragaszkodnak örmény rítusukhoz, csodálatos örmény saragánjainkhoz. Már a XIX. században magyarörményeknek vallják magukat. Örmény gyökerű magyaroknak.

Nemcsak tudásukat és vagyonukat ajánlották fel önként befogadó hazájuknak, hanem életüket is, amikor erre szükség volt. Az 1848-49-es szabadságharcban való részvételük legendás, az Aradi Vértanúk közül Kiss Ernő altábornagy és Lázár Vilmos honvéd ezredes is közülük került ki. „Magyarabbak a magyarnál”, mondták róluk, s nem akadt köztük egyetlen áruló sem. Mert megszenvedték a több évszázados hontalanságot, hazát találtak maguknak véglegesen és a haza is megbecsülte őket, érdemeik szerint. Beilleszkedtek.

Kevesen tudják, hogy milyen sokan vettek részt hazánk legfelsőbb vezetésében örmény őseink közül: miniszterelnökként Lukács László és Dr. Patantyús Ábrahám Dezső, minisztereként rajtuk kívül Gorove István, br. Dániel Ernő, Kristóffy József, Lukács Béla, Lukács György és Szilágyi Dezső. Méltán tölt el bennünket büszkeség, majd minden miniszteri tárcát töltötte be már magyarörmény.

Jóban-rosszban osztoztak hazájuk sorsában, így Trianon őket is súlyosan érintette, mert hűek maradtak elveikhez, hazájukhoz, magyarságukhoz, örmény gyökereikhez, vallásukhoz. Vagyonukat elvették, a családok elszegényedtek, szétszakadtak, akik maradása lehetetlenné vált, ismét menekülni kényszerült szülőföldjéről, főleg a csonka Magyarországra.

Kimagasló szerepük a politikai és társadalmi életben, a gazdaság, a tudomány, művészetek területén elismert volt, melynek következtében a kommunista rémuralom sem kímélte őket. Ezt is túléltek.

Megmaradtunk, örmény gyökerű magyarokként, magyarörményként, örménymagyarokként. S tesszük a dolgunkat őseinktől örökölt erényekkel: a hazát megbecsülő tisztességgel, hittel, mindig a magas színvonalú teljesítmény igényével.

1997-ben létrehoztuk civil szervezetünket, az Erdélyi Örmény Gyökök Kulturális Egyesületet, amely nevében hordozza származásunkat, szülőföldünket. Létrehoztuk a Fővárosi Örmény Klubot, mely minden hónap 3. csütörtökén du. 17. órától

a Magyarok Házában tartja összejöveteleit, kulturális rendezvényeit immár 6 éve, bizonyítva a közösségi élet iránti igényt. Kiállítások sokaságát rendezzük, évente több könyvet adunk ki, nemzetközi konferenciákat szervezünk az ősi kultúránk, az erdélyi örmény kultúránk bemutatására. Az immár 5 éve havonta megjelenő Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek kulturális, információs lapunk ingyenesen jut el közösségünk tagjaihoz, a hazai és erdélyi társszervezeteinkhez. Mert határokkal sem lehet a közösséget elválasztani. Közösen őrizzük és ápoljuk gyökereinket, szellemi és tárgyi örökségünket, hitéletünket a nemrég alakult Magyarörmények Romániai Szövetségével (Kolozsvár), mely 7 erdélyi társszervezetünket fogja össze. Közösen harcolunk magyarörmény mivoltunk megmaradásáért, magyar nemzeti hovatartozásunk kihangsúlyozásával kettős kulturális identitásunk megőrzése és elfogadtatása érdekében itthon is és otthon is.

A XX. század végén a Szovjetunióból, az Örmény Köztársaságból hazánkba betelepült, befogadott „keleti” örmény testvéreink azonban vitatják örmény gyökereinket, bár aradi vértanúinkat sűrűn emlegetik, mint örmény hőseket. Nemszak magyar anyanyelvünk, de örmény szertartású római katolikus hitéletünk is zavarja őket, az örmény kulturális identitásérzésünk pedig nem érdekli. Elfoglalták templomunkat, plébániánkat, múzeumunkat, könyvtárunkat, levéltárunkat (Budapest XI. ker. Orlay utca 6.) és ott egy új egyháznak nevezett alakulatot hoztak létre 1998-ban (!), Magyarországi Örmény Egyház néven. Politikai múltjukat átmentve sikerült az igen jelentős pénzügyi támogatást is megszerezni hazánktól a kisebbségi képviselőséggel együtt, csupán azon indokkal, hogy ők beszélik az örmény nyelvet, tehát ők az örmények Magyarországon. Holott számarányuk a mintegy 15 ezer főre tehető hazai magyarörményekhez képest 1-2%. Sajnos a médiumok is általuk manipuláltak, csupán ők kapnak hangot a hazai örmény kisebbség égisze alatt, meghamisítva a történelmet, a mai valóságot, félrevezetve a közvéleményt. Neveltetésük merőben más. Nekünk eszünkbe sem jutott megkérdezni, hogy miért hagyták ott szülőföldjüket, vagy a tanulmányaik befejezése után miért nem tértek haza hazájukat segíteni. Mert jogukat nem vitatjuk a bárhol boldoguláshoz. De

azt igen, hogy joguk legyen más köztudását, az igen sokrétű identitását megkérdőjelezni. Legyen az nyelvi, kulturális, hitéleti, vagy bármilyen.

A kisebbségi önkormányzatok pedig kulturális identitásérzésre jöttek létre és nem bevándorolt örmények megélhetésének biztosítására. Mert ez az igazi „etnobiznisz”, amit éppen ők hangoztatnak velünk szemben.

Aki a nemzeti és etnikai kisebbségi törvény által deklarált több mint 100 éves honosságunkat tagadja, az nem kerülhet kisebbségi státuszba, hiszen az alapfeltételt tagadja, amely miatt az örmények a kisebbségek közé felvételt nyertek. Ha pedig a törvény megnevezi őket, akkor a történelmi magyarörménység szerezte meg ezt a jogot és nem tehetne a hivatalos kisebbségpolitika negatív diszkriminációt velünk szemben. Évek óta azt is hiába követeljük a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivaltól, hogy honlapjára a magyarörmény civil szervezetünk és az örmény szertartású római katolikus egyházunk is felkerüljön, ne csak a keleti örmények civil szervezete és az új (ortodox?) egyházi alakulata.

Van-e kiút, megoldás? Lesz-e béke az örmények között? Amely békétlenségre nem volt korábban

példa. Őseinktől örökölt szívóssággal, hittel igen. S ragaszkodással megszerzett értékeinkhez, szívós kitartással igazunk mellett. S ha újabban érkezett testvéreink az európai társadalmi normákat megtanulják végre választott hazájukban. Ehhez azonban nekünk is segítenünk kell, beilleszkedésüket segítve.

„Örménymagyarok, akik hatotak, alkottak, gyarapítottak, hogy a haza fényre derüljön s kincses legyen” című, nemrég lezajlott kolozsvári-szamosújvári jubileumi IV. konferenciánk jelszavával elve: „A múltat nem lehet tőlünk elvenni. De az csak akkor a miénk, ha ismerjük. (Nemeskürty István)

Ismerjük meg mind jobban és terjesszük, mert kevesen ismerik. Ez mindannyiunk felelőssége.

*dr. Issekutz Sarolta
Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület elnöke*

Lapzártakor érkezett: a XI. kerületi Orlay utcai Örmény Szertartású Római Katolikus templomba és plébániába megérkezett az örmény apostoli egyház papja. Megjegyzendő, hogy Magyarországon soha sem volt Örmény Apostoli Egyház.

Útszéli vendégfogadó – Bun

Az 1956-os megtorlás romániai halálos áldozatai

MOYSES MÁRTON EGYETEMI HALLGATÓ

November 3-án Brassóban, 4-én Budapesten emlékeztek meg Moyses Márton székely mártírról.

Brassó, Alsó-Háromszék és a Barcaság templomaiban öt percig szóltak a harangok, majd a város főterén a magyar egyházak, az MVSZ és a megyei RMDSZ tisztelt emléke előtt.

Budapesten, november 4-én a Batthyány örökmécsesnél ugyancsak az MVSZ szervezésében lobbant fel az emlékezés lángja.

De ki is volt Moyses Márton?

A költő halála

1941. április 20-án született Sepsiszentgyörgyön. 1970. február 13-án a brassói pártbizottság előtt felgyújtotta önmagát, utána még három hónapon át szenvedett. Borzalmas kínok között hunyt el.

Moyses Márton az 1956-os forradalom és az azt követő évek legkevésbé ismert mártírja, holott az ő mártírsága az egész világnak szóló figyelmeltetés, sőt kiáltás: az erdélyi magyarság soha nem fog belenyugodni a jogfosztásba! Élettörténetéhez tartozik, hogy baróti diákként, tizenöt évesen három másik társával – Józsa Csabával, Kovács Jánossal és Bíró Benjáminnal – 1956 november elején megpróbált átszökni a román-magyar határon. Két társa, Józsa Csaba és Bíró Benjámin átjutott, ő Kovács Jánossal eltévedt, és kénytelen volt visszafordulni.

Emiatt meghurcolták, vizsgálati fogságban tartották. 1960. november 22-én a Szekuritáté verőlegényei Moyses Mártont, a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetem elsőéves bölcsészhallgatóját az egyik kurzusról hurcolták el. Elsősorban rendszerellenes tevékenységéért, illetve a három „ellenforradalmi” verséért: „Vörös és fekete reakció”, „Holnap forradalom lesz”, „Beszélgetés a hallállal”. A marosvásárhelyi börtönben két évig tartották vizsgálati fogságban! A barátját, Szokoly Eleket is ugyanabban a perben ítélték el. Fur-

csa módon soha nem került sor a kettőjük szembesítésére. Moyses Mártont 1962. június 8-án hétévi, Szokoly Eleket ötévi börtönbüntetésre ítélték. Minden kéziratát, a verseit tartalmazó füzeteket elkobozták. Még az érettségi tabló is eltűnt a Bolyai Farkas nevét viselő marosvásárhelyi gimnáziumból. Azok a versei sem maradtak meg, amelyeket megőrzésre átadott Szokoly Eleknek, ugyanis az elásott kéziratokat a másodrendű vádlott szülei megtalálták és elégették.

Moyses Márton azért, hogy ne tudjanak vallomást kicsikarni belőle, a rabruhájából kitépett egy szálát, s azzal levágta a saját nyelvét. A Szekuritáté barbarizmusát bizonyítja, hogy minden érzéstelenítés nélkül ott, helyben visszavarrták a levágott nyelvrészt. Elviselhetetlen kínokat élt át. Ráadásul rosszul forrt össze a nyelve, emiatt éveken át alig tudott beszélni.

A börtönből a való szabadulása után a saját szülőfaluját, Nagyajtát, a saját szülői házát jelölték ki kényszerlakhelyként. A helyi kollektív gazdaságban is a legmegalázóbb munkákat bízták rá. Érzékeny szervezete nem bírta a mindennapos megbélyegzést, és attól különösképpen szenvedett, hogy nem hagyhatta el a lakóhelyét. Egykori osztálytársai, barátai igazi zseninek tartották. Foglalkozott az őselemekkel, atomkutatóval. Egyik dolgozatát elküldte a dubnai atomkutató inté-

zetnek. Turbinát tervezett az Oltra, a légcsavarról írt ma is hasznosítható tanulmányt. Közben összegyűjtötte szülőfaluja népdalait, népszokásait.

Brassóban segéd munkásnak jelentkezett. Nem vették fel. 1970. február 13-án egy liter benzinnel leöntötte önmagát. Fáklyaként lobogott, amikor az egyik szekus ezredes a köpenyével leterítette. Egy mentőkoscival elhurcolták a pártbizottság épülete elől. Még három hónapig szenvedett. A Szekuritáté a kórházat is ellenőrizte. Vért is azért adtak, hátha sikerül vallomásra bírni. A baróti kórházban hunyt el 1970. május 13-án. A temetése egyfajta néma tüntetés volt a rendszer kegyetlensége ellen.

Borzalmas kínok között szenvedett – megtagadták tőle az orvosi ellátást – és így is halt meg. Talán egyszer majd a barátoknál, ismerősök-nél lappangó kéziratok alapján össze lehet állítani az Erdély '56 „Gérecz Attilája”-ként emlegetett költő posztumusz kötetét.

Vádemelési összegzés

„Țirlea Ioan főhadnagy, a marosvásárhelyi 0421. számú, a belügyminisztériumhoz tartozó katonai egységnél a Szekuritáté bünyügyi nyomozója, elemezve az 551/1960. számú bünyügyi iratcsomó nevezett *Moyses Mártonra* vonatkozó dokumentumait – a Büntető Törvénykönyv 209. cikkelye 2. bekezdése értelmében *ellenforradalmi propaganda és agitáció révén elkövetett társadalmi rend elleni szervezkedéssel vádolják* –, a következőket állapítom meg:

A tények

1960. november 22-én nevezett *Moyses Márton* az állambiztonsági szervek letartóztatták, mert 1956 és 1960 között *intenzív agitációs tevékenységet és ellenforradalmi propa-*

gandát fejtett ki, azáltal, hogy bízta a fiatalokat: a Román Népköztársaságbeli népi demokratikus rendszerrel szemben – melynek megváltoztatását javasolta – ellenforradalmi akciókat hajtsanak végre.

Így 1956 őszén, a Magyar Népköztársaságbeli ellenforradalom letörése után, fent nevezett több, ellenforradalmi tartalmú verset alkotott. A Barót községi középiskolában (Sepsiszentgyörgy rajon), amelynek diákja volt, az egyik irodalmi körön – osztálytársai előtt, akik között ott volt Kovács János is – felolvasta egyik versét. A felolvasott versben Moyses Márton dicsőítette a Magyar Népköztársaságbeli fasiszta elemek által elkövetett gyilkosságokat, arra bízta a fiatalokat, hogy a Román Népköztársaságban is hajtsanak végre hasonló akciókat.

A fent nevezett ugyanezzel a versével arra bízta a iskola diákjait, hogy segítsék az ellenforradalmár elemeket ellenforradalmi tevékenységükben.

1956 november végén Moyses Márton Kovács Jánossal, Bíró Benjáminnal és Józsa Csabával – Moyses Márton kezdeményezésére – elhatározták, hogy család módján átlépik a Magyar Népköztársaság határát. Ennek az akciónak a célja – ahogyan Kovács János nyilatkozta és mondta Moyses Mártonnak –, hogy segítsék az ellenforradalmárokat a haladó erők elleni tevékenységükben. A döntésük értelmében ugyanabban a hónapban megszöktek a baróti középiskola kollégiumából – bentlakásából –, és a határ közeléig utaztak. Előzetes megegyezés szerint Bíró Benjámin és Józsa Csaba átmentek a zöld határon, következett volna, hogy Moyses Márton és Kovács János is hasonlóan cselekedjen. Azonban ők félénkebbek voltak, lemondtak az eredeti döntésről és visszatértek Barótra. (Valójában eltévedtek Érmihályfalva környékén és a megszigorított határőrzés mellett nem juthattak át Magyarországra. – T. Z.)

Az első kettőt letartóztatták és tiltott határátlépésért elítélték. (19-20; 43-45. lap)

1956 végén Moyses Márton Marosvásárhelyre utazott, ahol a „Bolyai Farkas” középiskolában folytatta a tanulmányait. (A baróti gimnáziumból kicsapták és Marosvásárhelyen, Kozma Béla magyartanár fogadta védelmébe – T. Z.) 1957-ben Moyses Márton kapcsolatba lépett Szokoly Elekkel, aki Facsád rajonból

(járásból), Bánát tartományból származott, s a következő évben, 1958-ban Nyistor Nicolaéval (Miklóssal), gyergyószentmiklósi lakossal.

1959 nyarán – miután részt vettek a marosvásárhelyi irodalmi körön – fentnevezettek a különböző írók műveiről kezdtek beszélgetni. Úgy Moyses Márton, mint Szokoly Elek azt állították, hogy az RNK-beli írókat arra kötelezték, hogy irányelvek szerint („după directive”) írjanak, hogy műveik nem tükrözik a valóságot és csak pénzért írnak.

Moyses Márton és Szokoly Elek egymás iránt megfogadták, hogy „irodalmi” tevékenységükben nem követik a haladó (értsd: „szocialista realista” – T. Z.) írókat.

Mindhárman a mezőgazdaság szocialista átalakításáról beszélgettek, Moyses Márton kijelentette: az RNK-beli népi demokratikus rendszer a mezőgazdaság kollektivizálásával a parasztság életszínvonalának rosszabbodását akarja. (46-49. lap)

1960 nyarán Nagyajtán, Sepsiszentgyörgy rajonban, Beder Tibor tanárral folytatott beszélgetés során ez utóbbinak azt mondta: az RNK-beli népi demokratikus rendszerben a munkásokat „kizsákmányolják”. Mivel Beder Tibor ellentmondott, Moyses Márton „dokumentálni” akarta állításait, mondván, hogy az RNK-beli rendszerben élő munkások állítólagos „kizsákmányolását” néhány hónapig, amíg a sepsiszentgyörgyi textilgyárban dolgozott, a saját bőrén is tapasztalta.

Ugyanezen tanú előtt Moyses Márton azt állította, hogy az RNK-beli népi demokratikus rendszer a mezőgazdaság kollektivizálásával rontotta a parasztság helyzetét.

Beder Tiborral beszélgetve azt állította – az RNK állampolgárainak azon jogával kapcsolatban, hogy egyetemi kurzusokra járhatnak –: az egyetemek kapui csak a „főnökök” fiai számára állnak nyitva, s különböző jelzőkkel illetve a párt és a kormány vezetőit (19-20; 50-51. lap).

Az egyik, 1960 őszén a székelyudvarhelyi Miklós Ilona barátnőjének írt és elküldött levelében is azt állította, hogy ő nem járhatna egyetemre, mert az egyetemek kapui csak a magas tisztséget betöltők fiai számára vannak nyitva. (Az állítás azt is bizonyítja, hogy Romániában a levéltitok ismeretlen fogalom volt! Az emberek valójában a Szeku-

ritátéval „leveleztek”! – kiemelés: T. Z.)

1960 őszén, abban az időben, amikor a kolozsvári egyetemen diák volt, Moyses Márton több ilyen verset írt: „A vörös és fekete reakció”, Szomorú beszéd magamról”, „Holnap forradalom lesz”, „Beszéd a gyilkosok gyilkosához”, „Igaz emberségből ölni”, „Alávalók nélkül”.

Az ellenforradalmi tartalmú irományok révén Moyses Márton azt állította, hogy a szocialista tábor kommunista és munkáspártjai „külön osztályt” alkotnak, amely kizsákmányolja a munkásokat, rágalmazza ezen országok párt- és állami vezetőit, különböző jelzőkkel illetve őket. (A svejki helyzetet bizonyítja, hogy a nyomozó nem merete leírni ezeket a „súlyos” jelzőket, nehogy véletlenül valakinek a fülébe jusson! – T. Z.)

Ezekben a kéziratokban Moyses Márton arra bízta a fiatalokat, hogy a Román Népköztársaságbeli népi demokratikus rendszerrel szemben – amelynek megváltoztatását javasolta – ellenforradalmi akciókat hajtsanak végre.

Moyses Mártonnak az volt a célja, hogy az említett megszerkesztett kéziratokat az állampolgárok körében terjessze és ezáltal ellenforradalmi akciókra bízassa őket (21., 55-75. lap.)

Moyses Márton törvénysértését bizonyítják az ő beismerő nyilatkozatai (14-41 lap), megerősítve a tanúk: Kovács János (43-44. lap), Józsa Csaba (45. lap), Nyisztor Nicolae (46-49. lap), Beder Tibor (50-51. lap), Miklós Ilona (52-53. lap), vallomásaival és az ügycsomóhoz csatolt tárgyi bizonyítékokkal (55-75 lap) és az írászakértő jelentésével (76-88 lap).

Jog szerint

Moyses Márton vádlott tette, hogy intenzív agitációt és ellenforradalmi tevékenységet fejtett ki azáltal, hogy rágalmazta az ország népi demokratikus rendszerét, több olyan kéziratot szerkesztett, amelyekben az RNK-beli népi demokratikus rendszer elleni ellenséges akciókra bízta az állampolgárokat, a büntető törvénykönyv 209. szakasza, 2. pontja, „a” bekezdése értelmében – ahogyan a tényállás is bizonyítja – kimeríti a társadalmi rend elleni szervezkedés büntényét.”

Tófalvi Zoltán

Makkai Sándor: Miért?

Reggeli ima után indultak Baranyavárról. Üde hajnal. Az ég egyetlen ibolyaharang. Keleten aranyözön lángol, de még csak fénye van, miriád harmatcsepp szerelmesen kigyúlva, reszketően várja, hogy a Nap hódító hevében megsemmisüljön. Mint tündöklő ezüst kigyó, a török sereg lassú kanyargással nyomul előre a dombok között. A felvert por mint-ha roppant gyűrűző testének tejfehér gőze volna. Leghátul, a Franciscustól vásárolt háromszáz ágyú dübörgő porfelhője mögött léptet, a testőrség dárdái között, a szultán. Vezérei most még mind körülötte lovagolnak, a dombtetőkig, ahonnan a mohácsi sík tárul. A parancs lassú előnyomulásra szól, a szultán csak délre akar azokig a dombokig érni, ahonnan majd látni lehet, meddig jött elébe a magyar sereg. Az utolsó kém azt jelentette, hogy a magyar tábor királyostól a mohácsi síkon áll. De Szulejmán nem hiszi ezt. Egy kicsit fel is indult rajta. Nagyon átlátszó csalásnak vette a kém szavait. Karóba húzatta. Mert nem jó a próféta harcosainak hevét az ellenség lebecsülésével szítani fel. Igazi hadvezér nem hajlandó olyan ostobaságot tételezni fel a Hunyadiak nemzetéről, hogy a védett domboknak fussanak és birkamódjára eltapostassák magukat a síkon. Hiszen két-háromnapi járóföldre vannak nyugatra-északra az erdős dombvidékek, természetes, erős fedezékek. Valahol ott lesz a csata. Ma csak menetelés a síkság széléig.

Éppen erről folyik a szó a vezérek között. Bali bég, Huszrev pasa, a boszniai lovas ördögök vezérei, a ruméliai hadakon parancsoló nagyvezír, Ibrahim és Behram pasa, az anatóliai spahik s a szultán virágoskertjének, a janicsárságnak vezetője török módon cikornyás, lassú és óvatos szavakat váltanak egy-

mással, félszemükkel a felséges császár arcát kémelve.

– Miután a felséges padisah legkegyelmesebben elhatározta, – folytatta a szót a feketeképű, kissé kancsal, hatalmas testű Ibrahim – tehát az istentelen gyaurok innen több mint két napi járóföldre állanak az erdős dombok védelme alatt. Allah pusztítaná el őket! Ma tehát tábort ütünk a mohácsi sík feletti dombsoron. Ma délben... – Kancsal szemével Bali bégre nézett, de a szultánt figyelte.

Ragyogó szerszámzatú, vörös farkú és sörényű hőszerű ménen léptet Szulejmán páncél nélkül, könnyű, egyszerű köntösben. Hosszú nyakát előrenyújtva, magasra tartja barna, kemény sasarcát, szemei mozdulatlanul a távolba szegezve. Szörnyű markai lazán tartják a kantárt.

– Ha a felséges padisah úgy határozta, úgy is lesz, – hagyta rá, Szulejmán kőkemény arcára pillantva, Bali bég. – A kém fertelmesen hazudott. De azt meg kell adni, hogy alávaló hazugságát a gyaurok lelkének ismeretére alapította.

A szultán alig észrevehetően összehúzta szemöldökét. A vezérek csodálkozva néztek Bali bégre.

Kicsi ember volt Bali bég, fürge, villogószemű sólyom, a pofacsontjai szélesen elálló, a bőre sárgás, a szeme kissé ferdén hasadt. Kegyetlen mosoly fagyott állandóvá a szája körül. A szultán nagyrabecsülte, mert az esze sem volt lassúbb a karjánál. Persze még fiatal, majd pasa lesz belőle idővel.

– Emlékezzetek Husszein aga jelentésére – folytatta Bali bég. – Husszein követségben volt Budán, a felséges padisah békeajánlatával. A padisah békét akart. Mit tudhatjuk mi, mit akart még a padisah? Kétszáz esztendeig állott az iszlám útjában Magyarország. Az útban,

amely a nyugati nagy tengerhez vezet, nyugati gyaurok országokon át, a csontjaikon át, de a Kelet útja az, ősidők óta. A mi utunk, a világ uráé. A magyarok anyja is Kelet. A mi anyánk. Miért álltak az útba, szembe velünk? Ők, azt mondják, a Nyugat kapuja. Nem. Ők a Kelet árulója. Nem elfogták Husszeint és nem tartották-e fogva, amíg szétvinnyogták Nyugaton segítségkiáltásukat ellenünk, lesve, ki jön támogatni őket Kelet ellen? Szerette-e őket valaha Nyugat? Támogatta-e? Mit keresnek ott, ahol gyűlöli őket minden nemzet, legfennebb hitegeti, hogy vérevel zárja el Kelet útját előlük, akik kővárosaikban selyemágyon fetrengek és a világ kincsét halmozzák fenekük alá! Persze, senki se jött nekik segíteni s ostobaságukban a felséges Úr haragját vonták fejükre.

– Mire való mindez, Bali bég? Mit beszélsz össze-vissza? – vágott szavába Huszrev pasa. – Vigyázz, mert untatod a felséges Urat!

Szulejmán végtelen közönnyel meredt a távolba. Csak a szeme villogott félelmesen.

– Csak azt akartam megmutatni, – felelte gyors oldalpillantással Bali bég – hogy milyen vak, ostoba nép az, minden kitelik tőle. Hallottam egy emberről, akinek a dzsinek elvették az eszét és beháborodott egy asszonyba. Pedig hogy szép felesége volt és jól szolgálta. A másik meg csak kacagta és úgy tartotta, mint az ebet. Ez a bolond azonban késsel vagdosta magát, hogy a vére folyásával gyönyörködtesse őt és semmitse kívánt inkább, minthogy megölethesse magát érte. A felesége bátyja a szívére beszélt, mindent ajánlott neki, csak hogy térjen vissza. A félszeme sírva kérte, hogy tekintsen feleségére. Kiütötte. A félkarja kinyúlt, hogy békét kössön. Levágta. A felesége bátyját, mikor az még egyszer hívta, szembeköpte.

S mikor emiatt kést kapott a bordái közé, a szíve vérét a markában magasra tartva, hódoló éneket énekelt bálványának, s haldokolva is istenítette.

– Igen, igen, – vágott bele Behram – saját tagjaikat marják-eszik, nincs bennük lélek egy csepp sem, egyet toppant a felséges Úr és talpa alatt szétmegy az egész. A királyuk meg gyermek és senki se hallgat rá.

– Husszein látta a gyaur királyt – válaszolt Bali bég. – Olyan, amint mondja, a páncélában, mint egy leány vasban. De különben gyors, bátor, jó öklelő. A gyaurok mind gonoszszívű, kemény harcösök. Nem lenne könnyű dolog, de mondom, vakok. Szerelmesek. Azért marcangolták szét önmagukat is. Azért jönnek csak félkézzelel.

A szultán senkire se nézve, vontatottan megszólalt:

– A kém hazudott.

Hosszú, ijedt csend.

Bali bég újra kezdte?

– A kém hazudott. Gyalázatosan hazudott. De ha – csak a beszéd kedvéért mondom, – a síkon várnának reánk, akkor is megérteném őket. Egyszer már megtették.

A szultán arca feszülten figyelmes lett. A vezérek aggódva néztek a bégre.

– Tudjátok, hogy tatár családból származom. Gyermekkoromban régi tatár meséből hallottam, hogy háromszáz évvel ezelőtt őseim megtámadták a magyarok országát. Akkor is felfordult ország volt az. Uraik egymást marták, nem volt bennük egy csepp lélek se. A királyukat gyűlölték, nem engedelmeskedtek neki. A tatár Úr békeajánlással közeledett feléjük. Rokonok vagytok, izente a királynak, Kelet fiaí vagytok. Egy az Anyánk. Jertek velem diadalmenetben a nyugati tengerig.

Szulejmán kezében megrándult a gyeplő s a mén fölágaskodott sarkantyúja alatt. A szája vonala keményen bevágódott.

– Elfogták, megölték a követeket, szembefordultak Kelettel, az

Torockói magyar népviselet

Anyjukkal. Kisült, hogy meg vannak babonázva, Nyugat megrontotta a vérüket. Elébe mentek a tatárseregnek egy síkságra, amelynek környező dombjain és erdőiben a tatárok biztos fedezékbe álltak, beleszaladtak a torkukba, a síkon szekerekkel körülkerítették magukat és halomra nyilaztatták egész seregüket.

– Elment az eszük! – kacagott fel Ibrahim.

– El – hagyta helyben a bég. – Olyan nép ez, amelyik lesve-lesi az órát, amikor meghalhat. S mikor biztos, hogy meghalhat, gúnyt űz a békejobból, ünnepi menetbe áll, zászlókat lenget, énekel, elébemeleg a biztos végnek, kiválasztja a legrosszabb helyet s mintegy ünnepképpen, halomra öleti magát. És mintha előre tudná az időt, előbb kiszúrja azt a szemét, amelyik a jót látja, levágja azt a karját, amelyik visszarántaná a bajból, kiereszt saját sűrű véréből annyit, amennyi élni szeretne benne, s akkor őrzöng-

ve, mámorban nekifut a késnek. A késnek, amelyet azért nyújtanak feléje, hogy megrontó bálványát segítsen megölni vele... Bíz' én nem csodálnám, ha a síkon várnának reánk.

A szultán hirtelen a bég felé fordult. A tekintete mély volt, sötét.

– Ha a kém hazudott, – mondta lassan – leverem őket és megbékülök velük és velük megyek a nyugati tengerig. Ha igazat mondott a kém, kiirtom őket, hogy vége legyen az átoknak, amely Kelet útjába Keletet taszítja.

Bali bég mélyen meghajolt a lován és szólt:

– Senki se tud úgy meghalni, mint a magyarok.

Több szó nem esett.

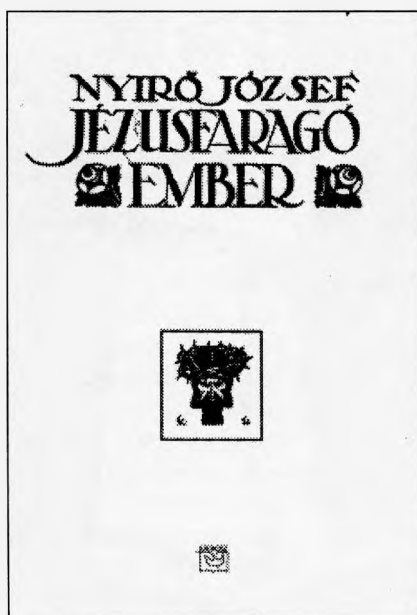
Délben Szulejmán a nagynyárád-külkedi dombsor tetejére ért.

Az izzó déli sugárzásban, a mohácsi síkon, lengő zászlók között huszonnyolcezer magyar csatarendje ragyogott.

UTÓSZÓ NYIRŐ JÓZSEF: Jézusfaragó ember c. könyvéhez

Nyirő József 1889. július 18-án a történelmi Magyarországon, a székelyföldi Udvarhely megyében, a Rika rengeteg tövében épült faluban, Homoródszomborban, későbbi nevén Székelyszomborban született. Felmenői mindkét ágon régi lőfő-székely család sarjai. Édesanyja: Incze Amália. Édesapja Nyirő Mihály a falu elemi iskolai igazgató-tanítója nem sokkal nyugdíjazása után, 1900-ban elhunyt. ... A Nyirő család szűkös anyagi helyzete miatt a jelesen érettségizett fiú a társadalmi emelkedés útjait keresve a tanítói, a katonatiszti és a papi pálya között választhat. Kétségekkel küzdve az utóbbi mellett dönt. 1907-ben Gyulafehérváron a papnevelőben kezdi meg teológiai és filozófiai tanulmányait. ... 1912-ben Bécsben Fischer Colbrrie Ákos püspök szenteli pappá. Első miséjét a csíkmenasági templomban celebrálja, a XVI. század első felében készült reneszánsz szárnyasoltár előtt. Hittanári vizsgát tesz, előbb Nagyszébenben, az állami gimnáziumban hitoktató, majd ismét szász településen, Besztercén segédlelkész és hittanár. Besztercei munkálkodása idején Európa-szerte roppognak a fegyverek: kitört az I. világháború. 1915-ben Majláth Károly erdélyi püspök kinevezi Nyirő Józsefet a Kolozs megyei Kide község lelkészévé. Életének erről a szakaszáról az erdélyi író később az Isten igájában című önéletrajzi könyvében vall, majd fél évszázad múltán, a nyolcvanas években Kanadában Naphegyi Imre „Plébános úr” című regényében ugyancsak Nyirő kidei korszakát dolgozza fel.

A világháború éveiben és Erdély román megszállásának idején a plébános úr keveset ír, de néhány emlékeztető elbeszélése már ekkor megjelenik az Életben (Földig le székely, Bosszú, Aranykehely, Sas a sziklán). A háborús pusztítás és az ezeréves Magyarország össze-

Nyirő József: A Jézusfaragó ember, Püski Kiadó, 2001.

omlása kiábrándítja. 1919 októberében kilép rendjéből és megnősül, feleségül veszi Bedő Ilonát, az alsórákosi igazgató-tanító leányát. Kidén az unitárius paptól bérelnek házat. ... Nyirő József előbb egy ócska malmot működtetve molnárkodik, majd 1921-től a kolozsvári Keleti Újságnál újságíró. ...

A trianoni békediktátum évében Haldoklik a székely című írásával Nyirő József a marosvásárhelyi Zord Idő folyóirat novellapályázatának első díjasa, nyertese. Ugyanilyen remek eredményt ér el Ertelek, virág! című elbeszéléssel a kolozsvári Napkelet pályázatán. Három esztendővel később, a kolozsvári Ellenzék hasábjain, a történelmi tárgyú elbeszélések megméretésekor ismét a székely író a legsikeresebb, jóllehet a Rapsóné rózsája, a szombatosokat és I. Rákóczi György korát idéző díjnyertes elbeszélése parázs vitát vált ki.

A húszas évek első felében minden bizonnyal legjelentősebb erdélyi irodalmi folyóiratát, a konzerva-

tív értékek mentén szerveződő Pásztortűzet előbb Reményik Sándor, őt követően Nyirő József szerkeszti. Nyirő irodalomszervező munkásságában a legjelentősebb tett, hogy 1924-ben Kós Károly, Kádár Imre, Ligeti Ernő, Paál Árpád és Zágonyi István társaságában megalapítja az Erdélyi Szépmíves Céhet, a transzilvániai magyarság két évtizeden keresztül eredményesen működő, tartalmas könyveivel, humánus szellemiségével, nemes patriotizmusával máig ható kiadóját. Az ESZC húsz év alatt közel százhetven könyvet jelentet meg, előfizetők, könyvgyűjtők számára hozzáférhető olcsó, papírkötéses formában. A céh tízéves fennállása alkalmából az anyaország számára, a Révai Kiadóval együttműködve készül a harmadik változat, a barna vászonba kötött, Erdély címerével, az Erdélyi Szépmíves Céh emblémájával ékesített jubileumi sorozat.

1924-ben, az Erdélyi Szépmíves Céh alapításának évében, de nem a céhnél, hanem a kolozsvári Minerva Kiadó gondozásában lát napvilágot Nyirő József első műve, elbeszéléskötete, a Jézusfaragó ember. A könyv megírása és megjelentetése úttörő vállalkozás. Féja Géza évekkel később, 1929-ben az Előőrsben így fogalmaz: „Egyre jobban érzem: az Ady utáni idők egyik legjelentékenyebb könyve a Jézusfaragó ember. Ha már kiadják itten az erdélyi termést, ezzel a könyvvel kellett volna kezdenünk. Ez a könyv az Új-Erdély első üzenete. Ez a könyv indító és utat író munka.” Nyirő az ő neperől vall; a Szkítiára még emlékező, hun hagyományt őrző, küzdelmes történelmünk során a magyar szabadságért és a szülőföld védelmében vérért gyakorta hullató székely nép büszke fiairól fogalmazza balladás tömörségű elbeszéléseit. Ritka tájnyelvi szavakat használ, a tájnyelv szemléletes fordulatait alkalmazza, izes

székely-magyar nyelven alkot. Elbeszéléseiben békében megfér egymással a bécsi Pazmaneumban elmélyített katolikushit, a panteista természetrajongás és az ősvallás emlékeit őrző székely hiedelemvilág. A címadó elbeszélésében a háború poklait megjárt székely szobrász a kereszthalál gyötrelmeit szenvedő, reményvesztett Krisztust faragja. A meg nem értett művész tragédiáját az okozza, hogy a gyöngédségre, szeretetre, megbocsátásra vágyó emberek visszariadnak a kínba torzult korpusztól, a kínhalál naturalista, expresszionista ábrázolásától. ...

Féja Géza 1929-ben az Előőrsben, majd 1943-ban, a Nagy vállalkozások kora című, vihart kavarró irodalomtörténetében Nyirő József munkásságát és a Jézusfaragó ember elbeszéléseit méltatva a Hull immár a fenyőtoboz mellett a Vízbe temetkezés különös történetének irodalmi, méginkább néprajzi értékét emeli ki: „A folklóranyag a Vízbe temetkezés című novellájában lángol fel legtisztábban. A vízbe temetkező legény „nagyszerű körbolygásában a vizeken tér haza Ázsia, mert emberi súlyát más föld le nem köti”. A „vén turáni metafizika” kinyilatkoztatása ez az írás. „A tenger halottainak követ kötnek a nyakába. Minket a szívünk húz alá.” (...) „Nyirő megtalálja a faj legmélyebb emberi értelmét: eredeti szövegét a világgal, a sorssal és a végzettel – a folklór ennek a szövetségnek a tudománya, tehát a vallás legősibb és leg-egyetemesebb formáját: az eredeti mágiát kutatja. Nyirő ezt a mágiát le tudja fordítani a XX. század nyelvére...” – olvashatjuk a falukutató író említett könyvében.

...
A Haldoklik a székely a marosvásárhelyi Zord Idő 1920-as novellapályázatának díjnyertes elbeszélése. A székely író korai humoros elbeszélései közé tartozik, azt példázza, hogy a szerző a balladás írásaiban gyakorta megmutatkozó tragikus világszemlélete ellenére eredendően fogékony a derűre, a humorra, a góbéság a kezdetektől jelen van műveiben, így az 1933-ban megalkotott Uz Bence Nyirő munkásságában nem előzmény nélküli. Urus Lőrinc betegségnel

álcazott, halálos kórnak színészkedett enyhe alkoholmámorát a maga javára fordítja, peres ügye elrendezésére, előnyös egyezségekre használja fel. Igaza van, igaztalanul elorozott javaink visszaszerzésében többet ésszel, mint erővel!

Az erdélyi író későbbi történelmi regényeinek, a Sibói bölénynek és a Madéfalvi veszedelemnek az előzményeit is alighanem itt kereshetjük, a Jézusfaragó ember történelmi elbeszélései között. ...

A Jézusfaragó ember fegyelmélettel szerkesztett, jól megkomponált, egységes mű. Az 1916 és 1937 között keletkezett elbeszélések érzelmi, hangulati és tartalmi egységet alkotva kiegészítik egymást. A sokak által keresett nevezetes könyv 2001-es, könyvheti kiadásában tovább bővült. Visszakerült bele az első kiadás legszebb elbeszéléseinek egyike, a korabeli kritikákban méltatott Hull már a fenyőtoboz. A kötet történelmi vonulata a kolozsvári Napkelet 1921-es évfolyamból ismert, történelmi ihletésű Fejedelem háta megett gazdagítja, majd az Erdélyi Helikon 1933. januári számából előkerült groteszk novella zárja a könyvet: Egeni úr, az asztalos.

Nyirő József színművét, a Jézusfaragó embert 1937 októberében mutatja be az akkor száz esztendő s Nemzeti Színház. A misztériumjáték sikere megelőzi a novelláskötet budapesti megjelenést, felkészíti az olvasóközönséget és a kritikusokat az olvasmányélmény

befogadására, így elősegíti a könyv méltó fogadtatását. A József Attila szerkesztette Szép Szó esztéta így értékeli a székely író novelláskötetét a folyóirat 1937-es évfolyamában: „A magyarországi olvasó csak stílári gyönyörűséggel és egy elgondolkozni való tanulsággal olvashatja ezeket az elbeszéléseket. (...) Nyirő székely novelláit olvasva az néha az érzésünk, mintha hamis jelszavak s ostoba epigonságok reakciójaként egy kissé elfelejtkeztünk volna arról, hogy a magyarság nemcsak Európa keleti őrállója, hanem sajátos etnikum is, hogy magyarságunk nemcsak kaphat Európától, hanem van mit adnia is: eredeti ízt, színt, erkölcsöt. Annál elgondolkozatóbb ez, mivel Nyirő novellái még annyira sem etnográfiai rajzok, mint (...) Tömörkény István elbeszélései voltak. Néhány elbeszélése a magyar novellairódom java természetesen is előkelő helyre számolhat.”

A székely író további műveiről, szemléletének alakulásáról, pályájának és életútjának későbbi szakaszairól egészen 1953. október 16-án, Madridban bekövetkezett haláláig, további irodalmi utóéletéről lesz még alkalom szólni a sorozat további kötetének eligazító utószavában. Most, az évezred első könyvhetén a Jézusfaragó ember és a Kopjafák balladás elbeszéléseinek a Kairosz Kiadó gondozta új kiadását fogadja szeretettel a tisztelt olvasó.

Medvigy Endre

A szlovákiai Magyar Föderalista Párt, a csehországi morvák, a lengyelországi sziléziak és a Liga Transsylvania-Banat megfigyelői státust nyertek az EFA-ban. (European Free Alliance - Európai Szabad Szövetség, amely a zöldekkel együtt alkot csoportot („frakció”) az EU parlamentjében.) (Lásd még www.europarl.eu.int/presentation/default_hu.htm).

Ez egy fontos sikere a közép-európai regionalista, autonomista és föderális politikai pártoknak. Az EU parlamenti képviselők most már az első kézből kaphatják az információkat Közép- és Délkelet-Európából. A „Néppárt” és a „szocialisták” egyeduralkodó megszűnt.

Nádasdi István
<nadasdi@geo.ulg.ac.be>

Nyirő József: Fejedelem háta megett

A festett címerek aranya ragyog a levéltár falain. A havasok ködösen látszanak. Az alkonyat színei tarka keszkenővé folynak össze a tölgyfa pulpituson, melyen Tamó százados úr elmélyedve betűzi az okleveleket. A valóság már álom-má szépült az erdélyi hegyek köfüg-gönye mögött, hol a köd az erdők álma, az élet a halál álma. A hárttyák fakó írása hallgat. A park bokrainak estbe hajló, bűbájós, tompa rejtelmében felujjong a fülemüle.

- Tyuhaj, tyuhaj, tyuhaj!

Csak ikai Tamó, az élő úti fel a fejét. A hang ezüstfonala kedves csellel elvonta figyelmét dölyfös urak kezevonásáról, vaspántos ládák rejtekes fiában titkolt, kincses családi bullákról, és mondva mondja, hogy nincsenek buzogánnyal ütött jogok, hűtlenség szennyén vesztett vagyonok, pendely jogán szállott birtokok és vérneműlések.

Tamó Dienes nem hiszi. Maga is olyan, mintha az ősök hosszú és görcsös csontjaiból rakta volna össze valaki kontár egy félórára. Prédánkapó, országmegyeőrzo, szállkardos. Világba düllesztett pajzsmelléről sorban fityegnek a kitüntetéseik, mint az oklevelekről a viaszksigillumok. Keményen jegyzi a fasciculusokat, mert király koronázásakor aransarkanyús lovaggá ütök, és csak a feddhetetlen, címeres származását kell bizonyítania. Az arany sarkantyút rég a szívében érzi, és olyan történelmi tempóval viselkedik, mintha Urkarius Simon kornétás tartaná a lova zablját, míg a fejedelem kelyhéhez üti borozó poharát.

Recseg a simuló pergamentum. Egérrágott, rozsdás, itt-ott rothadt oklevelet vesz a kezébe. Gyakorlottan oldozza az alig olvasható, hiányos sorokat, és megdöbben. Nem a szokásos fejedelmi megszólítás:

- Egregie nobis dilecte -, hanem gaz és pokoli valóságot erősítenek a záró, töredezett pecsétek.

- Mü, Eöse Tamás, Igó Máté, Petke János löfeöszemélyek adjuk emlékezetre... hogy az megirt Tamó Gáspár adá magát örök jobbágyul... firó-fira... meghihatatlan képpen... vitézlő Böleni Balás uram öt megfoghassa valahol legyen: fejedelem háta megett, törvény remédiума ellen... kezét fejére vethesse.

Irtózatosszéggyennel mered az oklevélre az élő Tamó.

- Lehetetlen. Istentelen, hamisítás - küszködök.

A sorvasztó feszültségben szakad meg minden íze.

Képtelenség, hogy egy Tamó valaha magát jobbágyul vetette, utódgyalázó, nyomorú bitangságra; hogy hasított fülű semmi legyen, darócviseelő, utolsó, tenyerébe köpködő barom, ki fakapával keresi kenyerét.

- Miért? -

Dühödten rántja magát merevre. Bont, kutat, reszket és sápad, hogy okát lelje. A vonatkozó kötegekben semmi nyoma. Végre Sögödi Boldis Deák krónikájában talál némi töredéket. Mohón üti fölbe a fejét.

- Száz-Neó-árnyéka nevezetű havason azon istentelen Tamó Gáspár megfogá vitézlő Böleni Balás uramot... s a jobbágylevelet tulajdon lovának patkójából kivont szegekkel fejébe veré...

Elég kedélyesen éltek eleinte a fejedelem háta megett.

Vitéz kapitány Tamó elégedetten veszi tudomásul. Eredeti gondolat forum romanumot csinálni Száznó-árnyékából, s élő ember homlokára szegezve meghirdetni az ország-világ előtt, hogy lemostam a gyalázatot.

Napokig hajhászta Tamó az írásokat, és egy szerencsés pillanatban megkapta a Tamó Gáspár tatárszámláját, sínlódó tatárabságából valót.

Rúgott az összeg 200 czikin aranyakra, egy-egy aranyat komputálván harmadfél oroszlanos tallérokban. A magyar tallérok pedig két-két oroszlanos tallérban és ötven-ötven pénzben. A valutajelzés után következknek a részletek:

A tatár postának huszonnyolc tallér.

A borbélynak négy tallér, ki fejemet megnyitotta.

A vasat, ahogy leveszik lábamról, három tallér...

Végre csak hazaügetett, de aszszonfelesége, az a szép Juditha bizon ottrekede. Jóízűt nem ehetett, nem ihata, míg ki nem vette az ebek kezéből. Testén-lelkén kívül mindenét elkótyavetélte, de kérem: nem adta volna-e el mennybéli jussát is azon hervadozó violavirágért? Innen a maga jobbágyulvetése. Czikin aranyakra váltotta magát büszke arccal, szakadatlan szenvedéllyel és méltó szerelemmel. Sajat mellén vert pusztá fészekbe várta hitvesét.

Ármányos ember vala azonban Böleni Balás.

Alighogy a Judit asszon bőre illendően megfeszült és színesedett a csikszéki havasok fenyves levegőjében, s az ázsiai port, tatár piszkot kifürödtte a tusnádi borvizekben; bánatos és sokat epedett szíve újra megtöt kacagással, mint a fecsre begye csicsergéssel. Idestova islóg, gyöngy, kösöntyű is került vissza Böleni uram jószágából.

Egy szép, fullasztó, szerelmes éj-jel tehát fene praktikával meg akaradűlni a Tamó Gáspár háza békéjét.

Hanem gyönyörű hajsa lehetett, mikor a lova hátára görcsölt térdekel szorulva megüzte őt Tamó, és Nő-árnyéka havasan elnyomta őt pusztá marokkal, szánán ömlő keserű boszszúval.

- Föld a fejedelmet - rikoltotta Böleni Balás.

- Háta megett vagyunk - hörögte Tamó. Abbiza. Csakhamar megzavarodtak a csillagok Böleni Balás előtt, s leejtő fejét.

- Emberül volt - elégedett meg késő unokája az íráskok felett.

Tovább aztán nem is bántotta Tamó százados a fasciculusokat, csak keserves lemondással szemléltte a gyalázatos okiratot.

- Jaj-jaj-tyuhaj - sír a fülemüle a bokor alatt.

A fejedelmek tovább alszanak a levéltárban, a címerek fakulnak. Jó, kövér dámák ingerlő gráciája kopik a vásznakon, a nesztelen levéltáros egerek finoman és idegesen bújnak elő a rámak mögöl, és az egyetemi könyvkötő, a pók. Tamó Dienes rezignált, nehéz, archaikus sorokat ír az őselevelére.

- Anno 1916.

Dienes Tamó, ezör lovon való huszárok poroncsolója ezen irat erejénél fogva elveszté az arany sarkantyút dicsó király koronázásánál, minekutána az belyül megirt Tamó Gáspár meztláb mene a menyországba.

Kissé fontolgtat halállal vetekedő búslulásában, aztán gúnyosan zárja le a családfát.

- Több hóstettet osztán egyikük sem teve.

Büszkén, szilárdan távozik. A fülemüle előtte bujkál a munka és nyomor himnuszával.

- Jaj-tyuhaj!

Carmen Miserabile

(Tőkés Lászlónak)

Kelet Párizsába, Szent László és Ady városába
kérlelhetetlenül és alattomban
felkúszott a Balkán.

A város és környéke állj-t! kiáltott
amikor a félholdas zászlót magasra
emelték.

Volt Európa kapuja,
a Kolozsvári-fivérek otthona,
vallások kis-Jeruzsáleme.

Középkor magyar Firenzéje mi lett
belőled?

Magyar Mediciek hová tűntetek?
A Kék macska, EMKE, Kispipa,
a Bémer-tér palotái és kávéházai
fénykora mind, mind oda.

Újra holdfényes a Kanonok-sor,
a hársak is szeretnek, de
a Bunyitay-liget strandja és
a pályaudvarok körül
New York méretű város szemete.

A hatalom tegnapelőtt elrettentésül
legszívesebben Dózsa teteme helyett
kéziratokat tűzött volna ki a vár
kapujára.

A szőlőhegy lábánál borozó áll -
mint vendégek előtt tisztelgő baka.

Ismét üzent a váradi Nagytemető,
hogy apáink sírján újból inog a fejfa,
és újból idegen a nóta...vissza kell
mennünk?

Hova? Mára itt mindenkinek
szobrot emelhetnek.

A város vergődik és tiltakozik:
én, Rogerius, Vitéz János, Janus
Pannonius,
Köleséri Sámuel, Szacs vay Imre,
Dutka Ákos,
Juhász Gyula és Anna otthona,
és püspöki székhely vagyok!

Kelet Párizsába, Szent László és Ady
városába
kérlelhetetlenül és alattomban
felkúszott a Balkán.

1998. tavasza

Ismét útban hazafelé

1.
Naplemente. Különös fénytörések.
Friss szántások - padlizsánlila csíkok -
a hegyek oldalában.
A föld e tájon szemérmetlenül kitarja
terakotta színű gyomrát.
És mintha csak tegnapelőtt.

A kalotaszegi dombokon alszanak
a csipkebokrok.
Ménésétől elbitangolt ló
filozófiai gondolataiba mélyed.
A száguldó vonat mellett ki elad, ki vesz
hurubák sokasága - tumor e tájon.
És mintha csak tegnapelőtt.

Hunyad után lassan konszolidálódik a táj.

Otthon az utast, ki volt itt 15 évesen,
35 évesen, és ma is - báli tömeg várja.
Mindenki itt van, aki valaha.
Ki a Házsongárdban kért kimenőt e
vizitációra,
ki az Óceánon át repült
a gondolat sebességével.
És mintha csak tegnapelőtt.

Itt vannak a lengyel felmenők
(az Andrásföszkyak),
a román kenézek, a máramarosi
Románok és a Lipcseyek vad magyar
utódai,
a kalotaszegi Téglások, a csíki Pappok,
a báróságot vásárolt margittai zsidó
mészáros.
És mintha csak tegnapelőtt.

A szoba oly kicsi.
Már mindenki az utcán tolong
Majláth püspök, Márton Áron és
Czirják atya temploma körül
Keveredünk a mobiltelefonon
érintkezőkkel
Krisztus feltámadott...Krisztus
feltámadott...
És mintha csak tegnapelőtt.

Felirat csalogat: Cafe Bar Monte Carlo
- és az Utas szenespincébe téved.
Csalfa reklám a Casino Tequila is -
Szénapadlás ez vagy szárító.
A menü mindenütt ugyanaz.
És mintha csak tegnapelőtt.

A hajdani nemes intézmények: a
kávézók,
a miccsek és hideg sörök,
a kubai likörök a múlté.
A Sétatér hársfáinak harmatgyöngye
leveleit
óvatosan simogatja a szél.

Nagyanyám kedvenc pihenőhelyét
átfestették,
itt szerelmespárok cserélnek helyet.

A konzervatóriumban reggel hétkor
ma is gyakorolnak,
harangszóra megérkezik az újság
és a tejesasszony,
az Ileana nevű macska megint hasas,
a lánynak a Consignatióból
már unokái vannak Izraelben
trikolór színben pompáznak a
lampionok -
És mindezek ellenére
- *mintha csak tegnapelőtt...*

2.
Az évek az emlékezetből kimetszenek
fontos eseményeket
- biopsziás betegeket szólítanak
rendelőintézetek -,
setjeink leépülnek, máshol szaporodnak
- korántsem barátságos szándékkal.
Az emlékezet vetítőjén képek
peregnek.

Rózsaszín csipkebokrok a kalotaszegi
dombokon,
mennyezői fonott kalácsok ugyanitt,
csujogatók és egyéb, jobbára tiltott
nótázások,
szoknyaaljakra és muszulyokra
kimondott szilenciumok,
és merész párbeszéd a Fötéren
körülvé.

A Te emlékedre ma már koszorúznak,
beszédet mondanak és táblát helyeznek el.
Én itt a bizonytalanságban:
vajon leépülnek a setjjeim
vagy szaporodnak.

Hidd el azonban: mindez mellékes.
Mert soha ennyire,
ilyen nagy számban
csapatban és egyenként
- percemberké még csak nem is rém-
hanem csak uralma lón.

És mi, a Nagy Generáció - csak
megyünk, csak pusztulunk.
És akkor hálát köszönni járulok Isten
színe elé
- ameddig csak élek, ameddig csak
élek, meddig is? -,
hogy ezen csúfságot és botrányt, és
árulást s mi mindent még
- nem érted meg, Kedvesem.

Kolozsvár, 2000. Húsvét hétfő

Lipcsey Ildikó

Szentesti nosztalgiák

Karácsony délutánján,
 Év utóján,
 Század fogytán,
 Ezred végén,
 Ültem békében
 A kályha padkán,
 Kegyesen és
 Elméledvén,
 S az emlékeknek
 Hullámhosszán,
 Annyi gond s gondolat
 Jött el hozzám.
 Mert ezen az édesbús
 Adventi vártán,
 Messzire láttam én,
 Látva látván.
 És kérdeztem
 Azt ki eljövendő,
 Mit miért rejt múlt
 Mi az mi eljövendő?
 Mért van oly messze
 Az apám sírja,
 Mért más az
 Ki azt a földet bírja,
 Miben megpihent ő
 S ősem megannyi,
 Mért kell nekünk
 Már máshol meghalni?
 S miért van adventje
 Másnak a házban,
 Ahol születtem
 S Őt annyit vártam,
 Mint gyermek, ifjú,
 És harcos ember,
 Miért van oly messze
 Már mint a tenger?
 A hely hol megéltem
 Sok jót, sok kint,
 A kert hol ott
 Nőttem fel kint,
 Halott fenyőivel
 A végtelenből int.
 A környezet
 Ami felnevelt,
 A kis torony,
 Mely mögött elsirattam
 A pecsétet,
 Mit a hatalom,
 Az ajtónkra tett.
 S a nagyszobából,
 Hol akkor
 A szellem tetézett,
 Kós, Tamási, Dsida

E fenyőkre nézett,
 S anyyi más,
 Kikhez emlék fűz.
 A zöld kályhában
 Duruzsolt a tűz,
 És ők tiszta hittel
 És erős reménnyel,
 Erdélyt védelmező
 Jellemmel, keménnyel,
 Vetették papírra
 Jövők vázlatát.
 S míg telt az éjjel,
 S ők egymás szavába vágtak
 Havasaink
 A fákra leszálltak
 Én aludtam
 Angyalt váró
 Álmot mint,
 Az kinek sorsa biztos,
 A világ körötte
 Nem lehet pizkos.
 Felidézem amint
 A katedrál üvegen át,
 Látom az angyal
 Mozdulatát.
 Az angyalét,
 Mert biztos ő volt,
 Azé kit most is
 Leküld az égbolt.
 Rég volt.
 De rég volt.
 A kedves hajlékony
 Sziluett
 Kisurrant s
 Anyámmá lett.

De balga gyermek én
 Fel nem fogtam,
 Csak boldogan
 Sűrögtem, forogtam
 S nem tudtam,
 Hogy az a béke,
 Anyám - házunknak éke,
 S a köröttem
 Járkáló nagyok,
 És gyermek én
 Aki vagyok,
 Mind-mind csak
 Múlttá dermedünk,
 És mind, az a világ
 Velünk.
 A ház nem az már
 A kert fáit kivágták
 S a múltnak
 Emlékét is kivágnák.
 Bölcs vendégek
 Jóságos ősök,
 Könyvek lapjain
 Maradnak hősök,
 És a ház,
 A föld, amin áll,
 A csont, amit rejt,
 A fa mi abból sarjad,
 Másé már,
 Oda már,
 A hollóval mondom,
 Nem fordul
 Soha már.
 S majd engem itt
 - Kályhapadkáról
 Hanyatlót -
 Nem az a föld borít.
 Az ébredő emlékezet
 Pedig,
 Mely karácsonykor
 Bennünk dalol,
 Engem már örökre,
 Csak rabol, rabol.

2000. december 24.

Szász István Tas

Két haza között

KÖTELES PÁLRA EMLÉKEZVE

2001. december 13-án az Erdélyi Magyarság folyóirat és Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány Köteles Pál halálának tizedik évfordulóján a lap alapító főszerkesztőjére emlékezett a Magyarok Házában. A műsorban fellépett Jancsó Adrienn, Ferencz Éva és Geréb Attila. A nemzetpolitikusra Lipcsey Ildikó, a lap felkért főszerkesztője, a barátára és író társra Csiki László emlékezett. A zárszóban Atzél Ferenc kendőzetlenül vázolta a lap jelenlegi helyzetét. (Beszédét a hátsó borítón közöljük)

A fogalmat: *magyar nemzeti stratégia*, Köteles Páltól tanulta az általa életre hívott lap, az Erdélyi Magyarság, s hogy milyen teendőkből épül fel, nem győzte elégszer mondani politikusainak, külügyeireinknek. Mivel a nemzet és állam érdeke 1945 után évtizedekig nemcsak elvált, de szembenállt, holott a nemzeti elsőbbséget kell élvezzen, továbbá mivel kirekesztették a nemzetből annak harmadát, már 1984-ben leírta: „érvényes, megtartó nemzeti stratégiára van szükség” amely számol a nemzetrészekkel és az általa szövetségnek nevezett nyugati emigrációval. Nemzeti stratégia, amely minden lehetőségre felkészül, kész válasszal rendelkezik, döntési és cselekvési alternatívái nem rövid hanem hosszútávra, 10-15 évre szólnak, amelyek a nemzet holnapját is biztosítják. Az értelmiség feladata felhívni a figyelmet a nemzet felgyülemlt bajaira, a diagnózis meghatározásában segíteni a politikai döntéshozókat, a jövőről nemcsak álmodni kell de konkrét elképzeléseink is kell legyenek. Például az, hogy a nemzeti szellemű nevelés, nemzet történeti tudatának átformálása képezheti alapját egy olyan társadalomnak, amely képes a stratégiai igényű nemzeti reform megvalósítására. Első lépésnek tartotta a nemzeti stratégia részeként új nemzetiségi törvény megalakítását, továbbá, hogy a határainkon kívülre került nemzetrészeket ne csak a politikai nyilatkozatokban, de alkotmányosan is visszafogadják a nemzetbe.

Állj-t kiáltott, midőn látta, hogy a nemzet nem mehet tovább az önfeladás útján, s szavának, személyiségének, amely olyan avitt értékekkel bírt, mint a felemelt fő és az egyenes tartás

Lipcsey Ildikó és Atzél Ferenc

etikája, hitele volt. És közvetíteni tudott a nemzet lelkiismerete és a hatalom között. Ritka, szinte egyedülálló kivétel, hogy maga ment utána a lehetséges szövetségeseinek, és az is, hogy mindegy volt, ki honnan, milyen világnézetből, politikai hovatartozásból jött magyarnak.

Pontosan ismerte a tartalmát Márai Sándor polgár és értelmiség definíciójának – előbbi az értékörző, utóbbi az értékteremtő –, de tisztában volt azzal, hogy a térségünkben, Közép- és Kelet-Európában az értelmiség a nemzet apostola is a botcsinálta vagy/és idegen érdekeket kiszolgáló politikusok helyett. Ezért hanyagolta írói munkáját, hagyta tornyosulni novellái, regényei, esszéi kéziratait. Úgy gondolta: kinevel egy csapatot – véletlen egy-

beesése vajon a sorsnak, hogy 1989-ben azt nyilatkozta: 3-4 évig óhajtna vezetni a lapot – akikre rábízhatja a nemzet és a nemzetrészek, s ami a legdrágább volt neki, nekünk akik a Kis-hazából, Erdélyből származtunk el, s itt a Nagy hazában élünk, Erdély ügyét.

Magyarság-európaiság esszéketet is inkább nekünk szánta, akik összeszorított foggal éltük meg az elmúlt évtizedeket. Ugyan tudta-e jó Köteles Pál, hogy hová jött? Hogy a 70-es évek elején itt égbekiáltó bűn volt emlékezni március 15-ére, vagy épp 56-os halottainkra: magyar magyart hallgatott ki, hallgatott le, s ha eddig nem tudta, tapasztalnia kellett, hogy a nemzeti gondolatot tartósan száműzték. Igazsága vagy, amikor felismerte és kimondta, hogy a *magyartalanítás végzetesen országhatáron belül zajlott*. Ezért mondhatta Duray Miklós, hogy a magyarság úgy érkezett el a 21. század küszöbére, hogy nincs nemzeti stratégiája, nincs biztonsági stratégiája, hiszen csak egy a nemzet tudatából kiforgatott nemzetet lehet tartósan uralni. Friss élmény, hogy erdélyi, délvideki barátaink, de aki jól ismeri a magyar történelmet, Habsburg Otto sem érti, hogy miért is van ma Magyarországon annyi ellenzéke a nemzeti gondolatnak.

Bibóval együtt vallotta, hogy a zsákutcás történelem és az eltorzult magyar alkat oka az idegen uralom, és a nemzet kifáradása. A magyar történelem olvasata, értékelése Köteles szerint sokkal hitelesebb és rokonszenvebb mint történeírásunké. Vallotta: ha hamis a diagnózis, nincs olyan terápia amely a betegséget, a nemzetét beleértve gyógyító hatású lenne. Konklúziója: az 1867-es kiegyezés szerves folytatása a 16. Századdal kezdődő magyar tragédiának. Együttal ekkor mondtak le először a nemzet nevében önként a magyar szuverenitásról. A nemzet önvédelmi reflexeivel nagy baj történt, rossz politikai döntések sorozata kezdődött. Köteles kiemeli: nem volt a magyar nemzetnek elkötelezett döntőképesseggel rendelkező diplomata gárdája. Vajon később, ma, megvan amit hiányolt a dualizmus korában Köteles? Vajon ma rendelkezünk elfogadható nemzetközileg is, elfogadható, politikusaink és diplomatáink által megfogalmazott és népszerűsített ren-

dezési tervvel, ami a Kárpát-medencét illeti? Mert az Erdélyi Magyarság a kezdetektől felvállalta a térség létét meghatározó problémákat. 1867-ből következtek a fő magyar bűnök, belekeveredésünk az első és a második világháborúba, nem szólva 1918-ról és 1919-ről. A bűnös nemzet szerepét szánták nekünk, írta a 80-as években, s a kollektív büntetés igen sokáig tart.

Erdély jövőjéről is sokat írt. Köteles a rendelkezésére álló összes eszközzel és módon az *Erdélyi Szövetségben* és az *Erdélyi Magyarságban* is sürgette: az Európai Közösség végre el kell magát szánja a válságócok megszüntetésére és jogi rendezésére. Ennek egyike Dél-Tirol, Beszarábia, Koszovó, Észak-Írország mellett természetesen Erdély. Végtelen aggodalommal töltötte el, hogy a máltai döntéssel Románia Erdélyt magához láncolja, Kelethez, s az ortodoxiához, amihez semmi, de még az erdélyi románnal is kevés köze van. Ezzel a Kárpátokon túl élő románység is veszítene, mert az erdélyi románység többé nem közvetítené a nyugati kultúrát.

A transzilvanizmus nála is irodalmi irányzat, kisebbségi ideológia és

politikai koncepció volt. Hitte, hogy Románia és Erdély federalizálása nem kivihetetlen, hiszen az erdélyi román más, és „a román társadalom szellemi felemelkedésének motorja, nem a kárpátoktúli fejedelemségekben, hanem Erdélyben működött.” Az egykori erdélyi autonómia alapján, figyelembe véve a meglévő jogi szabályokat és elveket 1989-ben ő maga is kidolgozta a személyi és területi autonómiáról szóló tervezetét a háromlépcsős területi-közigazgatási beosztásról. a/ öngazgatási községek, városok, b/ történetileg kialakult tájegységek, c/ legfelsőbb szintű törvényhozói, végrehajtói, bírói szervek, az államfői jogkört gyakorló testület, nyelvhasználat, nemzeti testületek közös tanácsa, az alkotmányfelügyeleti bíróság feladatai szintén szerepeltek ebben a tervezetben. Vallotta és vállalta, s mi utódai követjük ebben, hogy az erdélyi kérdést nemzetköziesíteni kell, újból tárgyalószínt kell, de ezúttal nem a magyarság kárára. Köteles Pál immáron tíz éve nincs közöttünk. Vajon hogy érezné ma magát, a globalizmus fenyegettsége idején, amelynek nem kell a nemzet, és a hagyományos értékrend, csak a fo-

gyasztó tömeg. Mit szólna hozzá hogy ha egyszerre lépünk az EU-ba, nemcsak az európai értékeket képviselő sokszínű Erdély, hanem Románia is, akkor oda is cipeljük e válságócot. Amikor az esélyegyenlőségnek nyoma sincs. A középosztály a présben van, a hatalom magáért a hatalomért kell és nem a nemzetszolgálatért, s ebbe a magyar hazájában beletörődik, mintha ma Magyarország még mindig legyőzött ország lenne, amely saját érdekeit háttérbe kényszerül szorítani. Ma nemcsak az erdélyi magyarságot, de a hazai, s a kishaza magyarságát is az elcsángósodás fenyegeti, gazdasági, társadalmi, erkölcsi szempontból egyaránt. Tíz éve egy kis csapat pénz, paripa, fegyver hiányában is szolgálja az Erdélyi Magyarságnál a nemzetét – méltón Köteles Pál emlékéhez – és egészen mindegy, hogy kiknek a neve van feltüntetve szerkesztőkként a lapnál. Ismét Márait idézve: a hazáért mindent oda kell adni. Köteles megtette, amit meg kellett tennie. Egyet nem: nem mondott le se szóban sem írásban, Erdélyről mint ahogyan sokan megtették, s megteszik mind a mai napig.

KÖTELES PÁL

a v a g y : A z ö r ö k h a r a g

Arról beszélt egy szép nyári napon, úgy Badacsony táján Köteles Pál, hogy az ő bebörtönzésében a politikai ok mellett sok személyes, alantas indulat is közrejátszott, ezért tehát az nem is volt „igazi”. Később ebből az önértékelésből értettem meg a regényeit. (Java részük meg sem jelent még akkor. Köteles folyamatosan szilencium alatt állt ugyanis, abból tört ki időnként.)

Abban az életrajzi anekdotában és a nyomban hozzáfűzött önitéletben volt egy eligazító „módszertani” adalék. Köteles, aki mindvégig a politikáról írt – de úgy, mintha történelmi végzetről írta, ami sajátos magyar jellegzetesség, és illetéknél kényszeres tévedés –, az emberi indítékot és szándékot egyenrangúként kezelte a történelmi fátummal. Mondhatni, legszebb tévedéseink le-téteményese volt Köteles Pál.

Mi más lehetett volna?

A nagybani végzet és a kis ember léte együtt-érzékelésének erre a kínzó képességére mondják, hogy írói alkat valaki. Köteles pedig – aki szilenciumai idején és között az író-ságért magáért, az értelmiségi létért folytatta küzdelmét – amennyire tudatában volt a világ egylényegűségének, jelesen a politika és a jellem huncutságainak, nagyszerűségeinek, éppen annyira tépelődött azon, miképpen lehetne ebből az egymást átfedő kettőségből művészetet csinálni.

Úgy, hogy sok más mellett volt „mühelygondja” bőven.

Az a badacsonyi vallomása pedig olyan időben történt, amikor már sokan érdemként mutogatták egy-egy rendőri pofon tovatúnt nyomát, és tódítani igyekeztek börtönveik számát. Magyarán: készült, vagy máris

nyakunkon volt a rendszerváltás az összes szép keservével, és számos pályatársunk a remélt új rendben készült elégtételt szerezni a hajdanvolt sérelmekért. Sokan úgy, hogy lehetőség szerint egyúttal stallumot is szerezzenek hozzá.

A készülődő történelmi fordulaton innen és túl tehát, emberileg azt jelentené a börtönveik személyessé árnyalása a szép Badacsonyban, hogy Köteles Pál szerény ember volt a maga módján. De mégis azt jelenti inkább, hogy a kellő és illő öntudattal bíró, vagyis tisztességes ember volt. Görcsös egy kissé, őszinte és hirtelen haragú.

Azt nem tudom, hogy sanda ügyesekre és cenzorokra, szolgálattevő foglárókra, ilyen-olyan hivatali főnökeire a kohászati, majd az építészeti vállalatnál, jövő-menő főszerkesztőire a nagyváradi, a bukaresti, később

a debreceni lapoknál mennyire és hogyan haragudott – miközben nem gyűlölt! –, azt azonban láttam, amikor országosnál nagyobb, nemzeti ügyért háborgott.

Szelíd, szívbeli, odaadó embernek ismerték különben.

Történt pedig, hogy új korunk hajnal előtti homályában, a nyolcvanas évek végén egyszer csak elkezdte szervezni az Erdélyi Szövetséget. Tizenkét embernek kellett összeállnia és aláírnia ahhoz, hogy ezt bejegyezzék. (Magyarán: engedélyezzék.) Erdély ügyének számos „harcosa” élt akkoriban Budapesten, és jó páran jól meg is éltek belőle, de alig-alig lehetett tizenkét aláírót verbuválni. Köteles még debreceni éveiben összeszedett magának egy kis magyarországi priuszt a romániai mellé, mégis merte vállalni a szervezkedést, habár – szerintem – haragudott. Az erdélyi magyarság állapotáért, a magyarországi hatalom süket semmittevéséért, az önjelölt népmentők ügyeskedéséért egyaránt.

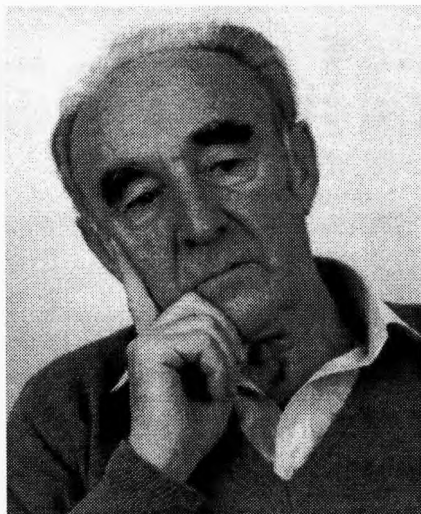
Vitte közben a lendülete. Vagy a remény.

Legyünk őszinték magunkhoz: kevés esélye látszott a reménynek még akkor, 1988-ban. Mintha az időszámítás kozmikus rendje ellenében nem következhetne el az 1989-es év, és abban a decemberi hónap, a hevület és a hideg évadjá.

Blaszfémia ne essék: illet ez Köteles Pál jelleméhez vagy helyzetéhez. Egy kissé komor vállalkozás volt tehát ez az Erdélyi Szövetség még akkor. És olyan fordulatot is vett a története, mint Köteles életében sok más egyéb. Betolakodott egy sok hiú személyes érdek, egy kis áskálódással, besúgózással, zsidózással együtt. Akkor aztán ő lemondott az alelnökségről. Ez nem lehetett könnyű döntés, hiszen egy valóra válni látszó álomról kellett lemondania, de úgy, hogy mégse adja fel.

Következetes döntés volt akár egy is. Semhogy fonákul vagy ímel-ámmal tegyünk valamit, inkább maradjunk hűek magunkhoz, egyedül. Ehhez persze hinnünk kell magunkban annyira, hogy érdemesnek tarthassuk a hűségünket, még akkor is, ha ezért feláldozzuk legkedvesebb tulajdonunkat, alkotásunkat.

Számomra máig kérdés, hogy álmatlan hajnali óráiban mire tartotta magát Köteles Pál. Cselekedeteiben viszont olyan határozott volt, mint az eleve elrendeltetésükben hívó, megátalkodott hűségesek. A gá-

Köteles Pál
(1927–1991)

lyarabságra ítelt prédikátorok, tesszem azt.

Azt sem tudom, hány esszéjét, regényét áldozta fel Köteles Pál a közösségi munkáért. De azt tudom, hogy sem ezért, sem azért nem sok elismerést kapott.

Konok elvű emberek sorsa ilyen mifelénk.

Szerkesztője voltam a Magyar világ Amerikában című könyvének. (Az is igaz és jellemző, hogy az aztán csak évek múlva, posztumusz jelent meg, habár az én antivilág-béli kiadóm is elfogadta.) Ez a könyv két egyszerű antitézisre, egyúttal írói leleményre épül, és azok mintegy kiegészítik egymást. Egyik oldalon (könyvoldalon is) az amerikai élmények, másikon a hazaiak. Köteles Pált „odakint” ugyanaz foglalkoztatta, izgatta, serkentette és készítette szolgálatra, ami „odaát” vagy „idehaza”. Egy volt számára a világ, amikor háromba szakadt volt legálább.

Idézőjelbe tettem három szót az előbb, és mindhárom a hazát jelenti: „odakint”, „odaát”, „idehaza”. Nem tudom ugyanis, hol volt otthon Köteles Pál. Egy jobb, egy igazi magyar világban találhatta volna meg a helyét. Abban a teljesben, mely semmivel sem határos, vagyis nincsenek ki-sebbségei. Ennek a kezdetét megérte még, a kiteljesedéséért folytatott harcba behalt. Lehet, hogy haragjában...

Szelíd, szívbeli, odaadó embernek ismerték különben – ismétlem.

Idézőjelbe kívánczolt egy másik szó is fentebb: a „szolgálat”. Túl sokan takaróztak vagy hengegtek effélével, kezd félreérthető, sőt annál

rosszabb, egyértelműen mucsai íze lenni. Márpedig Köteles Pál szolgálatot vállalt, a szó legnemesebb jelentése szerint, amikor még nem koptatták el azt is, sok mással együtt.

Akkor még, csikorogva bár, de fordulni látszott a világ, meg-megjelentek a könyvei, és saját lapot is szerkeszthetett végre, az Erdélyi Magyarság-ot. Ennek a havilapnak a legnagyobb fegyverténye nem is az volt talán, amit lapjain közvetített, hanem a megléte egyáltalán. Szorították ezt mindenfelől, mindenféle kényszerek. Ki radikálisabbnak akarta, ki békülékenyebbnek. Ki a román hivatalosság megtámadásra próbálta rávenni, ha már a magyar hatalom ezt nem merészelte, ki az erdélyi magyarság segítésére – mint ha a kettő kizárná egymást. Ki az addig visszanyelt indulatait kérte számon rajta, a könnyű szabadságban egyszerre bátorságra kapva, ki a folklórizmust, vagy annak hiányát. (Így megy a magyar világ, el egészen máig, ez a tanulsága.)

Köteles Pál amolyan közép-európai szellemiségű lapot próbált szerkeszteni, ennek az ismeretlen – mert mindegyre változó – határu térségnek a központjául éppen a székesfővárost választva ki, és éppen azokat szólítva munkatársul, akik számon kértek, akik békültek, akik sokallták, akik kevesellték a harciasságát. Bonyolult ám a helyzet is, a cél is, és azzal szemben Köteles sem lehetett egyszerű. Ezt a kuszaságot kellett személyében megjelenítenie.

Jól jönne nekünk ma is egy Köteles Pál. Hadd haragudjon ránk haláláig.

Mondhatnám most: önerőből jött, jellegzetes értelmiségi alakja volt ő a kemény és a puha diktatúrának, a tétova átmeneteknek – csakhogy Köteles Pál nem tartotta áldozatnak magát a diktatúrában – az önmentő szokás szerint –, és nem játszotta a hőst, amikor már szabadon lehetett. Így hát nem jellegzetes, hanem olyaténként is kivételes alakja ő azoknak a máig tartó régi időknek.

A harcosok fajtájából való.

Istenem, ez a mondat jelen idejű!... Próbáljuk is úgy érteni.

Csiki László
Budapest, 2001. december 13.

Szexuálglobalizáció

Albert Schweitzer szavai szerint „jó mindaz, ami az életet segíti, védi, gyógyítja, és rossz, ami megkárosítására, értelmetlen elpusztítására törekszik.” A németek időben felfedezték, hogy ez az alaptörvény milyen erő, és hogy igazában ez határozza meg az erőviszonyokat is a különböző népek együttélésében. Megtaláltam a világháborús dokumentumok között az Ost (Kelet)-tervet, melyet maga Himmler készített. De megtaláltam egy előzetesét is, amit egy Erhardt Wetzel, a Kelet-ügyi Minisztérium **fajügyi** megbízottja készített és közölt a német lapokban. Tessék megfigyelni azt, hogy ez a terv mennyire felfogta már, hogy **a társadalom létének alaptörvénye az élet, az élet megújítása, átörökítése.** Ez arról szól, hogy békésen, vér nélkül **hogyan lehet likvidálni az orosz népet, hogyha a jövőjét megfojtják.** Most pontosan idézem, mi szerepel az Ost fedőnevű tervben: „Az orosz területek lakosságával kapcsolatos német politikának az lesz a célja, hogy keresztülvigye, hogy **az orosz születési arányszám jóval alacsonyabb legyen, mint a németeké.** Ezekben a területeken tudatosan olyan politikát kell folytatnunk, amely a lakosság csökkentésére irányul. A propaganda, főleg a sajtó, a rádió, a mozi, a rölapok, kis fűzetek, előadások stb. segítségével következetesen terjeszteni kell a lakosság között azt a gondolatot, hogy **milyen káros a sok gyerek.** Rá kell mutatni, hogy milyen nagy anyagi áldozatba kerül a gyerekek nevelése. És hogy mi mindent lehetne ezért az összegért megszerezni. Beszélni kell arról, hogy milyen nagy veszélynek teszik ki egészségüket azok az asszonyok, akik vállalkoznak a szülésre stb. Ezzel egyidejűleg **széleskörű propagandát kell kifejtenünk a fogamzásgátló szereknek. E szerek terjesztését és az abortuszokat a legcsekélyebb mértékben sem szabad korlátozni. Minden módon támogatni kell az abortáló helyek hálózatának a kiterjesztését, például speciális átképzést lehet szervezni a bábák és a felcsernők számára és kioktatni őket az abortuszok levezetésé-**

Néhány évvel ezelőtől „Sorskérdések” címmel, a szentendrei nagycsaládosok meghívására Fekete Gyula tartott a „Petőfi-ben” egy lebilincselő előadást. Mivel a nagycsaládosok leírták és sokszorozva terjesztették a városban, most lehetőségem van arra, hogy pontosan úgy idézzem néhány fontos gondolatát, ahogy elhangzott.

re. Minél sikeresebbek lesznek az abortuszok, annál nagyobb bizalma lesz irántuk a lakosságnak. **Természetesen az orvosoknak is meg kell engedni az abortuszok levezetését, és ezt nem szabad az orvosi etika megsértésének tekinteni.** E rendelkezéseknek az egészségügy területén való bevezetése mellett **semmilyen akadályt nem kell gördíteni a válaszok elé.** Nem kell támogatni a törvénytelen gyerekeket, **semmilyen kedvezményt nem kell nyújtani a sokgyermekeseknek, sem előjogokat, sem fizetés-kiegészítésként pénz-támogatást, vagy ha igen, akkor az ne legyen hatékony. Számunkra, németek számára az a fontos, hogy olyan mértékben elerőtlenítsük az orosz népet, hogy ne lehessen többé olyan helyzetben, hogy megakadályozzon bennünket a német uralom megteremtésében Európában.”**

Amikor először olvastam a fentieket Fekete Gyula egyik könyvében, szinte megdermedtem: Nem emlékeztem ez minket a saját elmúlt évtizedeink gyakorlatára? Rákosi még azt mondta a következő, a szocializmus végső győzelmét meghozni hivatott háborúra készülve, hogy „lányoknak szülni dicsőség, asszonynak kötelesség”, hisz kellett az ágyútöltelék

és a munkáskéz. De jött 56 és jött Kádár! Ő vagy felismerte, hogy a magyaroknak nincs helyük a „Béketáborban”, vagy csak egyes jól felkészült és messzelátó tanácsadói kerítették befolyásuk alá a szemmel láthatóan nem túlzottan éles eszű embert. Előkotorták neki a lomtárból Himmler programját, leporolták, kitörölték belőle a szerző nevét és a program célját, megszórták egy kis balos, ál-emberbaráti és liberális púddal, mint a nem kívánt gyerek, akinek jobb meg sem születni, hogy elkerülje sanyarú sorsát, meg az örendelkezés és felvilágosultság, meg, ugye, a lakáshiány se mellékes kérdés, és megkapták rá az áldását. Olyan jól beindították, hogy még most sem sikerült megállítani. Még mindig megy tovább a tehetetlenségi, vagy talán egyéb erők hatása alatt is.

Nem félelmet keltő dolog, ha meggondoljuk, hogy az a több millió szerencsétlen magyar nő, aki magát modernnek, felvilágosultnak tartva elpusztította gyermekét, tulajdonképpen a kommunisták által szociálliberális maskarában életre keltett hitleri népiirtó program öntudatlan, „megvezetett” áldozata? Aki, miközben azt hitte, hogy szabadon, felvilágosultan, elavult előítéletektől mentesen dönt, ténylegesen csak meghunyászkodón engedelmeskedett a népiirtó programot elfogadtatni igyekvő sajtópropaganda és intézményrendszer nyomásának.

Tudjuk, hogy a németek egyáltalán nem tartottak bennünket többre a szlávoknál, tehát biztosak lehetünk a tekintetben, hogy ránk is alkalmazták volna az Ost tervet. Senkit se zavarjon, hogy minket nem említ. Mi nem voltunk komoly tétel. De hiába bukott meg Hitler, mi nem kerültük el a sorsunkat. A nyugati sajtó által a „három nagynak” nevezett Sztálin, Roosevelt és Churchill által létrehozott új világrend – ahogy azt „Önrendelkezés és náciizmus” cím alatt egyszer már szóvá tettem – a „jók” győztek alapállásából kiindulva kiváló talajt teremtett a nem látványosan agresszív náci elvek és gyakorlat alattomos továbbélésének. A mi sorsunk pedig – hála a „puha diktatúrának” – az lett, amit Hitler szánt nekünk, és a Világbank ma is szán nekünk a

hat millió magyarról szóló programjában.

De térjünk vissza Fekete Gyulához:

„Hogy a népességfogyás milyen mértékben illeszkedik bele az ország mentális állapotába és összefügg-e a szenvedélybetegségekkel? Azt olvastam az újságokban, hogy 1 millió alkoholista, vagy 2 és fél millió dohányos, ugyanennyi rokkantnyugdíjas, most már több százezer drog-, illetve gyógyszerfüggő van. Most már lassan az épkez láb ember van kisebbségben.

Egyébként, ha ez a 6-7 millióra való fogyás egy esetleges stratégia része, akkor eszembe jut rögtön Soros úr. Most például ajánlhatja, hogy azért az enyhe drogot, meg miccsodát. Ugyanazt, mint a Konrád. Pedig mindenki tudja, hogy az enyhe után jön a keményebb. Az enyhévef kell bebetetni. Hogy miért áll emellé Soros úr? Hát nem tudom, de rajta nem csodálkozom. Mert Soros úr – azért jó, ha tudjuk – a taposóaknáknak is a nagymestere volt. Óriási pénzeket szedett be a taposóaknákból. De hát szerencsére kéznél van a filantróp tevékenysége: mert mindig úgy nevezik, hogy Soros a filantróp, meg az emberies. De valami, valami nem stimmel. Nem jön nekem össze, hogy valaki emberbaráti szándékból taposóaknát gyártson, ami még a háború után is ott marad.

Visszatérve a mentális kérdésre. Én a szót egészen szorosán értem. Mondjunk ezért gondolati fertőzést. Kérem szépen, ez is a stratégia része. Érdekes, hogy az ember mindig rájön valamire, ami a stratégiába beleillik. Hát például Aczélnak, – hogy mondják ezt –, tehát Aczélnak programja volt arra, hogy hogyan lehet a magyar fiatal-ságot... – no, hogy fejezzem már ki? – ... szellemileg ivartalanítani. Ennek egy nagyon jó technikáját dolgozta ki. Leginkább a szórakoztatóiparral lehet elvégeztetni ezt a szellemi ivartalanítást. Ugye, az ösztönborzogatás, az mindig biztosra megy. Tizenéveseknél mindig biztosra megy. Az embernek több millió évvel idősebb az ösztöne, mint a tudata, vagy az érzelme. Erre kell ráhajtani. A harci és a szexuális ösztönök borzogatása biztos pont. Ezzel meg lehet rabolni az idejét, érdeklődését, és ezáltal a szellemi ivartalanítás végrehajtható.”

Azt hiszem, ezt nem kell magyarázni. Nem véletlen, hogy Aczél a változások után jobbnak látta meglépni, mint annak idején „népünk

nagy vezére és tanítója” is tette. Csak ő nem keletre, hanem közel-keletre menekült. Annyit azért a javára írhatunk, hogy neki legalább nem volt képe maradni. De elvbarátai az örökébe léptek és folytatják a fiatalság „szellemi ivartalanítását”: diáksziget, pepsi sziget, mára már „meleg popsi sziget”, demszkyraj, melegfelvonulás, interaktív meleg sátor és a média össztüzével támogatva általános támadás minden és mindenki ellen, ami és aki természetes és egészséges. Ez a támadás az ifjúság ellen, úgy látszik, minden fronton folyik.

Hadd szemléltesse ezt egyetlen példaként Seszták Ágnes néhány mondata a TV-ben bemutatott filmekről: „Az utolsó igazán férfias férfiak, mint Clint Eastwood, vagy a hajdani Marlon Brando, Gregory Peck kihálnak. Emlékküket egy olyan filmarchívum őrzi majd, amelynek filmjeiben a férfiak hősök voltak, bátrak és vakmerők, a nők pedig szépek és sebezhetőek. Szó nem volt még az olyan alaphelyzetekről, mint amelyet a minapi tévé előzetes kínál: a leszbikus nőt megcsalja biszexuális barátnője egy heteroszexuálissal, amire a leszbikus felbérel egy selyemfiút, hogy csábítsa el a volt barátnőjét.” Ugye, fantasztikus filmélmény lehet? A példaképek a „szinglik, az egyedül álló és élő nők, az Aly McBaelek, akik nyíltan mernek berúgni, hányni, hónaljat borotválni, fánkot zabálni, bikinivonalat gyanúztánni, mindenfajta házimunkát utálni, legfőképpen pedig a bűdös gyermekszoba szagát, és a kakás pelenkát. Mert hát miképpen lehetne az edzőteremben tekerni, ha otthon egy elviselhetetlen csecsemő ordítva követeli a vacsorát? Madonna nagy hírverést kapott, harmatgyenge filmjében egy részeg éjszakán összejön egy homoszexuálissal, és teherbe esik. Aztán amikor megszületik a gyerek, ketten nevelik meleg barátjával mindaddig, amíg ki nem derül, hogy egy undorító heterótól van a gyerek, aki – miccsoda pimaszság – jogot formál a fiára és Madonnára is. Kész katarzis! És amit sugall: a gyöngéd, megértő férfi meleg, és az állat, a brutális, az heteró, aki feldúlja a nyugalmat és felfordítja békés és komfortos életvitelüket.” – Hát nem igazi csoda, ha valaki normális felnőtté válik, ha gyermekkorától ilyesmivel traktálják? Vagyis rendszerváltás és millenniumi emelkedettség ide vagy

oda, változatlanul folyik tovább az ifjúság „szellemi ivartalanítása”.

Persze, mint az idézett filmek származási helye mutatja, ez nem kizárólagos magyar jelenség. Sajnos ez megy már az egész világon, de eddig sehol sem volt olyan egységes, mint nálunk, sehol sem vált „tudatformáló állami kultúrprogrammá”. De az idők változnak: a globalizáció már kitermelte és hatalomhoz juttatta Amerikában és az EU-ban is az aczélgyörgyöket és ezzel az emberek „szellemi ivartalanítása” világpolitikai céllá vált. Ezt példázza az ENSZ-nek az un. „szexuális szabadságjogokról” készített előterjesztése, amelyet az EU tagországok „szakértői” állítottak össze. (Lehet, hogy más-ságos hazánkfiak is köztük voltak és „alkotó” módon közreműködtek a mi adónkból fizetett, nyugati szintű diplomáciai fizetésért?) Az előterjesztés nem csak az egészséges magatartással azonos rangra kívánja emelni a perverzítást, hanem büntetni tervezi az ezzel egyet nem értők vélemény nyilvánítását is. Tehát a most alakuló globális „magánszocializmusban” ugyanaz lesz a helyzet a vélemény- és szólásszabadsággal, mint az államszocializmus „boldog” kádári éveiben volt: újra szabadon mondhatjuk majd, amit szabad. „Európa” lassan felkapaszkodik arra a helyre, ahonnan mi – nem sok sikerrel – megpróbáltunk elszabadulni. Úgy látszik, valóban „élenjárók” voltunk és ezért most természetesen, hogy vissza kell térnünk „Európába”, ha nem akarunk muccsaiak maradni.

Az előterjesztést az ENSZ közgyűléssel az iszlám országok egyöntetű ellenállása miatt nem tudták elfogadtatni. De nagyon szeretném tudni, hogy nekünk, magyaroknak, mi volt az álláspontunk. Önök talán tudják, hogy a világ népeinek a nevében megtartott ENSZ szavazáson „mi” hogyan szavaztunk? Ugye, nem! Én sem. Pedig a képviselőnk, Erdős André úr (ez a név is mintha nagyon régi ismerős volna), ott volt és szavazott a nevünkben. Kinyilvánította a MAGYAR NÉP álláspontját, a mi álláspontunkat az egész NAGYVILÁG előtt. Mi pedig a „saját” véleményünket nem is ismerjük. Nem mondták meg nekünk. De mindezzel együtt nálunk mégis „demokrácia”, azaz népuralom van. A képviselőink pedig a mi felhatalmazásunkkal, nevünkben és értünk „segítik, védik és gyógyítják” az életet Magyarországon és szerte a nagyvilágban!

Dohán Mihály

EGY FINÁNC-ZSENI

FELEMELKEDÉSE ÉS BUKÁSA *

1876. október 24-én, este fél tíz órakor mondták ki az esküdtek döntésüket a moszkvai bíróságon „Dr. Bethel Henry Strousberg porosz alattvaló, Szt-Pétervár-i üzletember” ügyében: Igen, bűnös, és pedig arra a kérdésre: elmarasztható-e, hogy a banktól több mint 7 millió rubel, vissza nem fizetett hitelt kapott, megfelelő garancia nélkül; továbbá, hogy a fenti hitelhez megvesztegetés útján jutott?

Az ehhez hasonló bírósági ügyek egyre gyakoribbak lettek, miután az úgynevezett alapítási idők után, úgy 1873-tól kezdődtek a kezdeti nagy fellendülést követő csődök, amelyek komoly cégeket is magukkal ragadtak.

Strousberg esete tulajdonképpen nem is lenne különös, már csak azért sem, mert rajta kívül a moszkvai perben még 21-en ültek a vádlottak padján; ezek közül két bankigazgatót szibériai száműzetésre ítélték, egy sereg tanácsost felmentettek, akik pedig a mérleghamisítások körül alig lehettek ártatlanok; Strousberg-et is száműzték, de... Németországba.

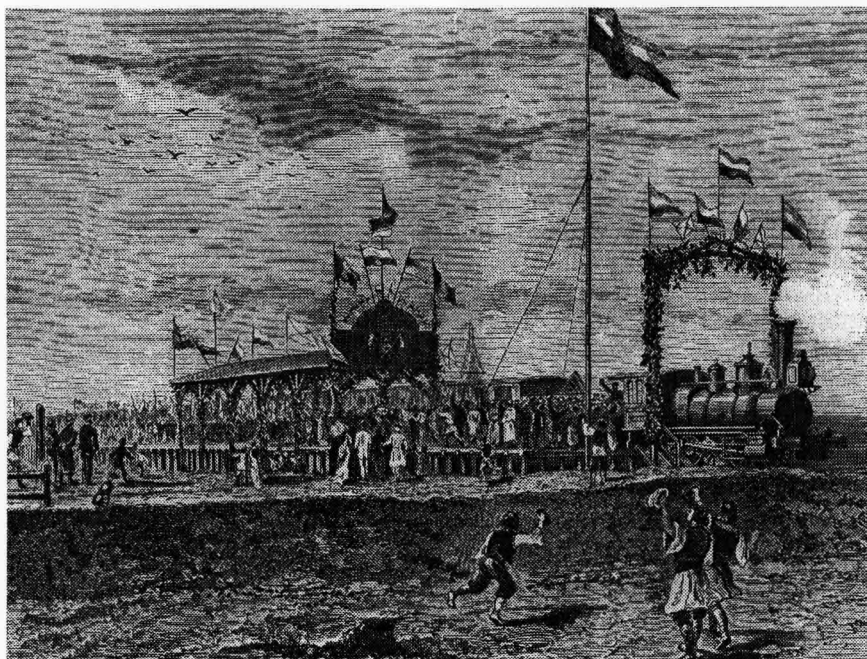
A moszkvai perben Strousbergnek azért jutott kiemelt szerep, mivel igen jól megfelelt az orosz gazdasági élet korrump vezéralakjai szerepének elmosására: parvenü, külföldi és ráadásul még zsidó is, aki mesterien játszott kora gátlástalan kapitalizmusának hangszereiben, zseniálisan értette, hogyan lehet saját tőke nélkül egy hihetetlenül nagy és virágzó gazdasági impériumot összeácsolni.

1870/71-ben, nem kisebb személy, mint Bismarck állt ki mellette, amikor ugyanis a román vasúti vállalkozása balul ütött ki. Egy Karl Marx nevezetű pedig azt írta volt, egy kevésbé ismeretlen Friedrich Engels nevezetűnek: „A legnagyobb ember ma Németországban kétségtelenül Strousberg. A fickó lesz a következő német császár. Bárhova is megy az ember, csak róla beszélnek. A fickó nem is rossz. (...) Sok humorral és egyes zseniális vonásokkal bír. (...) Felvásárol mindenféle ipari berendezést és azonnal csökkentti a munkaidőt 10 órára, anélkül, hogy a fizetést levonná. (...) Alapelve: csak a részvényeseket becsapni, szállítókknak és más iparbélieknek kedvezni.”

Zseniálisan kigondolt modell szerint alakította ki impériumát, egy olyan konszernt hozott létre, hogy lehetőleg bedolgozó és szállító vállalatoktól független lehessen. Képzett ökonómus volt és kifejezett szociális felelősségtudattal alattvalóival szemben, mégis patriarkálisan autoritér, ugyanakkor korának elvárásai szerint luxusban élő, fényes udvartartással. Nem volt sem jobb, sem rosszabb, mint más, korabeli vállalkozó, de mindenki másnál messze sikeresebb. Ez elég is volt ahhoz, hogy irigyeljék, majd gyűlöljék, s végül bukását kívánják.

Mindazonáltal csalás, vagy csalással kapcsolatos nem vethető szemére. Az egész Strousberg-ügy 1873-ban került szőnyegre, amikor a Lasker-féle

vizsgálóbizottság azon 120 millió tallér állami hitel felett elmélkedett, amit a porosz villamoshálózat kiépítésére ítélték oda. Lasker pedig heves támadást intézett Strousberg ellen amiatt, hogy ez, a szükséges tőke megnyerése végett a részvényeket sub pari, azaz kiadási értéke alatt bocsátotta forgalomba, t.i. egyébképpen alig számolhatott volna azzal, hogy a szükséges tőke egybe kerül. A Lasker-féle vizsgáló bizottság végül is nem talált az úgynevezett „Strousberg-rendszerben” jogtalant, az írott és érvényben lévő törvények szerint, ami azonos volt egy felmentéssel. Mégis, ma nézve a dolgot, két szempontból érdekes az ügy: először, mert Strousberg fényes karrierje kora jogi és morális értékrendszerének keretein belül, a polgári-liberális társadalmi rend dinamikájának és állami-fudális hatalmi struktúrájának jogbiztosítási köpenyegre alatt történt. Bukása is. S másodsor, mert a nyilvánosság előtt felkorbácsolt, de az érvényes jog szerint nem validálható vádak, végül is a feltörekvő, gátlástalan, önző és kettőserkölcű polgári társadalom rossz lelkiismeretéről lebbentették fel a szemérmesség leplét. Ehhez a látványos társadalmi színi előadáshoz szükség volt főszereplőre is, amire pedig Strousberg az ideális szereposztás volt.

Az első vonat megérkezik a galaci vasútállomásra – 1879 (korabeli rézmetszet)

Hídépítés a Prút folyón keresztül – 1879 (korabeli rézmetszet)

Ki volt hát ez a Bethel Henry Strousberg?

1823. november 20-án született Bartel Heinrich Strausbergként, a Kelet-Poroszország-i Neidenburgban**, kevésbé sikeres zsidó kereskedőcsalád gyermekeként. Az apa korai halála után Londonba ment, ahol anyjának egyik testvére nagykereskedő volt. Legelőször is angolosította nevét Bethel Henry Strousbergre, ami elé később még egy gyanús doktor-címet is ragasztott. A nagybácsi üzletében szerzett tapasztalatok később igen hasznosnak bizonyultak, de előbb közgazdasági tudományokkal foglalkozott itt, a vezető ipari országban, amely különben is Adam Smith nevével a klasszikus politikai gazdaság Mekkájának számított. Majd megvásárolt egy szép-irodalmi folyóiratot és alapított egy gazdasági szakfolyóiratot, amely cikkeinek is nagy részét saját maga írta.

Jövedelme ugyan kielégítő volt, de ő többre vágyott. Így elhatározta, hogy átköltözik Berlinbe, ahol folyóirat-üzlete ugyan rosszul ment, mellette azonban egy életbiztosítás ügynökéként vagyonra tett szert, mígnem egy véletlen 1861-ben megnyitotta fényes karrierje felé vezető útját. Az angol kirendeltség révén kapcsolatba került egy angol pénzügyi bizottsággal, amelyik célja a német vasúthálózatnak nyugat-európai mintára való kiépítése volt. Kezdetben, mint az angolok közvetítője, ezután, mint a helyi tőkebefektetők megbízottja, végül is önálló vállalkozó, voltak pályájának fontosabb állomásai.

A kilátásba helyezett nyereségre való tekintettel sikerült jelentős tőkét összehoznia, amivel pedig felépített egy vertikálisan tagolt gazdasági impé-

riumot. Elve tehát az volt, hogy egy monopolhelyzetű, de monostruktúrált vállalkozás helyett a másoktól gazdaságilag függő helyzetbe nem kerülhető, vertikálisan tagolt vállalattal bírjon. Ennek érdekében mindent felvásárolt, ami eladó volt. A legsodálatsabb ebben az volt, hogy ez a szerteágazó birodalom, amelyet rajta kívül bizonyára más nem is tudott áttekinteni, kitűnően működni is látszott; mindenkit lenyűgözött a végeredmény: a működő vasút, ami jellegzetesen ennek a kornak volt terméke, sans pareil (= példátlan, példa nélküli). Egyedül Poroszországban 1300 km-t épített, majd a tilsziti szakasz után megkezdte az oroszokkal való összekötését. Még-nagyobb vállalkozás volt a magyar észak-keleti vasút, 1868-tól pedig a román hálózat megépítése. Összesen több mint 3000 km.

Strousberg hatalmas vállalkozása- it le- és bebiztosította minden lehetséges oldalról; így a politikai pártok, a képviselők, a pénzügyileg hatalmas arisztokrácia, továbbá a porosz tisztviselők rétegénél. Jelentős nyereségeit azonban nem újrabefektetésre használta fel, hanem kora elvárásainak megfelelően fényűző, arisztokratikus-feudális életvitelre fordította. Mind a hét gyermekének földbirtokot vásárolt és hozzá kastélyt rendezett be, amivel tökéletesen megfelelt korának perverz társadalmi elvárásainak, miszerint nem elegendő a sikeres vállalkozás, hanem ahhoz kérkedően fényes életvitelt is fel kell mutatni.

Nyereseményeknek effajta „befektetése” biztosan ésszerűtlen és önpusztító, de a lentről jövő, a szűkös zsidó család kereteiből felemelkedő újgazdag

számára, kora dűsgazdagjainak életvitelével ellenállhatatlan vonzóerővel bírt. S bizonyára csak bukással végződhetett.

Felsorolni is nehéz berlini palotáinak számát, amelyeket 1868 után vásárolt, vagy épített. Mikor pedig a két évig tartó moszkvai per után, 1878-ban visszatért Berlinbe (Nota bene: száműzték, ... Németországba!), akkor egyik volt szakácsnője szánta meg és bocsátott rendelkezésére egy szegényes szállást, ahol életének maradék 6 évét, 1884. május 31-én bekövetkezett haláláig, leélhette. (Vö. korunk bölcselével: részvét, szánalom és alamizsna kijár ingyen; arra, hogy irigyeljenek, rá kell szolgálni.)

Amilyen fényes volt Strousberg karrierjének tetőpontja, 1870-ben, amikor ezüstlakodalma alkalmával elhalmozták érmekkel és kitüntetésekkel, máris baljós jelek mutatkoztak román vasútépítési vállalkozása körül. Ennek oka bizonyos személyes mulasztások és előre nem látható körülmények összefüggésében kereshető. A román vasutak rendkívül drágának bizonyultak a nehéz terepviszonyok miatt. Ezen kívül építőanyag és alkalmas munkaerő nem volt helyben beszerezhető, így drágán, távolról kellett a helyszínre szállítani. A szükséges szakszemélyzet is csak nehezen volt leszerződhető a világnak erre a távolfekvő részére. Strousberg rosszul ítélte meg a bizarr politikai helyzetet is, t.i. a Hohenzollern királyi házzal szemben állt egy számszerint ugyan nem nagy, de erősen franciabarát nemzeti ellenzék. Végül döntő jelentőségűnek bizonyult a közben kitört porosz-francia háború, ami miatt elveszítette a szakértelemmel bíró, legjobb munkásait, akik lévén német alattvalók, most katonai behívót kapva, távozniuk kellett; a tőke folyása elapadt, s a román közvélemény nyíltan átcsapott a francia oldalra.

Ilyen körülmények rendkívüli terhe alatt 1871-ben súlyos pénzügyi nehézségekbe jut Strousberg: az esedékes couponok beváltatlanul maradtak. Magánvagyonának masszív elidegenítése révén tőkemobilizáció, a porosz diplomácia beavatkozása, valamint a hozzá közelálló bankházak támogatása ellenére is csak a károk limitálására tellett.

Az imperium megingott, mert alapjául csak egy zseniális pénzügyi konstrukció szolgált, kiegészítve személyi kapcsolatokkal, úgy a kormány, mint a minisztériumok, valamint az arisztokrácia felé. Erre épült Lasker támadása 1873-ban, aminek folytatásaként következett a moszkvai per: a román vasútnál megbezettetre rávetették ma-

gukat és leterítették. Az a zsidó „parvenü” pedig, akit addig mindenki dicsőített, most egyenesen a pénzügyi botrány szimbólumává vált.

De ha azt gondolná valaki, hogy Strousberg is csak egy volt azok közül, aki a már említett úgynevezett „alapítási években” csak a gyors nyereszkedésre törekedett, alaposan téved. Strousberg ugyanis tisztességesen megfizetett mindenkit, akivel üzletelt. Szociális felelősségtudata pedig egy bizonyos Karl Marx-nak is feltűnt.

Mégis, egy ilyen karrier csak a kapitalizmusnak az „alapító évei”-ben volt lehetséges, abban a korban, amelyre jellemző a kettős erkölcs, (konvencionális, öntetsző és képmutató), valamint az alacsony viszonyok közül a felemelkedő zsidó self-made-man elleni ressentiment (titkos neheztlés).

Eddig és így a szóban forgó írás.

Felidézése azért lehet indokolt, mert az itt leírtak és a mai helyzet közötti párhuzam kézenfekvő lehet. Ahogy akkor, a kiegyezést követő, nagy

gazdasági fellendülés kora, – amit az úgynevezett „alapítási kor”-nak szokás nevezni, amikor is épült a kettős monarchia arcképét mind a ami napig meghatározó épületek nagyrésze, – s most pedig, az 1989, „a nagy lebőgés”, vagy csak egyszerűen „a rendszerváltás” utáni, ugyancsak nagy fel- és nekilendülés kora. Az akkori fellendülést lehűtötte volt az 1871. május 13-i budapesti nagy börze-krach; a mostani lehűtése is bizonyára csak idő kérdése lehet.

Ami a hasonlatosságot az akkori és a mai idők között még nagyobbá és így még el nem nézhetővé teszi, hogy amint akkor a gazdasági fellendülés motorja a vasút lévén, úgy a mai gazdasági életnek is megvan a maga csinos paripája: a computer, illetve az információ forradalma. Persze, Erdélyben a hiányzó infrastruktúra (közút, vasút, bankrendszer, telefonhálózat), a meglévő ipari berendezések reménytelen, lemaradt technikai színvonala, amit kiegészít több százezer elvándorolt munkaerő; s ha mindez nem len-

ne még elég, a maradék termelői potenciálokat bénító, bizánci típusú, törökös elemekkel bekeresztett korrupció. Íme, néhány magyarázat arra, miért is nem özönlik az országba a befektető tőke!

Ami miatt Strousberg belebukott havasalföldi vállalkozásába, nagyjából ma is fennállnak, vagy pedig másokkal bővültek ki. Sok reményre nem éppen feljogosító állapot.

Egy azonban megnyugtató lehet: utoljára mindig a remény szokott meghalni.

Dr. Szócs Károly
Németország

* Rüdiger von Brucht: Das Finanzgenie und sein Industrieimperium. (Der Fall des Eisenbahnkönigs Bethel Henry Strousberg) In: Grosse Prozesse, Hsg. von Uwe Schultz, Beck Verlag, München, 1997 alapján

** Nomen est omen; Neidenburg ugyanis „Irigyvár” lenne lefordítva.

Aradi üzenet

Október 6-a egyetemes magyar gyásznap. A gyász, akár a nemzeti szolidaritás, a magyar haza iránti lojalitás, vagy az imprintinghez, az elsődleges élményszerzéshez köthető kulturális elkötelezettség nem ismer határokat. Ma, október hatodikán a magyarul gondolkodók lelke Arad felé fordul.

Az aradi megemlékezés az idén, akár csak az elmúlt évben, magán hordozza kisebbségi helyzetünk minden tragikumát. Nem könnyű kimondani: a múlt rendszerben tisztábbak voltak a frontok, egyértelműbb az ünnepek és megemlékezések üzenete, az áruokról tudtuk, hogy áruok és hőseinkről, hogy hősök. Világos volt, kik az aradi tizenhárom szellemiségét hordozók, kik azok, akik szükség esetén akár életüket is adnák a magyar szabadságért. Tudtuk, hogy

Hajdú Győző és fullajtárjai nem a magyarság képviselői, s tudtuk, hogy Szócs Géza, majd később Tócs László formális szavazás nélkül is az egész nemzet rész nevében beszél, mikor a rendszer ellen szól. Akkor az aradi megemlékezés néma volt, leszámítva a minden évben elénekelt magyar és székely himnusz.

Ma más a helyzet. Ma a román himnusszal kezdődik az megemlékezés, hogy még legbensőségesebb pillanatainkban se feledjük elnyo-

matásunkat. Ma valamiféle román sovínisztákkal kötött paktumról suttognak, aminek értelmében minden szó el kell hangozzék románul is, a provokációt úgymond elkerülendő... S így jutunk oda, hogy Dávid Ibolya beszédét lefordítják a jelenlevő egy kézen megszámlálható román számára, de az aradi polgármester román nyelvű beszédét senki nem fordítja, a többszáz anyaországi, románul nem tudó megemlékezőnek.

Mindezzel nem akarom vissza-sírni a múltat. Hiszen 1989, miként annak idején 1867, elhozta a magyarság számára a politikai akarat világos és egyértelmű kifejezésének lehetőségét. A sírhantokon új, szabadabb élet fakadt. Az utókor felelőssége, a mi felelősségünk, hogy élni tudjunk a megnyílt lehetőségekkel, hogy a gyáva megalkuvás, a langymeleg biztonság által motívált kishitűség ne téríthessen el

eredeti szándékainktól, a magyar szabadság, a külön magyar élet, a magyar autonómia megteremtésének reményétől s az érte való céltudatos cselekvéstől. Ez 1848 s az aradi tizenhármak vértanúságának mai üzenete!

Fenegyerek

Ha Magyarország első számú borzaklapjához, a Borbaráthoz hasonlóan „Fenegyerek” címen indítanánk portrészorozatot, ezúttal közéleti személyiségekről, a bemutatandók között alighanem Sabin Gherman lenne az első. Gherman, aki ki merete mondani, sőt le merete írni, hogy elege van Romániából, hogy számára Erdély a legfontosabb, aki előásta a „Nagy Egyesülés” egyik létrehozójának, Maniunak a bukaresti centralista hatalmat igen kemény kifejezésekkel illető két világháború közötti írásait, aki kényelmetlen statisztikai adatokkal igazolja, hogy Bukarest gyarmatként kezeli Erdélyt s aki annak dacára, hogy megszüntették alapítványát, bizonytalan kimenetelű pereket akasztottak a nyakába, szemberöhoi etatista-centralista vádlóit. A múlt héten az Erdély Bánság Liga statutumának véglegesítésekor Nagyszébenben azt nyilatkozta, hogy Nastase megkönnyíti pártja propagandaosztályának munkáját, hiszen a miniszterelnök fröcsögő nyilatkozatainál nincs jobb reklám...

De nem kímélte Gherman az RMDSZ-t sem: álláspontja szerint minden párt Bukarestben gondolkodik, így csak egyes politikusokkal érdemes tárgyalniuk, egész szervezetekkel nem. A pártvezető a Bukarest-centrikus politizálás mellett a Szövetség részéről érkező övönaluli ütések is kifogásolta. Bizonyára nem is sejti mire számíthat majd, ha valóban választási ellenfél lesz, mert amit az RMDSZ-vezetők eddig nyilatkoztak Sabin Ghermanról, azt még akár elegánsnak is nevezhetnénk. Annál inkább áll a másik vád, a Bukarest-központú gondolkodás és politizálás vádjára. Jól példázta ezt az RMDSZ által a Szenátusban a minap megszavazott nyelvtörvény is. Jómagam, aki azért sok mindenre képesnek

tartom a jelenlegi vezetést (tetteiből kiindulva), megdöbbsentem azt olvasván, hogy az RMDSZ nem szavazott a törvény ellen. Vannak perze ennek „magyarázatait”. A román fél ugyanis ígéretet tett bizonyos, minket érzékenyen érintő passzusok módosítására.

A magyar gesztusnak az üzenete a legrosszabb: eszerint *bármit* meg lehet etetni bukaresti képviselőnk többségével. Elég egy rosszabb alternatívát felmutatni, ahhoz, hogy utána az RMDSZ önként a *kisebbik rossz* mellett szavazzon. S rosszabb alternatívát *mindig* fel lehet mutatni egészen a *végletekig*: a lassan megszokott etnikai elnyomásnál rosszabb a deportálás, a kiűzetésnél rosszabb a megtizedelés, a megtizedelésnél rosszabb megötödülés stb. S a „rosszabb” variáns mellett nemzeti vonatkozásban mindig összromán konszenzust lehet felsorakoztatni. *Ezzel pedig el lehet nyerni az RMDSZ hitelesítő igenjét*. Mi más lenne, ha nem Bukarest-centrizmus, hogy miközben a miniszterelnök egyre másra teszi a magyarellenes nyilatkozatait, a magyar revizionizmus emlegetésétől egészen az importált tankönyvek betiltásáig, az RMDSZ a külpolitikai tevékenység aktivizálása helyett behúzza a farkát és aláatosan egy *kevésbé rossz* megoldásért alkudozik? Hány esetben játszották ezt el velünk? Mikor ébred fel végre a magyarság (nem a vezetés, annak személyes érdeke a jelenlegi „kéz kezét mos – politika” folytatása!), mikor látja át, hogy milyen játékot játszanak élénjárói az ő nevében? Szívesen mondanám Bob Dylannal, hogy a választ a szél susogja, de a politikai értelemben Bukarest felől fújó szél csak a szélkakasok számára hordoz értelmes üzenetet.

Kossuth év

Meg sem várva az ezirányú kormányzati szándék esetleges kinyilvánítását, az SZDSZ bejelentette, hogy jövőre „Kossuth évét” rendez. S hogy senkinek ne legyen kétsége affelől, hogy e nemes törekvés valójában az 5 százalékos parlamenti küszöb fölötti megkapaszkodást célozza, a párt már az idén elkezd-

te a Kossuth évét, biztos, ami biztos alapon, hiszen a választásokat jövő év áprilisára tervezik s talán e kampányfogás nem fejt ki remélt hatását abban a szűk 3-4 hónapban. Budapest utcáin feltűntek a „Kossuth az szabadság embere, SZDSZ a szabadság pártja” feliratú plakátok s a párt történetében alighanem először az SZDSZ nem az őszirózsás forradalom országvesztő, doktrinér ködevőit, Jászi Oszkárt, Károlyi Mihályt és társait nevezte meg szellemi elődjének, hanem a magyar nemzeti liberalizmus legnagyobb hatású alakját, Kossuth Lajost.

Kossuth Lajos leszármazottai már tiltakoztak is ősük emlékének *kisajátítása ellen*. Űgyes fogalmazás, az nyilván nem hatott volna jól részükre, ha azt mondják, hogy az SZDSZ-nek vajmi kevés köze van bármihez, ami *nemzeti*, így a Kossuthra való hivatkozás nem más, mint a választók megtévesztésére szolgáló izléstelen kampányakció. A politikai elemzőnek viszont kötelessége erre rámutatni. Hiszen az SZDSZ története a nemzetellenes politika története: az SZDSZ volt a milicentenárium évében megtartandó magyarországi világkiállítás legfőbb ellenzője, sikerült is neki leszabotálni a magyarság számára felmérhetetlen erkölcsi és anyagi haszonnal kecsegtető tervet. Az SZDSZ ismételtette már az Antall kormány idejében, hogy alapszerződésektől függetlenül, a magyar katonai doktrína szintjén is le kell szögezni, hogy Magyarországnak nincsenek és *nem is lesznek* területi követelésesei a szomszéd államokkal szemben. Ráadásul ugyanez időben az SZDSZ tagadta az elcsatolt magyar nemzetrészek kollektív jogainak elvi megalapozottságát. S arra gondolom még mindenki emlékszik, hogy egyedül az SZDSZ nem szavazta meg a státustörvényt. Bizonyára azért, amit a státustörvény ötletének első, a MÁÉRT keretén belül való határozatba foglalásakor Eörsi Máttyás a tévé nyilvánossága előtt mondott: „az SZDSZ nem akarja, hogy érdemes legyen magyarnak lenni”...

Borbély Zsolt Attila

Csendesülő és erősödő füttykoncertek

Bizonyos emlékművek körül Romániában is lezajlott jogosítványvita. Baloldali politikusokat a 90-es évek elején nemcsak kifütyültek és megkiabáltak, hanem messzire elzavartak az elesett forradalmárok emlékhelyeitől. A gyászolók, a valódi együttérzők, az 1989. decemberi diktátorbuktatás őszinte, politikai ravaszkodás nélküli résztvevői akkor gerjedtek igazán haragra, amikor a hatalomba visszaférkőző közismerten ateista pártaktivisták ájtatos arcot vágva keresztet vetettek. A főleg Temesváron és Bukarestben többször megisméltódott jelenetben gyakran elhangzott a felszólítás, hogy menjenek koszorúzni a kommunista kegyhelyekhez.

Egy idő óta zavartalanul zajlanak le a romániai koszorúzások. A valódi hősök belefáradtak ellopott forradalmások visszakövetelésébe. A jobboldal választási veresége és felmorzsolódása után belátható időn belül reményük sem lehet igazságtételre. Meltatlankodásukat ma is kifejezhetnék, amikor az egykori diktatúra kiszolgálói elhelyezik a megemlékezés virágait saját áldozataik sírjainál – de minek.

És még van egy bökkenő: a román forradalmárok már nem szólíthatják fel a baloldali politikusokat, hogy látogassák korábbi zarándokhelyeiket. Mert azok nincsenek meg. Lebontatták éppen azok, akiknek közvetlenül vagy jogelődjeik révén tulajdonítható azok létrehozása. A bukaresti Lenin-szobrot a még létező Szovjetunió nagykövetségének duzzogása ellenére emelték le talapatáról. Akkoriban sajtóértekezleten elhangzott a nagy szomszéd fenyegetése, hogy a szovjet hősök emlékművéhez ne merjenek nyúlni, mert... Pár nap múlva a katonai emlékmű is eltűnt a kormányépület közeléből, és semmi sem történt. Hasonló sorsra jutottak a vidéki városok központjában lévő sarlós-kalapácsos emlékművek. Kivételes bánásmódban csak az elesett katonáknak állított köztéri szobrok részesültek, amelyek átkerültek a hősök temetőibe.

Pedig a romániai kommunistákat ezen a téren nem zaklathatta annyira

a bizonyítási kényszer. Ők nem hívták vissza a már összecsomagolt szovjet csapatokat. Sőt, 1956-ban túlbuzgón bizonyítva a leghűségesebb házőrzőkészséget, rávették a megszállókat a kivonulásra, majd késedelem nélkül megjátszották a szovjet befolyási övezet legfüggetlenebb reformereit. Már 1964-ben kimondták, hogy őket nem szabadította fel a Szovjetunió.

Ezzel szemben Budapesten, a belváros szívében ma is egy letűnt diktatúra hatalmi jelképeivel díszített emlékmű felszabadítókként dicsőíti a leigázókat.

Ebben a problémában különös élességgel tűnik ki az ellenütem, amely Bukarest és Budapest között gyakran megmutatkozik. (Most nem térünk ki arra, hogy a hasonlóság elkerülése általában melyik ország számára előnyös.) A XX. század utolsó évtizedében bekövetkezett változás óta Bukarest külsőségeiben még erőteljesebben kihátrált egykori szovjetbarátságából, és ennek egyik eredményeként a kifordított köpönyegű baloldalt odaengedik a jobboldaliak által tisztelt emlékművekhez, míg Budapesten a köztéri szobrok körül mintha megállt volna az idő, mi több, felmerülhet Kádár-szoborállítási kezdeményezés is, ezzel szemben sértegetni kezdik azokat, akik november 4-én vitatható illetékeséggel közelítenek 56-os emlékművekhez.

Külön tanulmány tárgyát képezhetné azoknak az akadályozó tényezőknek a kutatása, amelyek miatt Magyarországon az első és a harmadik szabad választás után sem szereztek érvényt az önkényuralmi jelképekre vonatkozó alkotmányos előírásnak. Az biztos, hogy Antallék, majd Orbánék nem azért túrték meg az MTV előtti obeliszket, mert diplomáciai vagy szépérzékük tiltakozott volna elszállítása ellen. Inkább hihető az, hogy nem akarták ezzel is terhelni a közhangulatot. Volt elég bajuk a taxisblokáddal, a búzaégetéssel, a fiatalság kábítószerre való pártos rászoktatásával és a baloldali ellenzék sok más, szintén szabotázs íű akciója miatt. Ellenben ebben az időszakban volt négy olyan esztendő, amikor békességben, teljes társadalmi egyetértésben el lehetett volna tüntetni a kommunista diktatúra jelképeit. A balliberális kormánykoalíció idején a baloldali érzelmű választók nem vehették volna zokon kedvenc politikusaitól, ha ezen a téren is alkotmányos rendre törekednek. Jobboldali érzelmű választók sem elleneztek volna döntésüket, esetleg aggodalommal figyelték volna, hogy ezzel a húzással mennyivel több szavazót tart meg a szabadszocialista kormányzóvetés, mint a „háromhatvanásra” ígért kenyér Bokros-csomagba való pakolásával.

Korábbi önmaguktól a szocialisták ezzel a lépéssel határolódhattak volna el hatásosan, amellyel még napjainkban sem késtek el. Hiszen ők vagy jogelődjeik építették a megszálló hatalmat dicsőítő emlékműveket, lényegében az övék, az tesznek velük, amit akarnak. Hogy mennyire őszinte lenne gesztusuk, azt nem kell firtatni. A bukaresti Lenin-szobor lebontását többen könnyes szemmel nézték a Scinteia-sajtóház függönyei mögül. De ezzel a múlt fájdalommal megváltották jegyüket a forradalmi évfordulós eseményekre.

Nits Árpád

Negyvenhétzezerrel kevesebb magyar

NÉPSZÁMLÁLÁSI ADATOK A FELVIDÉKRŐL

A közelmúltban közzétett népszámlálási adatok szerint a Szlovák Köztársaság területén negyvenhétzezerrel kevesebb ember vallotta magát magyarnak, mint 1991-ben. Ez az adat nem csupán figyelemre méltó, nem csupán riasztó, de tragikus is.

1991-ben a meghatározó felvidéki magyar politikusok, köztük *Duray Miklós* is úgy vélekedtek, hogy az akkori adatokat nem tekinthetjük véglegesnek, hiszen a felvidéki magyarság még nem tudatosította kellőképpen a demokráciában rejlő lehetőségeket, fél, ám a 2001-es népszámlálás során minden bizonnyal több mint hétszázezren vallják majd magyarnak magukat.

Az előrejelzések pontatlannak bizonyultak, a nemzetiségi arány országos szinten 9,7 százalékra esett vissza, amit, ha összevetjük az 1981-es népszámlálási adatokkal, kiderül, hogy húsz év alatt 80 ezerrel csökkent a felvidéki magyarság száma, ami az itt élő nemzetrészt 13 százalékát teszi ki! A nemzetfogyásnak oka van, ami egy alaposan átgondolt asszimilációs folyamat része, egy olyan stratégiáé, amelynek gyökerei egészen 1919. április 16-ig nyúlnak vissza, amikor a Csehszlovák Nemzetgyűlés megalkotta az úgynevezett kisajátítási törvényt. Későbbi meghatározó mérőföldkövei a máig élő benesi dekrétumok, majd pedig a Gustav Husák nevével fémjelzett, a '68-as eseményeket követő konszolidációs folyamat volt. A rendszerváltozás tragikomédiáját levezényelő két meghatározó egyéniség, Jan Carnogursky és Vladimír Meciar magyargyűlölete semmiben sem marad el a nagy elődökétől, az ő és pribékeik magyarellenes asszimilációs ténykedése naponta tetten érhető mind a törvényalkotásban, mind pedig a közéletben.

Nem kerülhetjük meg, ezért fel kell vetnünk a felvidéki magyar közösséget képviselő szlovákiai magyar politikusok felelősségét az itteni magyarság statisztikai megfigyeltetését illetően. A kérdés megközelítéséhez alapfokon három kérdést tehetünk fel: Mi a felvidéki Magyar Koalíció Pártja politikai küldetése? Milyen a felvidéki magyarság létét meghatározó politikai elit magatartása? Van-e az MKP-nak rögzített nemzetstratégiája?

Az első kérdésre kézenfekvő lenne a válasz: a párt politikai küldetése az,

amit a választási programjában meghirdet, s amit a választópolgárok szavazataikkal legitimmé tesznek. A valóság merőben más: az MKP a választási programjában célul tűzte ki többek között a felvidéki magyar egyetem létrehozását, a benesi dekrétumok felülvizsgálását és visszavonását, a kulturális és oktatásügyi autonómia megteremtését. Ehhez képest az 1998-as választások után az MKP kormánykoalíciós szerződésben rögzítette, hogy nem igényli a magyar egyetemet, nem nyitja meg a benesi dekrétumok és Trianon kérdéskörét, és nem igényel semminek autonómiát. A magyar történelem folyamán hasonló tette a kommunizmuson túl csupán csak Martinovic Ignác Józsefnek volt bátorsága, az esemény mégsem sokkolta a felvidéki magyarságot, hiszen a mai napig nem került nyilvánosságra. A dolgok viszont természetüknél fogva kiderülnek, szájról szájra terjednek, s mert a dokumentumok is előkerültek, tekintjük az MKP ezen megalázó tettét első számú elbizonytalanító tényezőnek...

A másodikként felvetett kérdésre a felvidéki magyar politikai elit sorozatos pálfordulásai adnak választ. A „rendszerváltozás” utáni első, euforikus időszak alaptétele úgy fogalmazódott meg, hogy a szlovákokkal nem szabad politikai téren együttműködni, egyrészt, mert nekünk a nemzeti vonalat kell képviselnünk, másrészt pedig a szlovák nemzet még nem elég érett ahhoz, hogy a kisebbségi kérdésben pozitívan foglaljon állást. Az elmúlt pár évben politikusaink idevonatkozó álláspontja megváltozott, a magyar nemzeti érdek fölül helyezték Szlovákia integrálódási törekvéseit, s néhány meghatározó politikusunk, mint például *A. Nagy László*, *Duka Zólyomi Árpád*, *Csáky Pál* (a sor korántsem teljes) a népnemzeti felöltöt karrierpolitikai szmokingra váltotta. A felvidéki magyarságot sújtó diszkriminációk Európa parlamenti megítélését illetően számos esetben cinkosává vált a szlovák nemzetieknek, falaztak és ha-

mis információkat továbbítottak Jan Marinus Viersma országraportőr felé annak érdekében, hogy a Szlovákiáról szóló éves országjelentésekben a lehető legpozitívabb képet alkossa meg a Szlovák Köztársaságról. Hamis információkat szolgáltatott többek között a magyar egyetemmel kapcsolatban, a felvidéki magyar színészek és pedagógusok béreivel kapcsolatban, csúsztatott a benesi dekrétumokkal kapcsolatban, elhallgatták a felvidéki magyar munkanélküliek megrendítő helyzetét, letagadták a felvidéki magyar kultúra állami támogatásának 70 százalékos megvonását, és sokáig sorolhatnánk a dokumentumokkal bizonyítható mulasztások sorát, melynek szalonképes tételében oroszlánrészt vállalt magára az egyetlen Szlovákiában megjelenő magyar napilap, az Új Szó. Tekintsük a felsoroltakat második elbizonytalanító tényezőnek.

Harmadik kérdésként azt vetettük fel, hogy van-e a Magyar Koalíció Pártjának, a felvidéki magyarság egyetlen és kizárólagos parlamenti képviselőjének rögzített nemzetstratégiája? Az előzőekből könnyen arra az álláspont-ra juthatunk, hogy nincs, vagy ha létezik, akkor végtelenül bonyolult, mivel egy nemzetállamiságra törekvő ország, Szlovákia kormányzó pártjaként egy időben és egyforma hévvel képviselni a szlovák és a magyar nemzeti ügyet is, lehetetlennek tűnik. Erre utalnak a párt által elért „eredmények”: a választási ciklus folyamán egyetlen olyan törvény sem született, amely a felvidéki magyarság számára pozitív kicsengésű lenne, ugyanakkor az MKP minden meghatározó törvényt, beleértve a számunkra diszkriminatív alkotmányt is, megbízható koalíciós partnerként rendre megszavazta.

A felvidéki magyar népfogyatkozásért nem tehetjük kizárólagos felelőssé az MKP politikusait még akkor sem, ha politikai magatartásukkal és viselkedésükkel jelentős mértékben hozzájárultak a felvidéki magyarság identitástudata gyengítéséhez, elbizonytalanodásához. Az itteni magyarság statisztikai fogyásához és tudatos asszimilálásához legnagyobb mértékben a szlovák katolikus egyház és a középvitalnoki réteg járult hozzá, de ez már egy következő elemzés alapját jelenti.

Soóky László
(Magyar Fórum)

Egy szovjet katonatiszt

JÓSLATAI 1946 FEBRUÁRJÁBAN

Akkor, tíz hónappal voltunk az európai, hét hónappal az ázsiai fegyverszünet és négy hónappal a magyarországi parlamenti választások polgári győzelme után.

A szovjet hadifogságba esést, a „málenkij” robotot és a GULÁG-láger megúszva, szerencsés életben maradásom élményének hatása alatt ifjú diplomásként kezdtem meg pályafutásomat.

Egyik kollégám szüleinek lakásán a sorsom összehozott egy – náluk beszélgettem – szovjet katonatiszttel. Német szakos nyelv- és irodalomtanár volt egy orosz főiskolán. Akkor már szóba merem vele állni. Intelligens ember volt. Német nyelven társalogtunk, orosz szokás szerint tegezve beszéltem velem.

En: Most már vége a háborúnak, nemsokára megkezdődnek a béketárgyalások. Mikor mentek haza?

Ő: En és katonáim igen, de a szovjet hadsereg soha!

En: Dehát miért nem? Békét fogunk kötni!

Ő: Varsót és Budapestet ezt a két fővárost jól nézzed meg a térképen! Ezek Európa közepén két síkságon vannak! Nekünk ezekre szükségünk van, a mi harcocsijaink számára ez kitűnő felvonulási terület! A háború alig fejeződött be, most csak fegyverszünet van! Mi ezt a két fővárost sose adjuk fel! Aki Budapestet és Varsót kezében tartja, az Európa sorsát is kezében tartja!

En: Ki támadna meg titeket? Már vége a háborúnak! Az USA a legjobb szövetségeseitek!

Ő: A szövetséget csak a háborúra kötöttük meg. Most már ennek vége, új helyzet van!

En: Döbbenet ismertem fel nyomorúságos helyzetünket és feltettem magamnak a kérdést: Minek jöttem haza az amerikai „fogságból”, mi lesz majd velünk? Más témára tereltem a beszélgetésünket.

En: Támogat-e minket a békekonferencián a Szovjetunió?

Ő: Sztálin elvtárs nem fog titeket támogatni!

En: Miért nem?

Ő: Két nagy hibát követtetek el! Magyarország elfoglalását kéthónapnyi időre terveztük, de miattatok nyolc hónapig tartott. Úgy terveztük, decemberben már elfoglaljuk Ausztriát, tavaszra már Milánóban és a Rajnánál leszünk. Ti azonban ettől a sikertől megfosztottátok a szovjet hadsereget!

A másik baj, hogy a választásokon nem a kommunista párt győzött! Mi-

ért kellett választanotok? Sztálin elvtárs ezért is haragszik rátok. Nem értelek titeket! Mit vártok Amerikától? Nem fognak nektek segíteni, Magyarországot is nekünk adták! Mi sok vért áldoztunk Magyarország elfoglalásáért. Nem csak Hitler katonái pusztították el Magyarországot, hanem az amerikai repülőgépek bombái is! Amerikára nem, csak ránk haragudtok? Nektek is, nekünk is jobb lett volna, ha nem pusztul el Magyarország!

En: Jaltában Churchilllel és Roosevelttel megegyeztetek az európai határokról. Miért foglaltátok volna el Milánót és a Rajnát?

Ő: Akkor az amerikai és az angol hadsereg még messze volt! Miénk lett volna a hadi dicsőség!

En: Milánóból és a Rajnától visszavonultok volna a jaltai határra?

Ő: Ha mégis visszavonultunk volna, akkor is a dicsőség Európa felszabadításáért a miénk, és az óriási embervesztésünkért, a sok hadizsákmány és a sok hadifogoly minket illetett volna. Ismered te a Napóleon elleni háborút? Akkor Európa szabadságáért orosz katonák is vereztek Olaszországban, Franciaországban is.

A „történelemoktatásnak” ezzel végeszakadt, de ennek hatása alatt elkezdtem sorsunkról töprengeni és a következő években gyakran eszembe jutott ez a szovjet tiszt.

Ha a szovjet hadsereg Milánóig és a Rajnáig eljutott volna, akkor jaltai megállapodás ide vagy oda, Sztálin ezt a helyzeti előnyt kihaszalná a francia és az olasz kommunista párt segítségével a nyugat-európai szocialista forradalom kirobbantására. Európa két legnagyobb kommunista pártja a partizánharcban állig fel volt fegyverezve. Japán legyőzése után a Szovjetunió Görögországban, majd Kínában kirobbantotta a fegyveres felkelést, s Koreában kínai közreműködéssel nyílt háborút is támogatott. S a sok gyarmati háború? A szovjet stratégiát ismerve, biztos vagyok egy nyugat-európai polgárháború akkori bekövetkezésében.

Nem csak a munkások, hanem a nyugati értelmiség is 1956. novemberig szovjetbarát volt!

Ezekután elgondolkodtam azon, hogy ez a szerencsétlen magyar nép történelme során annyiszor nyújtott védőpajzsot Nyugat-Európának. Ennek során elvéreztünk. Nem is köszönték meg, sőt!...

1944-45-ben megérdemelte volna Nyugat-Európa, hogy megismerkedjék a szovjet szocialista forradalom „vívmányaival”. Minket a háborús győzelmük érdekében eladtak a Szovjetunióknak, ezért inkább engedték volna át könnyen a szovjet hadsereget, s pusztult volna Nyugat, s mi legalább hazánk katasztrófális pusztulását elkerülhettük volna. Hiszen a Nyugat már 1944 nyarán egyértelműen értésünkre adta, hogy mi a szovjet érdeklődésébe tartozunk! Nem volt más lehetőségünk, hiszen Churchill hírhedt londoni nyilatkozata szerint: „Hitlert legyőzzük, még ha ehhez fél Európát is át kell engedjük a bolsevizmusnak!”

Egyik, Svédországba kivándorolt rokonom a 70-es években hazalátogatásai során naivnak minősített, mert abban reménykedtem, hogy a szovjet megszállásnak egyszer vége lesz, még ha azt én nem is élem már meg, de majd a gyermekeim, unokáim... Rendületlenül hittem, hogy a történelem eseményeinek tanúsága szerint az idők folyamán minden birodalom felbomlik, bármilyen nagy és erős is volt az egykoron. Így a háborúk mostani győztesei is... A II. világháború után akkoriban még „csak” a brit és a francia gyarmatbirodalom omlott össze...

Rokonom akkor így látta: „Értsed meg, hogy a vasfüggöny fenntartása mindkét szuperhatalomnak alapvető érdeke. Ez teszi lehetővé a nagy fegyvergyártást és a kapitalista, valamint a szovjet extraprofitot! A gyarmatbirodalmak felosztásában is azonos az amerikai és a szovjet érdek!”

Aztán a Szovjetunió is hét évtized múltán kártyavárként omlott össze! (Rokonom ezt a nagy eseményt már nem élte meg, pedig nagy elégtétel lett volna számomra, hogy „történelemszemléletét” módosítsa...)

Vajon gyermekeink meg fogják-e érni az USA felbomlását?

„Eppur si muove!” – „És mégis mozog!” – a Föld! Mondá Galilei.

S neki volt igaza!

Hábel György

A TRIANON SYNDROMA

Megoldatlan probléma a Kárpát-medencében

A mai döntéshozó politikusok, diplomaták igen keveset tudnak a Kelet-Közép-európai problémák gyökereiről.

Rá kell tehát világítanunk egy gyógyíthatatlannak látszó fekélyre, amelyet a politikusok és diplomaták sötét tudatlanságukban legszívesebben a szőnyeg alá sepernének.

A győzők lerombolták az Osztrák-Magyar Monarchiát, az első világháború után. Egy csodálatos, bár sokban hibás, sok nemzetiségű, közepes nagyságrendű gazdasági és geopolitikai egységből öt kisebb, gazdaságilag és politikailag életképtelen, soknemzetiségű államocskát teremtettek: Ausztria, Magyarország, Csehszlovákia. „Nagy”-Románia, Jugoszlávia. Ez a példanélküli butaság – más okokkal együtt ugyan – a még tragikusabban végződő második világháborúhoz vezetett.

A Szovjetunió örögi követelésének megfelelően az előbbi működésképtelen határokat visszaállították, amelynek szörnyű következményeit még ma is szenvedik az érintett nemzetek.

Azóta persze két, mesterségesen összetákolt állam alkotóelemeire bomlott, még több mini-állam alakulásával. Így most az eredeti egy helyett hét van: Ausztria, Csehország, Szlovákia, Románia, Maradék-Jugoszlávia, Horvátország, Szlovénia és a medence-idegen Ukrajna.

Ennek a szörnyű tévedésnek a legnagyobb vesztese Magyarország. Az 1920-as Trianoni Béke(diktátum) közel négy millió magyart juttatott az utódállamok igájába.

Azóta is, ezek az államok tűzön-vízen keresztül, minden rendelkezésükre álló eszközzel a magyarság megsemmisítésére törekednek. Eszközeik: deportáció, jogfosztás, erőszakos beolvasztás, kivándorlásra kényszerítés, kiutasítás és közvetlenül a háború után – tízezrek fizikai megsemmisítése.

Természetesen, a világ egyetlen népe sem tűrheti el ezt a helyzetet. Ha a győztes hatalmak annakidején, 1920-ban az etnikai határokon húzták volna meg az országhatárokat, a revizionista törekvések tüzei néhány év alatt kialudtak volna Magyarországon. De ilyen nyíltan lelkiismeretlenül ránk kényszerített „békeszerződésbe” senki sem tud belenyugodni és eltérni a határok mai vonalát.

Ez az örögi helyzet termelte ki a „Trianon Syndromát”. Nemcsak mi,

minden Kárpát-medencei nép ebben szenved még ma is. Mindegy, hogy mit mond a mindenkori magyar (vagy magyarországi) kormány, milyen szerződéseket írat alá vele a külpolitikai kényszer, a magyarok döntő többsége még ma sem tudja elfogadni a mai határokat.

Az utódállamok népei is ebben a körben szenvednek és halálosan félnek a magyar revizionizmustól. Nyilván magukról ítélve, ők sem tudják elhinni, hogy a magyarok hajlandók mindörökké lemondani az igazságtalanul elvesztett, magyarul területekről. Ez a TRIANON SYNDROMA mindenkit megnyomorít.

A magyar kormány – nyugati „bátorítással” reménytelenül hisz abban, hogy néhány éven belül minden környező állam tagja lesz az Európai Uniónak és a határok „légiesedése” minden problémát megold.

Ez sajnos nem így lesz. Belátható időn belül, Szlovákia kivételével, egyetlen utódállamot sem fognak bevenni ebbe a szervezetbe. Az elkövetkező 10-20 évben – amíg nagy-nehezen bekerülnek az Unióba, a magyar szórványokban élő magyarság beolvad, kivándorol, elmenekül, vagy új betelepítésekkel elveszti magyarságtudatát Romániában, Szerbiában és Ukrajnában.

Ennek a vészét csökkentendő, a magyar kormány keresztülvitte a parlamenten a Statusz Törvényt, amivel megpróbálják elodázní – ha nem is megszüntetni – magyar testvéreink pusztulását és segíteni nekik nyelvük, kultúrájuk és hitük megtartásában, a nemzetközi jog, az ENSZ és az EU idevonatkozó szabályaival, ajánlásaival nem ütköző módon.

Ezek az államok azonban, nevezetesen Románia és Szlovákia teljes erőbevetéssel harcolnak ez ellen, amellyel a magyar kormány igyekszik az ottani magyarok integritását megőrizni. Az egyáltalában nem zavarja őket, hogy nekik hasonló és áthatóbb törvényeik vannak a más államokban élő testvére-

ik megsegítésére. Nemkülönbön más európai államoknak is vannak hasonló törvényes és eltúrt védekező eszközeik.

Miután az utódállamok ma képtelenek elfogadni e valóban gyenge kísérletet, sokkal nagyobb áldozatokat kell majd hozniuk a jövőben.

MEGOLDÁS

1. Amint nagyon jól tudjuk, a határok revíziója majdnem lehetetlen a nagyobb jelentőségű német-orosz és a német-lengyel határ-problémák miatt, nem is szólva az ENSZ erre vonatkozó határozatairól.
2. Az Európai Unió határainak kitolásának semmi realitása nincs a közeljövőben.
3. Az egyetlen megoldás pillanatnyilag a három autonómia ellenőrizhető és szankcionálható megalkotása, minden állam területén.

Erre éppen elegendő példa van: Dél-Tirol Olaszországban, baszkok és katalánok Spanyolországban, a finnek tulajdonában lévő, svéd lakosságú Aland szigetek és a gagauzok a Moldvai Köztársaság területén.

Nagy Britannia igen széleskörű autonómiát biztosított a skótoknak és valamivel kevesebb jogot a welszieknek. Írország nagyobbik részét már régen szabadjára engedték. A francia kormány pedig kénytelen-kelletlen engedményekre készül Korzika esetében és emelkedő nyomás tornyosul más kisebbbbségek részéről is (baszkok, bretonok, olaszok és főként az oxitánok).

Miért nem tudja az Egyesült Nemzetek vagy/és az Európai Unió kényszeríteni ezeket a mini-imperialista államokat kergető államokat a Kárpát-medencében? Ha most elmulasztják ezt a lehetőséget, ők lesznek felelősek a legnagyobb fokú etnikai tisztogatásért a „művelt Európában” – bármennyire is csendben és titokban vezetik azt le.

Igaz! Autonómiát még egyetlen nemzet sem csikart ki magának, némi véráldozat nélkül. Reméljük, most sikerül. Hacsak nem akarnak Európa urai egy másik elsőosztályú, forró hibaforrást...

Magyaródy Szabolcs
www.hungary.com/corvinus

Kedves Barátaim!

Személyesen nem lehetek jelen a Köteles Pál emlékeztetőre rendezett esten, mivel a hívást ma, dec. 11-én kaptam meg, s már előbb elígérkeztem egy ügyben.

De szeretném elmondani, s örülnék, ha ezt a kedves meghívott körrel is közölnék, milyen nagy szeretettel őrzöm Köteles Pali emlékét. Irodalomtörténeti tény, hogy ő volt a „Szegény Sudár Anna” erdélyi naplóregényem első olvasója; még kéziratban hitelesítette a szöveget. Nagyon hiányzik az életünkől! Rendíthetetlen ember volt, valóban!

Szeretettel köszöntöm az Alapítványt és a Szerkesztőséget: *Jókai Anna*

Tisztelt Uram!

Előzetes tájékoztatójukat megkaptam, hogy immár 10 esztendeje nincs közöttünk Köteles Pali. Hála az égnek, hogy vannak még olyanok, akik emlékeznek és emlékeztetnek: 1990. után semmi sem lett kisebb és kevesebb a feladatunk, mindazoké, akiknek fontos az ember és a magyar.

December 13-i rendezvényükön – további értesítést várva – természetesen résztveszek.

Üdvözlettel: Szokai Imre

Tisztelt Erdélyi Magyarság!

Nagyon jól esik, hogy kijelenthetem: Az Erdélyi Magyarságban őszinteség, igazság, bátorság terén hibát nem kaptam. Ügybuzgóságukért a szerkesztőket csak megdicsérni tudom. Kérem tartsanak ki, ameddig csak lehet, s még akkor se szűnjék meg a alap, ha számoknak kell kimaradniuk. Nem volna jó a külföldi magyar lapokat megkérni, hogy segítség kérés hirdetését lehozzanak? Gyűjtésre kérni fel a magyar egyházakat? Címlistát készíteni, aki csak elérhető és kérni, még ha nem olvassa is?

Küldöm ezt a 100 pénzt előfizető ajándéka, és Isten áldását kérem Önökre.

Tisztelettel: Fodor Albert – New York

Tisztelt Alapítvány!

A december 13-i megemlékezésre mivel – a Püspökkari Konferenciáról Szegedre érkezve – csak 13-án este kap-

tam meg a meghívót, így azon nem tudtam résztvenni. A határon kívül rekedt kisebbség ügye mindig szívügyem volt, és az Erdélyi Magyarság Szerkesztősége ma is sokat tesz, hogy ébren tartsa az értük való aggodást.

Köteles Pálról imáimban megemlékezem, s az alapítvány minden tagjára a Betlehemi Gyermekek áldását és kegyelmét kívánom, az újévre is.

Tisztelettel: Gyulay Endre – szeged-csanádi püspök

Tájékoztató a Dranik Réka részére küldött adományokról

Az Erdélyi Magyarság legutóbbi, 2001/47. számában közzöltük Dranik Rékának a Kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem japán nyelvszakos hallgatójának levelét, aki támogatást kért, hogy igénybe tudja venni párizsi ösztöndíját nyelvi továbbképzésre. Felhívásunkra Dranik Réka párizsi ösztöndíja kiegészítéséhez. Dr. Pethő Károly – Budapest 50 000.- Ft., Dr. Fejéregyházy István – Budapest 100 000.-Ft., Dr. Szentpétery Ádám – Budapest 10 000.- Ft., Hevesi László – Belgium 60 000.- Ft., Balogh Ottó – Ausztrália 50 000.- Ft., Kazár Imre – Ausztrália 14 000.- Ft., Vályi Gábor – Franciaország 200.-Fr. összegű adománnyal járult hozzá.

Köszönet mindezekért az adományokért! Sajnos, még a Bolyai Egyetemért Alapítvány 150.000.- Ft-os támogatásával kiegészített összeg sem volt elég a párizsi ösztöndíj igénybevételéhez. Ezért Dranik Réka párizsi tanulmányútját kénytelen volt a jövő tanévre halasztani abban a reményben, hogy a szükséges összeget addig sikerül összegyűjteni. Ezért ösztöndíj-jogosultságát egy román kolleganőjének engedte át, akinek ez már most sikerült.

*Katona Szabó István
a Bolyai Egyetemért Alapítvány elnöke*

Cím: H-2100 Gödöllő, Palotakert 11

Számlaszám: OTP- 11742049-20312509

„...Amit erő vagy hatalom elvesz, azt idő és kedvező szerencse ismét visszaadhatja. De amlról a nemzet félve a szenvedésektől, önként lemondott, annak visszaszerzése mindig nehéz és mindig kétséges...”
(Deák Ferenc)

SZÁSZ ISTVÁN TAS: Egy orvos – két ország

ACCORDIA KIADÓ
H-1062 BUDAPEST LEHEL U. 3/B. Tel/Fax 349-67-69; 06-30-21 20-996
Adószám: 1 2580884-2-42. Számlaszám: II. Ker. OTP 11702036 – 20658942
Felelős kiadó: dr. Gerencsér Ferenc
Irodalmi vezető: Balázs Tibor, a Magyar Írószövetség tagja

Megjelenés előtt áll az erdélyi származású, kivételes íráskészséggel megáldott Szerző (több mint másfélszer oldalmi megjelenésű írás fémjelzi tevékenységét) írásainak gyűjteménye: EGY HAZA – KÉT ORSZÁG cím alatt.

A HÉT KÖTET:

- 1. Egy orvos adventi levelei (1985-2000)**
A szerző erdélyi barátainak írt leveleket, egy régi nemes hagyományt elevenítve fel. Csávossy György költő előszavazza a könyvet. (2001. karácsonyi könyvvásár)
- 2. Trianon sodrásában** (Egy visszahonosított orvos és családja története)
A Szerző érdekes sorsokban, nagytekintélyű, a magyarság sorsáért kivételesen sokat tett felmenői sodródó életén keresztül mutatja be e kor történetét. Az előszót Lászlóffy Aladár Kossuth díjas költő, író jegyzi. (2001. karácsonyi könyvvásár)
- 3. Haza és kisebbség keresztje** (Egy erdélyi orvos naplójegyzetei)
A Szerző az áttelepülését követően írott és jórészt publikált naplójegyzeteit, előadásait válogatta e kötetbe. A folyamatosan lazuló diktatúra, a nagy változás, megvalósult és beteljesületlen remények jelennek meg a nemzet – és kisebbségpolitikai írásokban. (2002. ünnepi könyvhét)
- 4. Árnyéklovaslág** (Gondolatok lírai köntösben)
A Szerző – szerényen – nem nevezi verseknek alkotásait, holott a legszebb erdélyi hagyomány szerető költészet útjait járják sorai, a történelmi kronológiát is követve, mintegy lírai látleletként. (2002. ünnepi könyvhét)
- 5. Dr. Egyszerű Családorvos (Dr. E. Cs.) elmékdésél** („A Kör” c. havilap rovatában megjelent írások)
A Szerző – országszerte olvasott, kedvelt tárcáiban – az orvosi alapellátás gondjait taglaló és közérzetünket pozitívan és negatívan érintő kérdéseket vet fel. (2002. ünnepi könyvhét)
- 6-7. Az egészségügyi reform forgatagában** (Tíz év publicisztika a beteget gondoló orvosért)
A könyv jelzi, hogy az orvos és a beteg érdeke elválaszthatatlan, az egészségügy az ország ügye és a nemzet jövője. A kivételesen tájékozott, elfogulatlan Szerző eme a priori igazságok jegyében vizsgálja a részleteket, a sikereket, a kudarokat egyaránt és előremutató gondolatmeneteket csillant fel. (2002. ünnepi könyvhét)

A könyvek megvásárolhatók lesznek a következő boltokban: IRÓK BOLTJA, MEDICINA, MEDIKUSOK, MEDIPRINT LAM, A LIBRI és a LIRA és LANT bolt-hálózatokban.

Nagykereskedők a MOGRA BT.-től rendelhetik meg: tel.:357-4854

Egyéni megrendeléseket utánvétellel a kiadó teljesít: ACCORDIA Kiadó, 1062 Budapest VI. Lehel u. 3/B. / I. Tel./Fax: 349-67-69, E-mail: accordia@axelero.hu, vagy accordia@freemail.hu.

(A két metrő Lehel téri megállójától két percre gyalog, a FERROGLOBUS irodaházban)

Kiadónkban személyesen is megvásárolhatók a könyvek, kedvezményrel, naponta 11 és 17 óra között.

LEVELEZŐ PARTNER KERES:

Bíró Kinga (12 éves)

2143 Kistarcsa, Diófa utca 21.

(Érdeklődés:

irodalom, rajzolgatás, kutyák)

**ERDÉLYI
MAGYARSÁG**

H - 1116 Budapest
Sopron út 64. I. em.

Az Erdélyi Körök Országos Szövetségének TILTAKOZÓ NYILATKOZATA

Az Erdélyi Körök Országos Szövetsége nevében, 19 tagszervezetünk, ezek tagsága, a Magyarországon élő erdélyi magyarok, a velünk érző anyaországi születésű barátaink, testvéreink nevében szólunk. Szólunk a magyarországi és romániai hatalomhoz, ezen országok közvéleményéhez, de szólunk egyben a nagyvilághoz, Európa jóérzésű népeihez is. Az emberi belátáshoz és szolidaritáshoz apellálunk, a minimális politikai bölcsességhez, hátunk mögött a közelmúlt és a jelen véres valóságával Európa délibb vidékein és napkeleten, szembeállítva mindezt a magyarság békés magatartásával, amivel 80 éve szóltanul túri sorainak pusztítását, önérzetének sárba tiprását, becsületének meggyalázását. Legutóbb Funar odáig merészkedett, hogy nyilvánosan lekurvázta lányainkat, asszonyainkat, a magyar nőt. A legkevesebb, amit a magunk részéről azonnal ki kell mondanunk a sértések, bántások, a gyalázatos bánásmód, az orcátlanság és a gyilkos intolerancia tobzódása közepette, az az emberből természetesen felszakadó jajkiáltás és a tiltakozás szava.

Tiltakozunk kell az erdélyi, az egész romániai magyarság felszámolására, eltüntetésére törő nagyromán politika ellen, amely 80 éve folyamatosan sajátja volt Romániának, és amit a román alkotmány első pontja rögzít: Románia egységes nemzetállam. Tényszerű kijelentés akar ez lenni, amit a magyarság egyszerű léte cáfol, de mélysegesen igaz alapvető céljukat illetően, amit mindennapjaink valósága igazol.

Tiltakozunk az emberi jogok folyamatos, durva megsértése, lábbal tiprása ellen, amit a csángó-magyarokkal szemben gyakorolnak. Elemi emberi jogunk az, hogy magyarnak érezzük, mondjuk magunkat, hogy Istennel, Isten után anyánkkal, gyermekeinkkel, testvéreinkkel magyarul szólhassunk. A román hivatalosság, a világi és egyházi hatalom egyként megtagadja ezt attól a magyar népcsoporttól, melyben olyan erős ősi, nemzeti hovatartozásának érzése, hogy évszázados elszigeteltségében is megőrizte azt és minden fenyegetés, kényszerítés mellett is vallja magyarságát. A csángók magyar voltát a románok tagadják, archaikus magyar nyelvüket az őrdög nyelvének mondják, ezen a nyelven imádkozniuk sem szabad, anyanyelvű oktatásukat tiltják, büntetik. Aljasabb, galádabb tett ez a közönséges gyilkosságnál is: lélekgyilkosság. Ezt a ténny különös súllyal ajánljuk a szentszék figyelmébe!

Tiltakozunk a státustörvény romániai fogadtatása ellen. Immár köztudott: minden hiányossága, szerény volta mellett a státustörvény támaszt jelent az erdélyi magyarság számára ahhoz, hogy szülőföldjén magyarként megmaradjon. Itt a he-

lye és ideje kimondanunk, mindenféle diplomáciai tapintat és köntörfalazás nélkül: a státustörvény Románia alapvető nemzetstratégiai célját: a magyarság felszámolását támadja, és ezen a téren elért sikereiket kérdőjelezi meg. A román reakció nem más, mint ennek a bizonyítéka. Nagyon is értjük tehát a státustörvény megtorpedozására irányuló próbálkozásait, melyekkel ezen, oly sok sikerrel leplezett valódi céljaikat árulják el. Egy Európához felnőtt ország nem tekinti túsznak, kiszolgáltatott alattvalónak nemzeti kisebbségét és nem formál magának rendelkezési jogot állampolgárai sorsára, nemzeti hitvallására vonatkozóan. A román politikai gyakorlat viszont minden lépésével cáfolja naponta hirdetett európaiságukat. Itt az ideje, hogy ezt világgá kiáltjuk! És világgá kiáltjuk, hogy legutóbbi – sikeresnek bizonyult – rendelkezésük a határátlépési pénzügyi előírásokról elsősorban és mindenek előtt a Magyarországra való belépést köti ilyen, az átlagember számára teljesíthetetlen feltételekhez, amivel egyértelműen a státustörvényt remélik hatálytalanítani. Európába mebbe öltöztetett durva merényletkísérlet ez az emberi jogok, a civilizációs szokásrend ellen!

Tiltakozunk a százalmas legutóbbi provokáció ellen, amikor a december 1.-i, Erdély bekebelezésére emlékező legnagyobb nemzeti ünnepünk központi rendezvényét a csaknem szinmagyar Csikszeredában rendezték meg. Emlékeztetünk itt Kós Károly szavaira a trianoni diktátumot követően, amikor felhívta az új gazdák figyelmét: kizárólag rajtuk múlik, hogy egy velük szemben lojális népcsoporttá, vagy belső ellenségévé válik a kezükre adott magyarság. Az eredményt Király Károly fogalmazta meg: nekünk Románia szülőföldünk, de nem hazánk. Mert mindent megtesznek azért, hogy ne érezzük annak. Mint most, amikor tapsolni kényszerítenek saját akasztásunkhoz. Nagyfokú politikai vakság, ostobaság ez a részükről, hacsak nem szándékoznak a fegyverek erejével belátásra bírni, vagy éppen kiirtani minket, miként ezt 1990 márciusában Marosvásárhelyen már megkísérelték. Vesztélyes játék ez, ezért folyamatosan figyelmeztetnünk kell rá a nagyvilágot.

Eppen ezért, végezetül: tiltakozunk a nagyvilág vaksága ellen, amivel egy látszabékesség téveszméje jegyében egyenlőséget tesz a rabló és kirabolt, a gyilkos és áldozata, a jogtipró és a jogáért küzdő közé. Esetünkben a véres események hiánya nem a békesség bizonyítéka, hanem egy génjeiben európaizálódott nemzet konfliktustűrő képességének és türelmes, konfliktusmegoldó próbálkozásainak eredménye. Hinni akarjuk: a gyilkos erőszak tobzódása közepette a nagyvilág, Európa döntőkei is végre belátják ennek messzeható üzenetét és véget vetnek a 20. század legfőbb áldozata kálváriájának. Ezért szólunk most és minden alkalommal, és kérjük ehhez annak a segítségét, kinek születését ünnepelni most készülünk.

Szekszárd, 2001.12.02.

Dr. Kövesdy Pál,
az EKOSZ elnöke

Átalvető 40

AZ ÁTALVETŐ LEGÚJABB SZÁMÁNAK TARTALMÁBÓL:

- A terror bugyrai, avagy a demokrácia hatásköre
- Alternatív stratégia Erdélyre
- A Dévai Szt. Ferenc Alapítvány tevékenységéről
- In memoriam Mikó István
- A kitartás forrásai – Ötvenhatos emlékeztető

Fizessen elő a lapra, s barátait, ismerőseit is erre bízassa!

Egy példány ára belföldre
és a szomszédos országokba ..... 250,- Ft

**Az előfizetéseket egyszerű postai utalványon kérjük feladni
a következő címre: EMTE 7101 Szekszárd I., Postafiók: 480**

E-mail: ekosz@axelero.hu

ADOMÁNYOK (Ft)

BELFÖLD					
Adámffy Jenőné	Leányfalu	2.000.-	XI. kerületi Örmény	Bp.	100.000.-
Ader Gábor	Győr	500.-	Önkormányzat	Kecskemét	1.500.-
Atzél Zoltán	Bp.	3.500.-	Varró János	Bp.	4.000.-
Benke Sándorné dr.	Bp.	1.000.-	Zakariás Egon dr.		
Czibur László	Sopron	2.000.-			
Eöry István dr.	Kisoroszi	8.500.-	KÜLFÖLD:		
Gaiántai Ernőné	Leányfalu	500.-	Kulhavy László dr.	Németország	100.- DEM
Gyurich László	Bp.	4.000.-	Péterffy Gyöngyi	USA	30.- USD
HARMATFŰ Kft.			Józsa Erika	Ausztrália	12.250.- Ft.
Bódecs Barnabás	Győr	100.000.-	Buzay István	Ausztrália	70.- AUD
Katona Mária	Leányfalu	500.-	Borsos Dénes	Ausztrália	100.- AUD
Kegyes Attila István	Szombathely	1.500.-	Fodor Ella és Albert	USA	100.- USD
Kiss András dr.	Pócsmegyer	1.500.-			
Kollai Erika	Pécs	500.-			
Pánti László	Nagyigmánd	500.-			
Papp Attila dr.	Enying	1.500.-			
Szakács Zsolt	Győr	1.500.-			
Szentkirályi István dr.	Debrecen	1.500.-			
Tarr Ferenc	Nyíregyháza	10.500.-			

Köszönjük adományát! Ön ezzel a magyarságnak ahhoz az elenyésző kisebbségéhez tartozik, aki nem csupán szavakkal, hanem így módon is támogatja azt a munkát, amit alapítványunk felvállalt.

Fontos tájékoztató!!!

1%. Alapítványunk mint közhasznú alapítvány az idén is jogosult az ún. 1%-ra, amit a személyi jövedelemadó bevallásnál lehet felajánlani számunkra. (Adószámunk: 19667173-243). Sőt, mindenkit arra kérünk és biztatunk, hogy az elkövetkező adóbevallásnál továbbra is éljen a támogatásnak ezzel a módjával. A befizetett adományokról – kérésre – ún. APEH igazolást állítunk ki, aminek értelmében a befizetett összeg 30%-ával a személyi jövedelemadó összege a befizetés évében csökkenthető, az idevonatkozó érvényben lévő rendelet szerint. Ez az összeg a 1999-ben 262 419.- Ft. volt, 2000-ben pedig 276 676.- Ft., amiért is nagylelkű támogatóinknak ezúton is köszönetet mondunk. Ezeket az összegeket az Erdélyi Magyarország kiadásának költségeire fordítottuk.

A 2001. évre benyújtandó adóbevallásnál – aminek benyújtási határideje magánszemélyeknél a jövő év március 20-a – nyilatkozni kell ezzel kapcsolatban. Ennek módja a következő: Egy, az Ön által beszerzett borítékon fel kell tüntetni az Ön nevét, lakcímét és adóazonosító jelét (kívül). A borítékban elhelyezett papírra pedig rá kell írni alapítványunk adószámát, ami: **19667173-1-43**. Célszerű, bár nem kötelező az alapítvány nevét is: **Az Erdélyi Magyarorsáért Alapítvány**. A borítékot csatolni kell az adóbevalláshoz. Kérjük, hívják fel erre barátait, ismerőseik figyelmét is, és javasolják nekik, hogy éljenek ezzel a lehetőséggel. Természetesen mi is mindenkit erre biztatunk. A határainkon túl élő olvasóink ezen a téren úgy segíthetnek, hogy ők magyarországi ismerőseik, barátai figyelmét ráirányítják lapunkra.

Akik adószáma már szerepel nyilvántartásunkban, azoknak folyamatosan küldjük az igazolást. Ha valaki 2001. január közepéig **bármilyen oknál fogva** ezt mégsem kapná kézhez, de arra igényt tart, úgy kérjük, hogy azt felénk valamilyen módon jelezze, ez esetben adóazonosító száma egyidejű közlésével. A kiállított igazolásokról az APEH felé ugyanis

jelentést kell adnunk – legkésőbb **január 31-ig**. Tehát ez után már nem tudunk igazolást kiállítani, mert **ezen határidő betartásának elmulasztása jogvesztő hatályú!**

Mivel lapunk jövő évi megjelentetése bizonytalan, ezért ismét nyomatékosan felhívánk támogatóink figyelmét az alábbiakra: Ha valaki a csekkre ráírja hogy előfizetés, az után nekünk számlát kell kiállítanunk, és befizetnünk az ÁFA-t is. Ha viszont nem ír rá semmit, vagy azt, hogy támogatás, úgy azt alapítványi támogatásként könyveljük. Ez esetben viszont semmi nem tiltja, hogy mi ezért viszonzásként küldjük lapunkat. Nyilvántartásunkból egyébként is kiderül, hogy miről is van szó.

Mivel lapunk megjelentetése bizonytalan, ezért nem lenne tisztességes „előfizetési” díjat gyűjteni a jövő évre. Így tehát, aki a mellékelt csekken támogatást nyújt alapítványunknak, annak a lap megjelenése esetén természetesen küldjük a lapot, de ha nem – amit nagyon remélünk sikerül elkerülni – akkor a támogatásra küldött összeget az alapítvány egyéb céljaira fordítjuk. Kérjük, hogy erre gondoljanak az esetleges támogatáskor.

Azok pedig akik kimondottan előfizetésre küldtek pénzt korábban, és úgy gondolják, hogy a lap elmaradása esetén sérelem, vagy veszteség érte/éri őket, úgy azokat kérjük, ezt írásban jelezzék felénk, s akkor az összeget természetesen visszaküldjük. Itt azért megjegyeznénk, hogy korábban is gyakran tájékoztattuk kedves támogatóinkat, hogy „előfizetést” minden esetben csupán a tárgyév végéig fogadunk el, s minden a feletti összeget alapítványi támogatásként könyvelünk – hacsak a befizető másként nem rendelkezik.

Még egyszer megköszönve az alapítványunknak nyújtott támogatást, a lap valamennyi olvasójának és támogatójának –

Kegyelemteljes Karácsonyi Ünnepeket és Boldog Újesztendőt kíván

Az Erdélyi Magyarorsáért Alapítvány

Az Erdélyi Magyarország külföldi képviselői:

Amerikai Egyesült Államok:

Maria Orbán-Bihary
402 East 65th street 2B
New York, NY. 10021
Tel.: (1)212-744-7946
Fax: (1)212-744-0614

Ausztrália:

Jed Productions, Józsa Erika
Cím: 22 Marinelle Street Manly Vale
2093 Australia
Tel./fax: 612-9907-6151

Belgium:

gr. Teleki Kálmán
Bovenberg 122
1150 BRUXELLES
Tel.: (02) 770 16 01
Bank: 310-0737944-54

Dánia:

Dansk-Ungarsk Seiskab,
Hortensiavej 12. 1857 Frederiksberg C

Hollandia:

K. A. Pehlig-Stubnya,
Muzenlaan 5, 2353 KB. Leiderdrop,
Postabank No. 653 557
Tel.: 07/89-03-31

Izrael:

Páll Tibor
Street Puah 6 A/5
35311 Haifa
Tel.: 528780

Kanada:

Kate Karácsony, Pannonia Books Ltd.
P. O. Box 1017 Postal Station „B”
Toronto, Ont. M5T 2T8
Tel./Fax: (416)5353-963

Nagy-Britannia:

Klára Morvai, Hungarian Book Agency
P. O. BOX 1956
Durham DH1 2GA
Tel.: 00 44-191-272-2446
Fax: 00 44-191-368-4198

Olaszország:

Maria Toth Pittaluga
Mellbodes 41.09045 Flumini (CA)
c/c N 15853 096
Tel.: 70-830-309

Svájc:

Anikó Parragi
8046 Zürich, Wehntalerstr Str. 295.
Tel.: 41/1/372-3201
Zürcher Kantonbank
Kto. Nr. 1118-0298.950 Zürich

Svédország:

János Járai
Fagotgr. 5/B, 223 68 Lund,
Tel.: 046/14-70-81
Postgiro: 6310 106-7

Azokban a – főleg európai – országokban ahol nincs lapunknak képviselője, olvasóink előfizetésüket akár címünkre postázott csekkel, akár **money orderrel** rendezhetik, de küldhetnek postai „**COUPON**” is. Amennyiben magyarországi ismerőseiken keresztül akarnak előfizetni, úgy kérésre (akár üzenet-rögzítőnkön keresztül is) csekket küldünk.

dásához és gyarapodásához szülőföldjükön,

- megállapítják, hogy a törvény a kisebbségben élő magyar közösségek nyelvi és kulturális identitásának megőrzéséhez és erősítéséhez történő hozzájárulása révén előmozdítja a térség biztonságát és stabilitását és Magyarország kapcsolatait a szomszédos államokkal. A törvény végrehajtása ugyanakkor olyan gyakorlatot honosít meg, amely a nemzeti kisebbségi kérdés rendezésének fontos eszköze lehet Közép- és Kelet-Európában;
- meglepéssel veszik tudomásul az Európa Tanács Joggal a Demokráciáért Bizottságának (Velencei Bizottság) 2001. október 19-én elfogadott 168/2001. sz. jelentését a nemzeti kisebbségek számára anyaországaik által nyújtott kedvezményekről. E dokumentum megerősíti, hogy a kisebbségekért elsősorban a lakóhelyük szerinti állam tartozik felelősséggel, és pozitív megítélés alá esik, ha valamely ország anyaországgént kedvezményeket és támogatást nyújt határon túli nemzeti kisebbségei számára. Ez igazolja a törvény alapeszméjét, amely szerint Magyarország támogatást nyújt a szomszédos országokban élő magyarok számára. A Bizottság jelentése ugyanakkor alátámasztja, hogy a törvény az európai értékekre építve összhangban áll az európai gondolkodással és gyakorlattal, továbbá a nemzetközi jog alapelveivel;
- a törvény összhangban van a Magyarország és szomszédai által kötött kétoldalú szerződésekkel és kisebbségvédelmi egyezményekkel. A résztvevők egyetértenek abban, hogy a kétoldalú szerződéseket és kisebbségvédelmi egyezményeket valamennyi szerződő félnek maradéktalanul végre kell hajtania;
- megállapítják, hogy a Velencei Bizottság jelentésének fényében a magyar törvény nem szorul módosításra. A végrehajtási jogszabályok is álljanak összhangban a jelentés megállapításaival, ugyanakkor a végrehajtás során a Bizottság egyes észrevételei hozzájárulhatnak a technikai jellegű kérdések gyakorlati kivitelezéséhez;
- a törvény végrehajtását és az érintett közösségek magyaror-

VISSZAIGÉNYLÉS ROMÁNIÁBAN

Immár harmadik alkalommal – ezúttal három hónappal – meghosszabbították a jogellenesen államosított ingatlanok visszaigénylésének határidejét. Ennek értelmében 2002. február 14-ig lehet benyújtani a visszaigényléseket. Eddig kitolódik a hiteles okiratok benyújtásának határideje. Ezen az időszakon belül „külön törvényt kell alkotni a pénzügyi kártérítés módjáról, mértékéről és kifizetéséről”.

Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy ezután még következik egy 18 hónapos időszak, ami alatt még be lehet nyújtani a hiánypótlásokat. Ez tehát magyarra fordítva azt jelenti, hogy 2005 elejéig nem történik semmi. Azt pedig, hogy a pénzügyi kártérítés „módja, mértéke és kifizetése” mit jelent majd akkoriban, azt mindenki fantáziájára bízunk.

Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány

szági jogvédelmét hatékonyan szolgálná a határon túli magyarok országgyűlési biztosának intézménye;

- üdvözlük, hogy a határon túli szervezetek létrehozták az ajánló szervezeteket, amelyek segítik a jogosultakat a kedvezmények és támogatások igénybevételében a MÁÉRT III., 2000. december 14-i Zárónyilatkozata Mellékletében foglaltaknak megfelelően, és elengedhetetlennek tartják, hogy ahol ezeket még nem alakították meg, a közreműködő szervezeteket mihamarább létrehozzák;
- szükségesnek tartják, hogy a határon túli magyar szervezetek továbbra is aktív, kezdeményező szerepet vállaljanak a törvény felfogásának és gyakorlati elemeinek elfogadtatásában állampolgárság szerinti államaik kormányaival és többségi nemzetivel, és egyetértenek a konzultációk folytatásával a határon túli szervezetekkel, illetve a szomszédos országok kormányaival a törvény végrehajtásának részlet-szabályozásait illetően az érintett határon túli magyar szervezetek képviselőinek bevonásával. A nyugati magyarság aktívan hozzájárul a törvény elfo-

gadtatásához nemzetközi szinten.

Budapest, 2001. október 26.

Melléklet

A Magyar Állandó Értekezlet 2001. október 25-26-i ülésén megvitatta a Szomszédos államokban élő magyarokról szóló törvény végrehajtásának kérdéseit, amelynek alapján szükségesnek ítéli, hogy a végrehajtási rendeletek megalkotása során a törvény joganyagának meghatározásában vegyék figyelembe az alábbi szempontokat: magyar igazolványt kaphat az a magát magyarnak valló személy, aki tud magyarul, illetve

- a) valamely bejegyzett magyar szervezet nyilvántartott tagja,
- b) valamely egyházi nyilvántartásban magyarként tartják számon,
- c) az állampolgársága szerinti állam magyarként tartja nyilván.

A MÁÉRT résztvevői fontosnak tartják, hogy a Határon Túli Magyarok Hivatalát bízzák meg a végrehajtás koordinálásával, továbbá hogy a törvény által biztosított támogatásokhoz való hozzáférés gyakorlati megvalósítására egységes elveken működő, központi koordinációt ellátó szervezeti háttér jöjjön létre.

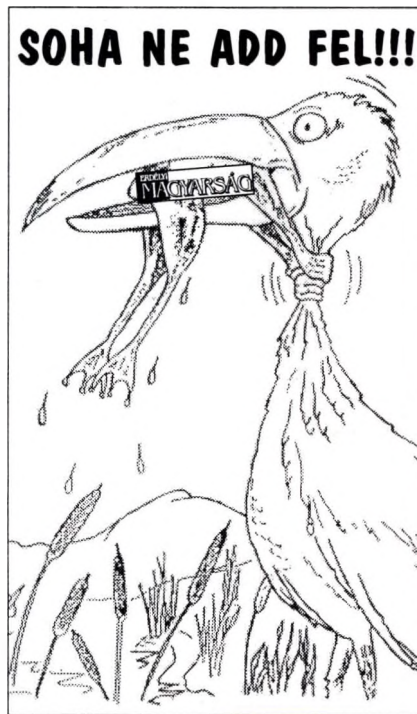
In memoriam Erdélyi Magyarság?*

Lapunk, az Erdélyi Magyarság fennállásának tizenkét éve alatt mindent megtett azért, hogy ébren tartsa a nemzet iránti felelősségérzetét és felelősségtudatát mindazoknak, akik nemcsak a mának élnek, hanem a jövőben is gondolkoznak. A szerkesztőséghez érkezett visszhangok egyértelműen bizonyítják, hogy az olvasók – a világ minden fertályában, Japántól Kolumbiáig és Dél-Afrikától Svédorszáig – örömmel fogadják a lapot, hogy a benne megjelent írásokat, publicisztikákat, esszéket, háttéremlékeket, történelmi vissza-tekintéseket olyan írásoknak tekintik, amik hozzájárulnak a ma még mindig mélyponton lévő nemzet tudat fenntartásához, újrateremtéséhez. A szerkesztőség és az alapítvány által hittel és odaadással vállalt munka azonban nagyobb terheket rótt az azt felvállalókra, mintsem az előre látható, vagy várható lett volna. Bebizonyosodott, hogy ma egyetlen lapot sem – különösen, ha az ilyen jellegű – nem tarthatnak fenn az olvasók megfelelő háttértámogatás nélkül. Álnok, álságos az az érvelés, ami sokszor elhangzik még vezető politikusok részéről is, hogy döntsön a piac. Különösen azoktól, akik egy újcsettintéssel stabilizálhatnák a lap helyzetét. Egy ilyen lapot a bizonytalan, érdekbefolyásolt pályázatokból, a szintén szubjektív döntésalapú alapítványi támogatásokból keservesen megszerzett összegekből vagy szerény előfizetési díjakból ma fenntartani nem lehet. Különösen szembeötlő ez akkor, mikor egyes nemzetellenes orgánumok sok-sok milliós direkt, vagy indirekt támogatást élveznek. Álságos ez akkor, amikor olyan hétpróbás lapok, amik micisapkát húznak a Szentkoronára, vagy egyebet a Római Pápára, vagy Szent István király hullacafatjairól gúnyolódnak, dűskálnak a javakban, s ezek nagyrésze állami pénz. Ha nem sajnáljuk egy-egy államilag fenntartott közalapítvány néhány alkalmazottját tízmillió körüli éves fizetéssel sújtani, nem is szólva egyéb zsíros juttatásokról, akkor említjük meg azt is, hogy ennek töredékéből gond nélkül kiadható lenne az Erdélyi Magyarság. Egy megbízhatóan hagyomány- és értékvédő, színvonalas, független orgánum. Független! Ahogy Kőteles mondaná: Függetlenek vagyunk, de nem semlegesek!

Alapítványunk az Erdélyi Magyarság megmentése érdekében, számos – jelenlegi határainkon belüli és kívüli – kiváló egyházi méltóság, közéleti, hu-

mán és reálértelmiségi személyiség támogatását maga mellett tudva, segítségért fordult Magyarország miniszterelnökéhez. A levelet természetesen nem ismertetem, de felvillantok egy-egy részletet belőle.

A levél tájékoztatja a miniszterelnök urat arról, hogy az Erdélyi Magyarság a millenniumi év utolsó számában kénytelen bejelenteni a kiadás szüneteltetését, amennyiben nem sikerül helyzetét megerősíteni.

Az Alapítvány és a Szerkesztőség jelszava

Kiemeli, hogy a Kőteles Pál által alapított lapot, érdemleges támogatás híján az alapítvány anyagi támogatása tartotta életben, s hogy a munkatársak és szerzők már hosszú idő óta minden díjazás nélkül dolgoznak. A levél kidomborítja, hogy a lap fennállásának egész ideje alatt magas színvonalú cikkeivel széles körű elismerést vívott ki nemcsak Erdélyben és Magyarországon hanem szerte a nagyvilágban, a nemzetközi magyar közvélemény előtt, s hogy amikor az alapítvány anyagi helyzete azt még megengedte, a határokon túli kárpát-medencei területek számos gyülekezete és iskolája is, ingyen kapta a lapot. Az arra látogatók sokszor észrevételezték, hogy sokfelé ott található ez a ki-

advány a kisebbségben élő tanárok és lelképásztorok asztalain. Rámutat arra, hogy ma, különösen a státustörvény és más, gyökeres változást ígérő kezdeményezések bevezetésekor erre a lapra nagyobb szükség van mint valaha. Hiszen a változások elemző bemutatására egy *Erdélyi Magyarság* típusú, független orgánum a legalkalmasabb, különös tekintettel az utódállamokban várható változatos ellenséges fogadtatásra, kiemelten figyelve a választások előtti hazai akadémikusokra. S végső argumentumként kiemeli, hogy ebben a helyzetben az Erdélyi Magyarság megszűnte nem csupán ürt hagyna maga után, de annak negatív üzenete is lenne, veszteség érné nemzetközi közéletünket is, hiszen a lap irányultsága egybevág a jelenlegi polgári és nemzeti törekvésekkel. Ennek fényében nemcsak a lap anyagi helyzetének rendezése ésszerű és hasznos, hanem a gyakoribb megjelentetést is szorgalmazzák a levél aláírói.¹

Hogy a jövő mit hoz, az most már nem rajtunk múlik. A lap munkatársai minden elképzelhető, sőt sokszor elképzelhetetlent is megtettek. A lap sorsa most már nem a mi kezünkben van.

De a kérdés továbbra is nyitott:
In memoriam Erdélyi Magyarság?

(Atzél Ferenc)

¹Tökés László ref. püspök, Nagyvárad / Horkay László ref. püspök, Beregszász, / Erdélyi Géza ref. püspök, a Tanácskozó Zsinat elnöke, Révkomárom / Tempfli József rk. megyéspüspök, Nagyvárad / Toró Tibor akadémikus, atomfizikus, Temesvár, Czirják Árpád rk. érseki helynök, a Szent Mihály templom plébánosa, Kolozsvár / Esterházy Alice, az MVSZ tiszteletbeli elnöke, Róma / Albert Gábor író, Budapest / Kincses Előd ügyvéd, Marosvásárhely / Pungor Ernő akadémikus, exminiszter, Budapest / Szócs Géza költő, az RMDSZ korábbi elnöke, Budapest / Pap Géza ref. püspök, Kolozsvár / Csiha Kálmán ref. püspök, Marosvásárhely / Gyulay Endre szeged-csanádi megyéspüspök

* Az „In memoriam Kőteles Pál” emlékes-ten elmondott beszéd.

**Lapzárta után érkezett a jó hír:
Folyóiratunk 2002. évi megjelenése biztosított!**